

MORDECHAI KEDAR'IN FİLİSTİN EMİRLİKLERİ PROJESİ ÜZERİNE

Diren Çakmak¹

Özet

Çalışmada İsraili araştırmacı Mordechai Kedar'ın “Filistin Emirlikleri” projesi incelenmektedir. Çalışmada, projenin anlaşılması bakımından önem arz eden Kedar'ın siyasi düşüncesine yer verilmekte, Filistin Emirlikleri projesinin bileşenleri açıklanmakta ve İsrail siyasi yaşamındaki neo-siyonizm ve post-siyonizm kutuplaşması bağlamında proje değerlendirilmektedir. Çalışmanın önemi, “Filistin Emirlikleri” veya “Sekiz Şehir Devleti” projesine dair Türkçe siyaset bilimi yazınında ilk akademik araştırma olmasıdır. Çalışmada, belge tarama ve içerik çözümleme araştırma yöntemleri kullanılmaktadır. Çalışmayla Filistin Kurtuluş Hareketi'nin başarısızlık nedenlerine işaret edilmekte, 57 üyeli İslam İşbirliği Teşkilatı ve 21 Arap devletinin Filistin sorununu çözememesine dikkat çekilmekte ve kalıcı barışın sağlanması için çaba sarf etmenin imkanları tartışılmaktadır.

Anahtar sözcükler: Siyonizm, neo-siyonizm, post-siyonizm, Filistin, Büyük İsrail.

About Mordechai Kedar's Project of “Palestinian Emirates”

Abstract

In the study, Israeli researcher Mordechai Kedar's project of “Palestinian Emirates” is analyzed. In the study, Kedar's political thought which is significant to understand the project is examined, the components of the project of Palestinian Emirates is explained and the project is elaborated in the context of polarization between neo-zionism and post-zionism in Israel's political life. The importance of the study is that it is the first academic research in the political science literature in Turkish on Kedar's project of “Palestinian Emirates” or “Eight-City States”. In the study, document scanning and content analysis are used as research methods. With the study, the reasons of failure of Palestine Liberation Movement are indicated, the attention is drawn toward the inability of the Organisation of Islamic Cooperation with 57 member states and 21 Arab states to solve Palestine issue and the facilities for making effort to ensure the lasting peace are discussed.

Keywords: Zionism, neo-zionism, post-zionism, Palestine, Greater Israel.

Giriş

İsraili araştırmacı Mordechai Kedar “Filistin Emirlikleri” projesini, Ocak 2013 İsrail Parlamentosu (Knesset) seçimlerinden iki ay önce (Kasım 2012'de) dünya kamuoyu ile paylaştı. İki yılı aşkın süre, İsrail-Filistin sorunu üzerine düzenlenen pek çok bilimsel toplantıda gündeme getirilen ve etraflıca tartışılan proje, Türkiye'nin akademik gündeminde ise yer bulmadı. İlginç olan Mordechai Kedar'ın projesinin değil, Temmuz 2014'te, İsrail'deki bir medya kanalında (Radyo Bet), Ortadoğu'daki radikal İslamcı örgütlerin mensuplarını, Hamas (Harekat el-Muqawama el-İslamiya) militanlarını örnek vererek, terörist faaliyet uzağında tutmanın yolunun anne ve kız kardeşlerine

¹ Yrd.Doç.Dr., Hitit Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü, direncakmak@hitit.edu.tr

tecavüz edilme ihtimali olduğuna dair tespitinin Türkiye gündeminde yer bulmuş olmasıdır. Kedar konuşmasında bunun bir öneri değil, Mısır'daki Müslüman Kardeşler'in (İhvanü'l Müslimin, kuruluş yılı 1928) Filistin kolu olarak 1987'de kurulan Hamas'a dair bir durum saptaması olduğunu, uygulanacak bir seçenek olmadığını, tespitinin terör sosyolojisi bağlamında değerlendirilmesi gerektiğini belirtmişse de, Arap ülkelerinde Kedar '*lanetliler*' listesinde ilk sırada yer almıştır. Erkekler gibi kadınların da askerlik ödevini yerine getirdiği bir ülkenin yurttaşı olan Kedar'ın 'belden aşağı bir üsluba' tevessül etmeyeceği kişisel tarihi ile sabit iken, Kedar üzerinden İsrail hedef tahtasına oturtulmak istenmiş, Ortadoğu'daki İslamcı örgütler için Kedar hedef gösterilmiştir. Suriye mevcut devlet başkanı Beşar Esat'ı (Temmuz 2000'den itibaren devlet başkanı) devirmek için mücadele eden İslamcı örgüt mensubu savaşçıların tecavüz ettikleri kadınlara Esat'ın annesi Enise, eşi Esma ve kız kardeşi Büşra adını takmalarını görmezden gelen Türkiye medyasının, Kedar'ın sözlerine mercek tutarak, Ortadoğu'daki gelişmelerden, Türkçe dışında dil bilmeyen Türk kamuoyunu eksik haberdar ederek, medya etiğini ihlal ettiği söylenebilir. Nitekim kadına yönelik her tür şiddetin kim tarafından ve hangi amaçla yapılırsa yapılsın meşru sayılmayacağına dair evrensel ilke çığnemiştir.

Mordechai Kedar, İsrail Ordusu istihbarat biriminde 25 yıl görev yapmış, ardından, revizyonist siyonizmin 21. yüzyıldaki karşılığı sayılabilecek neo-siyonizmin kalesi, İsrail'deki Bar-Ilan Üniversitesi kadrosunda çalışmaya başlamıştır. İsrail Dışişleri Bakanlığı'nın görüş aldığı akademisyen havuzu içinde yer alan, Likud lideri Binyamin Netanyahu'yı takdir eden Kedar, hem eski Arapça hem de modern Arapça'yı iyi bilmektedir. 2005'de İngilizce yayımlanan "*Asad in Search of Legitimacy: Message and Rhetoric in the Syrian Press under Hafiz and Bashar*" başlıklı kitabı ile tanınan Kedar, kendini "*siyonist*" (Yahudi milliyetçisi) kabul etmekte, siyonizmin sıfatlı kullanımlarından birini kendisi için tercih etmemektedir. Mizrahi (Doğulu Yahudi) ailenin mensubu, işçi siyonizmi ve liberal siyonizme yönelik eleştirileri olan Kedar'da, revizyonist siyonizm kuramcısı Zeev Jabotinsky'nin (1880-1940) ruhunun yaşadığı söylenebilir. Anne ve babası Arapların arasında gençliklerini geçirmiş olduğundan, Araplara ilişkin sosyolojik tahlillerinin kökenini, öğrenim süreciyle açıklamanın ötesine geçip, yetişmiş olduğu aile ortamında aramak doğru olur. Zira anne ve babası İsrail'in kurulmasıyla İsrail'e göç etmek zorunda kalan Ortadoğulu Yahudilerdendir ve İsrail'in kurulması öncesi Ortadoğu'da Arap-Yahudi gerginliğini gündelik yaşamda tecrübe etmiş bir ailenin mensubu olduğundan; 18. yüzyıl Batı Avrupa aydınlanma tecrübesini yaşamış ve dolayısıyla liberal değerlere bağlı Aşkenazi (Batılı Yahudi) ailede yetişmemiş olması nedeniyle, Kedar'ın liberal değerlere uzak olduğu çıkarımı yapılabilir. Musevilik, Kedar'ın karakterinin oluşmasında belirleyicidir. İsraili Aşkenazilerin savunduğu liberal siyonizme, işçi siyonizmine ve resmi doğum tarihi 13 Eylül 1993 olarak kabul edilebilecek post-siyonizme karşıdır.

Kedar, 13 Eylül 1993 tarihini İsrail siyasi tarihindeki kara günlerden biri sayar. Bu tarih, İsrail Devleti adına dönemin başbakanı, işçi siyonizmi hareketinden yetişen Yitshak Rabin (1922-1995) ve Filistin Kurtuluş Örgütü adına örgüt başkanı, sosyalist ve Arap milliyetçisi Filistin bağımsızlık hareketi mensubu Yaser Arafat (1929-2004) arasında, 1993-2001 yıllarında Amerika Birleşik Devletleri (ABD) başkanlığı yapan Demokrat Partili W. J. Clinton nezaretinde, Washington'da imzalanan, uluslararası kamuoyunda "*Oslo Barış Antlaşması*" (I.Oslo Anlaşması) diye bilinen anlaşmanın imzalandığı tarihtir. Kedar'a göre, 13 Eylül 1993, anti-İsrail bir proje olarak gördüğü "*Yeni İsrail*" projesinin resmi doğum günüdür. Nitekim İsrail'in tüm yurttaşların devleti olarak yeniden yapılandırılmasının düşünsel gıdası olan post-siyonizm, Kedar nezdinde, "*Yeni İsrail*" adı altında Yahudileri devletsiz kılma kavramıdır. Tarihi Filistin'de iki devletli çözümün İsrail milli çıkarları açısından kabul edilebilir olmadığını kanıtı olarak, 1993'deki I. Oslo ve 1995'deki II. Oslo Anlaşması'nı, 2000-2005 yıllarındaki İkinci İntifada'yı gösteren Kedar, 2014 yaz döneminde İsrail'in Gazze Şeridi'ne yönelik askeri operasyonunun, ilk kez 2012'de dile getirdiği "*Filistin Emirlikleri*"

veya “*Sekiz Şehir Devleti*” projesinin Filistin topraklarında barışın sağlanmasına dair uygulanabilir çözüm olduğunu ortaya koyduğu kanaatindedir.

Mordechai Kedar’ın dünyada tanınır bir araştırmacı olmasında dönüm noktası olay, Haziran 2008’de, El-Cezire Televizyonu’nda (Katar’da 1996’da kurulmuştur) Müslümanların kutsal kitabı olan Kuran’da, Kudüs’ün (Hıristiyan ve Musevilere göre Yeruşalayim) Müslümanlar için kutsal bir kent olduğuna dair bir ibare bulunmadığı iddiasında bulunmasıdır. 2012’de dillendirdiği Filistin Emirlikleri projesi, ayrıca aynı yılın içinde, Amerikan yurttaşı Pamela Geller ile birlikte ABD’de “*Freedom Defense Initiative*” (Özgürlüğü Savunma Girişimi) veya yaygın bilinen adıyla “*Stop Islamization of Nations*” (Ulusların İslamileşmesini Durdurun) hareketinin kurucu eş-başkanlığında adının geçmesi, İslamcılıkla mücadeleye dair verdiği konferansları ve bu konferanslarında ABD, İngiltere ve Fransa’nın Ortadoğu politikalarını eleştirmesi, Birleşmiş Milletler (BM) Örgütü Güvenlik Konseyi’nin 15 üyesinden daimi 5 üyenin(ABD,Rusya,Çin,İngiltere,Fransa) Soğuk Savaş dünyası imtiyazını 1991 sonrasında kullanmaya hakkı olmadığını savunması, ABD’nin 1973 sonrası pro-İsrail (İsrail yanlısı) politikalar yürüttüğünü ama ABD ile İsrail çıkarlarının çatışması halinde ABD’nin İsrail’in çıkarlarını gözden çıkarabildiğine dikkatleri çekmesi, Aralık 2014’te İngiltere’de Fincley Kongre Sinagogu’nda yapacağı konuşmanın Müslümanlara karşı nefret suçu işlediği gerekçesiyle iptal edilmesiyle dünya medyasında yer bulan Kedar; İslamcı hareketlerin ABD’deki gelir şebekelerini ve beslendikleri insan kaynağını tespit eden raporlara imza atmış bir araştırmacıdır.

Kedar, 21 Arap devletinin (Filistin’i devlet saymaz) kapladığı 13 milyon kilometrekareyi aşkın alana binaen su alanı hariç 20.330 kilometrekarede varlık mücadelesi verdiğini düşündüğü İsrail’in, Araplarca meşru görülmemesinde, Arap olmayan Müslüman nüfusa sahip Ortadoğu devletlerinin (kastettiği Türkiye ve İran’dır) önemli sorumluluğa sahip olduğu görüşündedir. Türkiye Cumhuriyeti’ni Kasım 2002’den itibaren yöneten Adalet ve Kalkınma Partisi’nin(AK Parti-kuruluş yılı 2001) Müslüman Kardeşler örgütüyle aynı ideolojiye sahip olduğunu düşünen Kedar; 1996’dan itibaren yayın yapan El-Cezire Televizyonu’nun Müslüman Kardeşler’in propaganda aracı olduğunu, Ortadoğu’da Müslüman Kardeşler’in hegemonya kurmasının ilk safhasının Türkiye’de gerçekleştiğini, kişi başına milli gelirin 2014 yılı itibariyle 80 bin dolar olduğu Katar tarafından desteklenen İslamcı medya organları ve sivil toplum örgütleri faaliyeti suretiyle Türkiye’de AK Parti’nin iktidara geldiğini düşünür. Ortadoğu’da Müslüman Kardeşler’in hegemonya kurmasının ilk safhasının başarıya ulaşmasıyla ikinci safhaya geçildiği kanaatindeki Kedar; ikincisinin 2007’de Gazze’yi denetimi altına alan Hamas, üçüncüsünün Aralık 2010’da başlayan Arap isyanının ateşlendiği ilk yer olan Tunus’ta iktidara gelen Nahda(Yeniden Doğuş) Partisi ile olduğunu, dördüncü safhaya Mısır’da Temmuz 2012’de Muhammed Mursi’nin cumhurbaşkanı seçilmesiyle geçildiğini, Mart 2011’de başlayan Suriye’deki iç savaşta Müslüman Kardeşler’in uzantısı grupların üstünlük sağlayamaması nedeniyle iç savaşın Müslüman Kardeşler hegemonyası projesinin sonunu getirdiğini, Temmuz 2013’te Mursi’nin askeri müdahale ile iktidardan düşürülmesiyle Ortadoğu’da Müslüman Kardeşler örgütü ile bağı olan partilerin ve hareketlerin irtifa kaybetmeye başladığı kanaatindedir.

Filistin Devleti olarak bir devletin var olmaması nedeniyle, uluslararası hukukta İsrail’in işgalci sayılamayacağını savunan, anti-Arap, anti-İslamcı sayılabilecek Kedar’ın Türkofil (Türksever) olduğunu söylemek mümkündür. Kedar’ın İslamcılık ile Müslümanlık ayrımı yaptığını ve İslamcılık ile Arapçılık arasında ilişki kurduğunu söylemek doğru olur. İslamcı hareketleri, radikal ve ılımlı olarak ayırmadığını belirtmek gerekir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurucu babası M.Kemal Atatürk’ün Türkler için büyük bir şans olduğunu düşünen Kedar, Ortadoğu’da barış için Türkiye-İsrail ittifakının önemli olduğunu düşünür.Ancak AK Parti’nin anti-İsrail, anti-semitist ve anti-siyonist olarak nitelendirdiği politikalarının ittifaka izin vermediği kanaatindedir. Katar ve Türkiye işbirliğini eleştiren Kedar, Arap devletler ailesi içinde Türkiye’ye yer olmadığını savunur. Filistin Kurtuluş

Hareketi içindeki Hamas ve El Fetih (Harekat el-Tahrir el Vatani el-Filistin) rekabetinde, kazananın Hamas olduğunu ve Filistinli Arapların yaklaşık %70'inin desteklediği Hamas'ın yönetiminde kurulacak Filistin Devleti'nin adının ancak "*Hamastan*" olacağını belirten Kedar, terör ihraç eden İslamcı devlet ile İsrail'in sınırdış olmayı kabul etmeyeceğini dünyanın anlaması gerektiği görüşündedir. Mısır,Ürdün,Suriye, Lübnan ile komşu İsrail'in, terör ihraç eden yeni bir devlet ile sınırdış olmak istememesini Batılıların anlaması için, Batı kentlerinde terör eylemlerine rastlanmasını beklememek gerektiği kanaatindeki Kedar'ın oryantalist olmadığını altını çizmek gerekir. Türkiye'nin, Hamas yöneticileri ve üyelerine ev sahipliği yapmasını eleştiren Kedar'ın, Katar'da Haziran 2013'te, Hamas'ın çekilmesini ve Tamim'in tahtta oturmasını, Müslüman Kardeşler politikasından Katar'ın vazgeçme sinyali vererek, Ortadoğu'da yeni bir sayfa açma isteğinin göstergesi olarak okuduğunu kaydetmek gerekir. Ortadoğu'da sınırların yeniden çizilmesi çerçevesinde, Kedar, Filistin sorununun çözümüne yönelik projesinin, İsrail'in kuruluşunun 70. yılında hayata geçeceğini ümit etmektedir.

Çalışma üç bölümden oluşacaktır. Birinci bölümde Mordechai Kedar'ın siyasi düşüncesinin, ikinci bölümde Mordechai Kedar'ın Filistin Emirlikleri projesinin bileşenlerinin açıklaması yapılacak ve üçüncü bölümde İsrail siyasi yaşamındaki neo-siyonizm ve post-siyonizm kutuplaşması bağlamında proje değerlendirilecektir. Çalışmada Kedar'ın kişisel internet sayfasındaki yazıları, *jewishpress*'deki, *israilnationalnews*'deki ve *palestinianemirates*'deki yorumları ve Jerusalem Post Gazetesi'ndeki köşe yazılarıyla, konferans ve seminerleri ile verdiği mülakatlar, Kedar'ın projesini açıklamada ana kaynak olarak kullanılacaktır.Çalışmada, 1948'de kurulan İsrail Devleti tezi ile I.Oslo Barış Antlaşması uyarınca 1994'de kurulan Filistin Özerk Yönetimi'nin tezi bir diğerine tercih edilmeyecektir. İsrail sınırlarının belirli olmaması, resmi başkenti ile fiili başkentinin farklılığı, Filistin Özerk Yönetimi'nin geleceği gibi konularda değerlendirme yapılırken, mutlak nesnellik sağlanamayacaksa da, örneklere yer verilirken, hem İsrail resmi tarihi hem yeni tarihçiler ekolü hem Filistin tarih yazıcılığında benimsenen kavramlar birlikte kullanılacak ve böylece çalışma dilinin yansızlaştırılmasına gayret edilecektir. Yeni tarihçiler ekolüne paralel olarak İsrail sosyolojisinde beliren,işlevselciliği eleştiren yeni-sosyologların tahlillerine yaslanacak çalışmada; Filistin'in yerli halklarının Müslüman Araplar ve Musevi Yahudiler ile sınırlı olmadığı, bunların yanı sıra, Hıristiyanlaşmış Yahudileri, Pagan Arapları, Hıristiyan Arapları, Müslüman Yahudileri,Nusayri Arapları,Bedevileri,Dürzileri,Kürtleri,Türkmenleri saymak gerekliliği dikkate alınıp, milliyet üyeliği, din üyeliği, aşiret üyeliği, ulus üyeliği arasındaki farklılara dikkat çekilecektir. Türkçe siyaset bilimi yazınında ilk defa akademik inceleme konusu yapılacak olan Kedar'ın Filistin Emirlikleri projesi üzerine bu çalışmanın yeni tartışmalar açacağı, yazına önemli katkı sunacağı düşünülmektedir.

I. Mordechai Kedar'ın Siyasi Düşüncesi

Mordechai Kedar, İsrail'in Yahudi-Musevi bir devlet olduğunu ve bu özelliğini kaybetmemesi gerektiğini savunur. Kedar'a göre, İsrail'in devlet olarak Yahudi-Musevi ve demokratik olmayı birlikte sağlaması mümkündür ve zaten sağlamaktadır.

İsrail'in,1948-1966 yıllarında denetim (kontrol) rejimine sahip olduğuna dair (1966'da İsrail'de askeri rejime son verilmiştir) Lustick'in², 1966-1976 yıllarında (1976'da İsrail yurttaşı Araplar toprak için ayaklanmışlardır) Herrenvolk demokrasi özelliği gösterdiğine dair Benvenisti'nin³, 1987'den sonra (1987'de Hamas liderliğinde Birinci İntifada başlamıştır) etnik-demokrasi niteliği

² Ian Lustick, *Arabs in Jewish State: Israel's Control of National Minority*, University of Texas Press, Austin,1980.

³ Meron Benvenisti, *1987 Report: Demographic, Economic, Legal, Social and Political Developments in the West Bank*, Westview Press, Boulder-Colarado,1987.

taşıdığı yönündeki Smooha'nın⁴ iddiasını reddeden Kedar; Birinci İntifada'yı (1987-1993) bitirmek için başlatılan Oslo Barış Görüşmeleri'ni büyük taviz olarak görür ve İkinci İntifada'nın (2000-2005) başlamasını tavizlerle barışın tesis edilemeyebileceğinin karinesi sayar. Kedar, Filistin'de iki devletli çözüm yönünde ABD'nin dayattığı barış planlarını sorgular, ABD ile İsrail'in çıkar çatışmalarını görmeyi salık verir⁵. Kedar'a göre, ABD için Ortadoğu'daki Amerikan çıkarlarının korunması önemlidir, ABD nezdinde Ortadoğu'ya barış veya demokrasi gelip gelmediği önemli değildir. Nitekim Kedar, ABD'nin otoriter Körfez şeyhlikleriyle anlaşabildiğine işaret eder⁶.

Kedar, İsrail Devleti'nin kurucu düşüncesinin siyonizm (Yahudi milliyetçiliği) olduğunu savunur. Bu nedenle Kedar'a göre, anti-siyonist olmak, İsrail karşıtlığında (anti-İsrail) anlamını bulur. Kedar nezdinde, non-siyonizm (siyonizme kayıtsızlık) ve anti-siyonizm (siyonizme karşıtlık) arasında anlamlı bir fark yoktur⁷. İsrail'in dünyadaki bütün Yahudilerin evi olduğu iddiasındaki Kedar, anti-semitizmle mücadelede ilk sorumluluğun İsrail'de olduğu görüşündedir. Yahudilerin kendilerine ait bir devlete sahip olma gerekliliğini, holokost (6 milyon Yahudi katlinin yaşandığı Nazi Almanya soykırımı) ile sınırlı açıklamayan, binlerce yıldır dünyanın pek çok yerinde Yahudilerin soykırımı maruz kaldığını düşünen Kedar, İsrail'in yerleşimci-sömürgeci bir devlet olduğuna dair Yiftachel, Ghanem gibi araştırmacıların iddialarını reddeder⁸. Kedar'a göre, tarihi Filistin, Yahudilerin 3000 yıllık anayurdudur. Tarihi Filistin'e Yahudilerin göçünü, eve dönüş (aliyah) telakki eden Kedar'a göre, Yahudi varlığının korunması "Büyük İsrail" hayalinin gerçekleşmesiyle mümkündür. Kedar, üniversitedeki derslerinde bunu dillendirir. Büyük İsrail sınırlarının tarihi Filistin topraklarının tamamını içerdiği, bu sınırlar içinde yaşayan Yahudi-Museviler dışındaki halklara kültürel özerkliğin tanındığı bir devlet kurgusu olarak Kedar'ın Büyük İsrail hayali, Musevi kutsal kitabından (Tanah veya Tevrat ile Zebur) mülhem bir kurgudur.

Yahudilerin dünya tarih sahnesinde gördükleri ilk anda bir ulus olarak var olduklarını, yani Batı Avrupa uluslaşma tecrübesinden binlerce yıl önce Yahudilerin ulus olduğunu savunan, 1948 yılını binlerce yıldır devletsiz yaşayan Yahudi-Musevi ulusunun devletli aşamaya yeniden geçişi kabul eden Kedar'a göre, İsrail tarihini 1948 ile başlatmak yanlıştır. Kuran'da peygamber olarak geçen Davut'un (David) İsrail Kralı olduğunu dikkate almayı salık veren Kedar, İsrail Kralı Davut'un hüküm sürdüğü topraklara, Yahudilerin anayurtlarına dönme hakları olduğunu düşünür. İsrail Devleti resmi tarihinde "bağımsızlık savaşı" ve Filistin tarih yazıcılığına göre "Nakba" (büyük felaket) sayılan 1948 Savaşı'nın Pappé, Finkelstein, Kimmerling gibi araştırmacılar tarafından Filistinli Arapların yurtsuz bırakılmalarının savaşı olarak yorumlanmasını eleştiren Kedar, Bağımsızlık Savaşı'nda Arapların Filistin'den gönüllü kaçtıkları görüşündedir⁹. Kedar'a göre, 1948-1949 İsrail-Arap savaşında

⁴ Sammy Smooha, "Minority Status in an Ethnic Democracy: The Status of Arab Minority in Israel", *Ethnic and Racial Studies*, vol.3, no:3, 1990, ss.389-413. Diren Çakmak, "Smooha'nın Etnik Demokrasi Modeli Üzerine", *Hitit Üniversitesi SBE Dergisi*, no: 6(2), 2013, ss.53-83.

⁵ Müslüman Kardeşler'in Soğuk Savaşı sonrası (1991 sonrası) Ortadoğu'da ABD tarafından desteklenmesinin İsrail'in çıkarına olmadığını belirttiği bir yazıda (4 Ocak 2014) Kedar, Abdülfettah El Sisi'den ABD Başkanı Barack Hüseyin Obama'nın Müslüman Kardeşler lider ve üyelerine yumuşak davranma telkininde bulunmasına, El Sisi'nin Mursi'yi kafese koyarak cevap verdiğine işaret eder. Kedar "Sisi:1 ve Obama:0" yorumunu yapar. <http://www.ipost.com/Opinion/Op-Ed-Contributors/Sisi-1-Obama0-337088> [erişim:07.03.2015]

⁶ <http://www.ipost.com/Opinion/Op-Ed-Contributors/Sisi-1-Obama0-337088> [erişim:07.03.2015]

⁷ Kedar, anti-siyonist olan Ortodoks Musevilerin düşüncesini kasti olarak ihmal etmiş gözükür.

⁸ Oren Yiftachel, "Israel Society & Jewish-Palestinian Reconciliation: Ethnocracy and Its Territorial Contradictions", *Middle East Journal*, vol.41, no.4, 1997, ss.505-519. Diren Çakmak, "Oren Yiftachel'in Etnokrasi Modeli Üzerine", *Ekonomik Yaklaşım Dergisi*, no:24(86), 2013, ss.83-117. Asad Ghanem, *The Palestinian Arab Minority in Israel, 1948-2000: A Political Study*, State University of New York Press, Albany, 2001. Diren Çakmak, "Asad Ghanem'in Etnik Azınlık Taleplerini Anlama Modeli Üzerine", *TESAM Akademik Dergisi*, no: 1(2), 2014, ss.97-113.

⁹ Ilan Pappé, *The Making of Arab-Israel Conflict: 1947-1951*, I.B.Tauris, London, 1992. Norman G. Finkelstein, *The Holocaust Industry: Reflections on the Exploitation of Jewish Suffering*, Verso, New York, 2000. Baruch Kimmerling, *Zionism and Territory: The Socio-Territorial Dimensions of Zionist Politics*, University of California Press, Berkeley, 1983.

Filistin'den kaçan Araplar, 19.yüzyıldan itibaren Filistin'e göçmüş Suriye Araplarıdır ve Suriye Arapları geldikleri gibi gitmişlerdir¹⁰. Zira Kedar, Kürtlerin ve Türkmenlerin de Araplar gibi tarihi Filistin'in yerli halklarından olmadıkları, Kürtlerin Selahattin Eyyubi'nin Kudüs'ü Haçlılardan almasıyla, Türkmenlerin 19. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu döneminde tarihi Filistin'e yerleştirildikleri görüşündedir. Yerli ve yerleşimci ayrımı üzerinde kafa yoran Kedar'a göre, bir taşınmaz mal olan toprak üzerindeki özel mülkiyet hakkı ancak yerleşik hayata geçmiş kavimler için söz konusu olduğundan, tarihi Filistin'deki göçebe halkların yerlilik iddiası mesnetsizdir. Kedar'ın kastettiği, Ortadoğu'nun yerli halklarından olan ve İslam'ı kabul edip hem Araplaşmış hem Müslümanlaşmış Berberiler (Müslüman Araplar, Müslüman Arap olmayana 'barbar' dediği için adları böyle anılmaktadır) ve Bedevilerdir¹¹. Zira Kedar, Mısır'da bugün azınlıktaki Kıptilerin Mısır'ın yerli halkı olduğunu, Mısır'ın Araplar tarafından fethedilmesiyle İslam'ın yayıldığını, yerli halkın Araplaşmış Müslümanlaştığını, ancak direnç gösteren Kıptilerin bugün hem dinsel hem etnik azınlık haline geldiklerini söyleyerek (Egypt Kıpti'den gelir), Ortadoğu coğrafyasında 20. yüzyıla kadar işgaller ve göçler gibi sebeplerle yerli halk arayışını milat sonrası ile sınırlamamak gerektiği ve milat öncesine bakmak gerektiği iddiasındadır. Kedar'ın İsrail Dışişleri Bakanlığı akademik danışman havuzu içinde yer aldığı aklı gelirse, Kedar'ın yaklaşımının İsrail dış politikasını anlamada önemli olduğunu öne sürmek mümkündür.

1948-1949 İsrail-Arap savaşında Gazze'nin Mısır ve Batı Şeria'nın (Yahuda ve Somron) Ürdün tarafından işgaline Arap devletlerinin sessiz kalmış olmalarını, 1967'de İsrail tarafından fethedilmesine (Kedar'a göre işgal değil fetihtir) binaen İsrail'in işgalci sayılmasını, genel olarak dünya toplumunun, özelinde Arapların ikiyüzlülüğünün açık göstergesi sayan Kedar'a göre, İsrail tarafından işgal edilmiş toprak bulunmamaktadır. Birinci Dünya Savaşı sonunda yapılan anlaşmalar uyarınca Suriye sınırlarının içinde kabul edilen Golan Tepeleri'ndeki İsrail mevcut işgalini, işgal değil hakkın hak sahibine dönmesi olarak nitelendiren, 1967 sınırları öncesine İsrail'in çekilmesi tavsiyesinin artık hükmü bulunmadığını düşünen Kedar¹², terörle İsrail'e ait toprakların gaspının kabul edilemeyeceğini savunur. Zira intifada hareketlerini terörizm olarak nitelendirir. İsrail Devleti'nin yurttaşlık tanıdığı, İsrail toplumunun 1/5'ini oluşturan Arapların İsraili olmaktan memnuniyet duyduklarını ve yurttaşlık haklarını hiçbir ayrımcılığa maruz kalmaksızın kullanabildiklerini, İsrail'in İbrance ve Arapça'yı devletin resmi dili kabul ettiğini belirten Kedar'a göre; Ortadoğu

¹⁰ Filistinli Arapların soy isimleri üzerine araştırma yapmış olan Kedar, Filistinli yerli ailelerden olduğunu iddia edenlerden pek çoğunun yerli olmadığını söyler. Birkaç örnek vermek gerekirse, El Masri ailesi Mısır'dan, el Iraki ailesi Irak'tan, El Trabelsi ailesi Lübnan'dan, El Hurani ailesi güney Suriye'den, El Tzurani ailesi Lübnan'dan, El Tzidon ailesi Lübnan'dan, El Zarkavi ailesi Ürdün'den Filistin topraklarına göç etmişlerdir. Kral Hüseyin'in oğlu olan Ürdün'ün mevcut kralı II. Abdullah'ın (tahtta 1999'da oturmuştur) eşi Rania El Yasin'in Filistinli bir ailenin kızı ve Kuveyt'te doğmuş olmasına dikkate çekerek, Ortadoğu Arap devletlerindeki akrabalık ilişkilerini öne çıkartan Kedar, Arap devletlerinin 'suni' devletler olduğuna işaret eder. Böylece Filistin Devleti'nin Ürdün'de veya başka bir Arap coğrafyasında kurulmasının mümkün olduğunu düşünmeye kapı açar.

¹¹ Kedar'ın iddiasının doğruluğu için Michael Brett eserlerine bakılabilir. Michael Brett, "The Arab Conquest and the Rise of Islam in North Africa", *The Cambridge History of Africa: From c.500 BC to AD 1050*, (ed.J.F.Fage), vol.2, Cambridge University Press, Cambridge, 1978, ss.490-555. Michael Brett, "Population and Conversation to Islam in the Medieval Period", *Egypt and Syria in the Fatimid, Ayyubid and Mamluk Eras*, (ed.U.Vermeulen&J.V.Steenbergen), vol.IV, Peeters, Leuven, 2005, ss.1-32. Michael Brett&Elizabeth Fentress, *The Peoples of Africa: The Berbers*, Blackwell, Oxford, 1996.

¹² Kedar, 2 Ağustos 2009 tarihli yazısında, Yeruslayim'e Kudüs denilemeyeceğini, Yeruslayim'in bölünemeyeceğini, kentin binlerce yıllık Yahudi kenti olduğunu; ABD başkenti Washington'dan, Fransa başkenti Paris'ten eski tarihte İsrail'e başkentlik yaptığını vurgular. Yeruslayim'in hiçbir Arap hanedanlığına başkentlik yapmadığını, Arapların 7.yüzyılda Filistin'i işgalinden sonra, Yeruslayim'e 40 km uzaklıkta Ramleh'i merkez seçtiklerini belirtir. Müslümanların Kudüs dediği bir yer varsa, bunun Ramleh olabileceğini, Kudüs ve Yeruslayim'in birbiri yerine kullanılmasının yanlış olduğunu savunur. Böylece "Doğu Kudüs" diye bir iddia olamayacağını altını çizer. 1948-1967 yıllarında Doğu Kudüs'ün Ürdün elinde olduğunu hatırlatarak, Ürdün'ün söz konusu yıllarda Doğu Kudüs'ü kendine başkent seçmediğini söyler. Zira Kedar, Doğu Kudüs'ü başkent sayan Filistin Özerk Yönetimi'ni ve destekçilerini tarihi çarpıtmakla itham eder. <http://www.jpost.com/Opinion/Op-Ed-Contributors/A-Jewish-obligation-to-live-in-Jerusalem> [erişim:07.03.2015]

coğrafyasındaki 300 milyonu aşkın Arap arasında en şanslılar, İsrail yurttaşı olan Araplardır¹³. Refah ve yoksulluk arasında tercihte bulunacak her insanın refahtan yana tercihte bulunacağına altını çizen Kedar, Ortadoğu'daki 300 milyon Arap nüfusa önerilmesi halinde, mevcut totaliter veya otoriter rejimlerde yaşamaktansa, Arapların İsrail yurttaşı olmayı seçeceklerini savunur. Freedom House 2014 demokrasi sıralamasında İsrail demokrasisinin birinci sınıf (tam özgür) sayıldığı¹⁴, 2015'te de sıralamada yerini koruduğu ve İsrail demokrasisinin tam özgür sayıldığı dikkate alınır ise¹⁵, Kedar'ın savını çürütmek zordur.

11 Eylül 2001'de New York'ta İkiz Kule saldırısı sonrası, İslamcılara yönelik tedbirlerin alınması hususunda İsrail'in sorumlu tutulduğuna işaret ederek, İslamcılarının dünyadaki her olayda Yahudilerin etkisi olduğu yönündeki yaklaşımlarını gülünç bulan Kedar, 2000'lerin başından itibaren tıpkı 1930'lar gibi dünyada Yahudi karşıtlığının yükseldiği kanaatindedir. Kedar, İsrail hakkında dezenformasyonun müsebbibi olarak İslamcılara görür. Filistinli Arap mülteci rakamlarının gerçeği yansıtmadığını düşünür. Ürdün veya Lübnan yurttaşlığına geçmiş Arapların mülteci olarak dünya kamuoyunda sunulmalarını anti-İsrail kampanya bağlamında değerlendirir. İsrail'in Ortadoğu'nun tek tam demokrasisi olarak haksız boykot çağrılarının muhatabı olduğuna işaret eden Kedar, mülteci olmak ile yurttaş olmak iki farklı hukuki statüyen, herhangi bir devlete (Ürdün, Lübnan veya başka bir Arap devletine) yurttaşlık bağıyla bağlı Araplardan İsrail'i sorumlu tutmayı, Yahudi karşıtlığına dayalı dezenformasyon olarak nitelendirir¹⁶.

Her konferansında, Fas,Tunus,Cezayir,Komor,Cibuti,Yemen, Irak,Suriye,Mısır,Sudan, Lübnan, Libya,Ürdün,Moritanya, Suudi Arabistan,Somali,Birleşik Arap Emirlikleri,Ummman,Katar, Bahreyn adını anan ve 21 Arap devletinin bir Yahudi devletine tahammülü olmamasına dikkat çeken ve kurulur ise 22. Arap devleti olarak Filistin'in İsrail'e düşman yeni bir devlet olacağını öne süren Kedar, İsrail'in varlığını Arap devletlerinin kabullenmeleri gerektiğini belirtir¹⁷. Ortadoğu'da Şii İslamcı devlet olarak İran, AK Parti Türkiye'sinde Sünni İslamcı bir devlet olarak Türkiye ve 21 Arap devleti arasında İsrail'in huzur içinde varlık sürdürebilmesi için İran ve/veya Türkiye'de seküler bir devletin olmasının veya Irak Kürdistan Özerk Yönetimi'nin bağımsız ve seküler yeni bir devlet olarak

¹³ Kedar,28 Şubat 2013 tarihli yazısında, İsrail'in bağımsızlık gününü büyük felaket olarak gören İsraili Arap yurttaşların ifade özgürlüğünün kısıtlanmadığını altını çizer. İsrail yurttaşlarını Arap kısmı ve Yahudi kısmı diye ayırarak çözümleme yapan Kedar; Araplar içinde Müslüman,Hıristiyan,Dürzi olanların veya Hıristiyanlar içindeki Ortodoks,Katolik,Protestan mezheplere üye İsraili Arap yurttaşların din ve vicdan özgürlüğünün kısıtlanmadığını, İsrail dışında Ortadoğu'daki hiçbir devletin din özgürlüğü konusunda İsrail kadar hoşgörülü olmadığını söyler. İsrail'in bayrağının, kamusal alandaki milli sembollerinin, Arap İsraililer tarafından ayrımcılığa delil olarak gösterilmesine itiraz eden Kedar, İsraili Araplar için Ortadoğu'da "*butter Arabs*" denildiğini hatırlatır. <http://www.jpost.com/Opinion/Columnists/The-Arabs-in-Israel> [erişim:07.03.2015]

¹⁴ Freedom House 2014 demokrasi derecelendirme raporunda, Türkiye'nin "*kısmen özgür*" yani ayıplı demokrasi sayıldığı dikkate alınır, İsrail'in Türkiye'den daha demokratik, Batı Avrupa demokrasileriyle aynı sayıldığı göz önünde bulundurulursa, İsrail için kullanılan "*anti-demokratik*" veya "*haydut devleti*" sıfatının ideolojik bir nitelendirme olduğu anlaşılabilir. Bilgi için bkz.<https://freedomhouse.org/sites/default/files/FIW%202014%20Scores%20-%20Countries%20and%20Territories.pdf> [erişim:15.03.2015]

¹⁵ Freedom House 2015 demokrasi derecelendirme raporunda, Türkiye'nin "*kısmen özgür*" yani ayıplı demokrasi sayıldığı ve Tanzanya'nın dahi Türkiye'den daha özgür sayıldığı dikkate alınır ise, İsrail'in Ortadoğu'da Batı Avrupa demokrasisi özelliği taşıyan tek ülke olduğu anlaşılır. Bilgi için bkz. https://freedomhouse.org/sites/default/files/01152015_FIW_2015_final.pdf [erişim: 15.12.2015]

¹⁶ <http://www.jpost.com/Middle-East/Analysis-The-writing-was-on-the-wall> [erişim:07.03.2015]

¹⁷ Kedar, 16 Mayıs 2011 tarihli yazısında, Batı Avrupa ülkelerini, Beşar Esat'ın anti-semitist diline karşı çıkmamakla eleştirir. İsrail'in bağımsızlık gününün İsraililer için tatsız geçmesi için Suriye,Lübnan ve İran'ın Gazzelilerle işbirliği içine girdiğini kaydettiği yazısında Kedar; Likud'un yıllardır savunduğu, Filistin'de tek devlet İsrail (Yahudi-Musevi devlet olarak) iddiasının mevcut zamanda daha da anlamlı hale geldiğini belirtir. <http://www.jpost.com/Middle-East/Analysis-The-writing-was-on-the-wall> [erişim:07.03.2015] Hatırlatmak gerekir ki, İsrail, 14 Mayıs'ı bağımsızlık günü olarak kutlarken, Filistinliler 14 Mayıs'ı izleyen günü yani 15 Mayıs'ı felaket günü (Nakba) olarak anmakta ve yas tutmaktadırlar.

Ortadoğu’da aktör olmasının gerekliliğini savunur¹⁸. Baasçı rejimlerin yıkılmasını olumlayan Kedar, laik Arap milliyetçi sosyalizmi olarak gördüğü Baasçılık kadar İslamcılığı Ortadoğu’da barış için tehdit sayar. Kedar için İslamcılık, dinci Arap milliyetçiliğidir. Seküler Arap milliyetçiliği (Baasçılık) veya dinci Arap milliyetçiliği (İslamcılık) ideolojilerini savunmayı Arapların hakkı kabul etmezken; Yahudi-Musevi milliyetçiliğini Yahudiler için hak olarak görmesi ilginçtir¹⁹. Bu, Kedar’ın, Yahudi-Musevileri “*seçilmiş halk*” olarak üstün gördüğünün karinesi sayılabilir. Nitekim herhangi bir Yahudi’nin anti-siyonist veya non-siyonist olacağını veya Musevilik dışında bir din seçebileceğini kabullenememesi, Kedar’a dair bu iddiayı güçlendirmektedir.

6 Ekim 2013 tarihinde Bar-Ilan Üniversitesi’nde Binyamin Netanyahu’nun yaptığı konuşmaya sahip çıkan Kedar’ın konuşmanın önemli noktalarına temas ettiği yazısında, Yahudi varlığını reddeden Araplarla barış masasına oturulmayacağını söyleyen Netanyahu’yu siyasetçi değil devlet adamı olarak görmek gerektiğini söylemesi ilginçtir²⁰. Netanyahu konuşmasında; Müslümanların, İslam’dan önce Hıristiyanlık, Hıristiyanlık’tan önce Musevilik geldiğini kabul ettiklerinden, Yahudilerin dini Musevilik geçersiz gördüklerini, Yahudilerin tarihi Filistin’de (kutsal toprak) var olma haklarını yok saydıklarını, Arapların Yahudileri bir ulus olarak değil dinsel cemaat saymak istediklerini, Araplara tabi azınlık grup olarak yaşayıp devletsizliğe mahkum olmalarını arzu ettiklerini belirtmiştir. Bu konuşması ile İslamcı anti-semitizmi, anti-semitizm içinde ayrı bir yere yerleştiren Netanyahu’nun Yahudi gururu ile Musevi onurunu birbiri içine geçer biçimde kullanması, Kedar’ın takdirine mazhar olmasını sağlamıştır. Bu bağlamda, Netanyahu’nun ezelden beri var olan ve ebediyete kadar var olacak Yahudi ulusu motifinin Kedar’ın siyasi düşüncesiyle ortaklığının altını çizmek gerekir²¹.

Filistin sorununu Arapların binlerce yıldır devam eden Yahudi düşmanlığıyla (anti-semitizm) açıklayan, Filistin Özerk Yönetimi’nin İsrail’in iradesi hilafına bağımsız olamayacağını düşünen, dünya kamuoyunun İsrail’in iç işlerine karışmaya hakkı olmadığını savunan Kedar’ın²², İsrail iradesi hilafına bağımsız yeni bir Arap devleti (Filistin Devleti) kurulması halinde, İsrail yurttaşı Arapların yurttaşlıktan çıkarılmalarını, İsrail’in milli çıkarları bakımından bir seçenek olarak gördüğünü söylemek doğru olur. İsrail’in barıştan yana her tutumunun Araplar tarafından güçsüzlük olarak algılandığını düşünen ve sekülerizmin Yahudi-Musevi sentezini zafiyete uğrattığına inanan Kedar;

¹⁸ Kedar, 27 Şubat 2011 tarihli yazısında, Mısır’daki gelişmelerin, 1979’da İran’da ve 2002’de Türkiye’de olduğu gibi İslamcı hükümeti davet ettiğini söyler. Müslüman Kardeşler’in Mısır’daki ayaklanmalardaki etkin rolüne işaret eden Kedar, 2003 ABD müdahalesi ile Irak’ta iktidardan düşürülen Saddam sonrasında bir türlü siyasal istikrarın sağlanamadığına dikkat çeker, Mısır için istikrarsızlık tahmini yapar. <http://www.jpost.com/Middle-East/Analysis-The-plagues-of-Egypt> [erişim:07.03.2015]

¹⁹ Seküler Arap milliyetçilerinden, Knesset üyeliği tecrübesi olan Hanin Zoabi ve Azmi Bishara’ya yönelik Kedar’ın eleştirileri, onun milliyetçi olmayı sadece İsraili Yahudilerin hakkı olarak görmesinin ispatıdır. 25 Ağustos 2014 tarihli yazısında, Kedar; Gazze’ye giden Mavi Marmara filosunda Hanin Zoabi’nin de bulunduğunu, 30-31 Mayıs 2010 tarihinde İsrail Güvenlik Gücü müdahalesi sonucu 9 Türkiye Cumhuriyeti yurttaşının ölmesi ve çok sayıda kişinin yaralanmasıyla sonuçlanan hadisede, İsrail karşıtı tutum sergilediğini hatırlatarak Zoabi’nin kendini hangi ulusa bağlı hissettiğini netleştirmesi gerektiğini belirtir. Aynı yazıda, Bishara’nın İsrail Devleti’nden 1967 öncesi değil 1948 sınırlarına dönmesi gerektiği yönündeki görüşünü sert bir dille eleştirir ve Galilee, Sharon Vadisi, Negev, Hayfa, Ber Sheva, Tel Aviv’de de İsrail’in işgalci olduğuna dair Bishara’nın iddiasının mesnetsiz olduğunu savunur. Balad Partisi kurucusu Bishara’ya Arap milliyetçisi olma hakkı tanımayan Kedar, İsrail yurttaşı olup İsrail karşıtlığı yapan Arapların hem İsrail yurttaşlığının imkanlarından faydalanıp hem de anti-İsrail politikalar izlemeye hakları olmadığını düşünür. <http://mordechaikedar.com/israeli-arabs-search-identity/> [erişim:15.12.2014]

²⁰ Mordechai Kedar, “The Speech of His Life and Ours”, *The Jewish Press*, 13 Ekim 2013.

²¹ Kedar, 7 Temmuz 2014 tarihli “*We, However, Are Guilty*” başlıklı yazısında, Birinci Dünya Savaşı (1914-1918) sonunda, San Remo Konferansı’nda (18-26 Nisan 1920) Ortadoğu’nun topraklarının ve yer altı kaynaklarının paylaşımına dair tatmin edici bir mutabakat sağlanmadığından, büyük devletlerin hazırladığı anlaşmaların Ortadoğu’da Sünnileri Şiiilere, Kürtleri Araplara ve Musevileri Müslümanlara kırdırmayı amaçladığını söyler. Kedar’a göre, tarihi Filistin’de Arapları Yahudilerle karışık olarak tutarak, Birleşik Krallık Filistin’deki hakimiyetini olabildiğince uzun sürdürmeyi hedeflemiştir. Böylece bağımsızlık hareketini olabildiğince erteleyebilmiştir. <http://mordechaikedar.com/however-guilty/> Bu tespitin benzerinin Netanyahu tarafından da dillendirildiğinin altını çizmek gerekir. [erişim:15.12.2014]

²² Kedar, 27 Mayıs 2011 tarihinde yaptığı açıklamada hiçbir gücün Kudüs’ü İsrail’in elinden alamayacağını söyler. Kudüs’teki tarihi hak sahibinin İsrail olduğunu belirtir. http://www.israelnationalnews.com/News/News.aspx/144555#_VK78tdKsU19 [erişim:15.12.2014]

İsrail ile Arap devletleri arası savaşları, devletler arası savaş olarak görmekten ziyade, Musevi-Müslüman savaşı veya Yahudi-Arap savaşı gördüğünden olsa gerek, Müslüman düşmanymış gibi algılanmaktadır. Zira kimi Yahudilerin Musevilikten sonra, İseviligi veya İslam'ı kabul etmiş olduklarını ve gelecekte edebilecekleri gerçeğini dışlamasını Müslüman düşmanlığı olarak nitelendirmek olasıdır. Öte yandan, tarihe bakıldığında, asimilasyondan kurtulan ve/veya soykırıma maruz kalan Yahudilerin Museviligi benimsemiş olanlar olduğu göz önünde bulundurulursa, Kedar'ın Yahudi-Musevi vurgusu anlamlandırılabilir. 1967'deki, 1973'deki İsrail ve Arap devletleri savaşlarını, özgürleştirici savaşlardan sayması bakımından Kedar'a hak vermek mümkün değildir. Ama Kedar'ın kaygısı İsrail Devleti milli çıkarları açısından bakıldığında anlaşılabilir. Ayrıca 1979'da Mısır'ın, 1994'te Ürdün'ün İsrail'i tanıdığı dikkate alınır²³, Filistin'deki uyuşmazlığın 1979'dan bu yana 21 Arap devleti ile İsrail Devleti arası uyuşmazlık olduğu açıktır²⁴.

Kedar'ı İsrail tarihini Kral Davut'tan başlatması ve 1948'i İsrail tarihi için başlangıç değil, devam eden tarih koridorunda bir durak sayması nedeniyle eleştirmek mümkündür. Öte yandan, bu, İsrail'e özgü bir durum değildir, her ulus geçmişini kadim köklerde aramıştır ve bu arayışın istisnasının İsrail olmasını beklemek isabetli değildir. Kedar'a, Musevilere kutsal kitapta vaat edildiğine inanılan kutsal topraklarda hakim büyük bir İsrail hayal ettiği için irredentist politikaları savunmak açısından eleştiri getirmek mümkündür. Hatta kutsal kitabın emrettiği kurallara dayalı bir devlet örgütlenmesi talebine sahip olması bakımından Kedar'ı demokrasi karşıtı saymak olasıdır. Öte yandan, Hamas'ın hayal ettiği Filistin Devleti'nin de aynı maluliyeti taşıdığı söylenebilir. Kaldı ki, Hamas'ın temsil ettiği radikal İslamcılığın Musevilikte paraleli aranırsa, Hamas gibi ancak farklı gerekçeyle anti-siyonizmi savunan Ortodoks Musevi(haredi Judaism) hareketini bir diğer deyişle radikal Museviciliği göstermek gerekir ki, Kedar'ın radikal Musevici olmadığı açıktır. Şu halde, Amerikan siyasal hayatındaki cumhuriyetçi ve demokrat ikilik esas alınırsa, cumhuriyetçiliğin muhafazakarlık ve demokratiğin liberallikle eşleştiği akla gelirse, Kedar'ın İsraili muhafazakar olduğunu söylemek doğru olur.

Kedar'ın yazılarında gelecek vurgusundan çok geçmiş vurgusu olması, örneğin M.Ö.597'deki Babil Sürgünü'nü mevcut zamandaki konuyu açıklamak için kullanması, dinsel milliyetçilik ile seküler milliyetçilik ayırımında bulunmaması, Aşkenazi ve Mizrahi kutuplaşmasını dikkate almaması, Ortodoks Musevi olmasa da Ortodoks Musevilerin İsrail toplumunda varlıklarını sürdürmelerini elzem görmesi, 1991 sonrası Rusya'dan İsrail'e göçen seküler Yahudilerin Ortodoks Musevilere yönelttiği eleştirileri haklı bulmaması, özgürlükçülük ve güvenlikçilik ikiliğinde ikincisinden yana tavır alması, Kudüs'ün bölünmeksizin İsrail başkenti olması gerektiğini savunması, kadınlar ve erkekler olarak İsrail yurttaşı Yahudilerin askerlik ödevini ifa etmelerinden gurur duyması, militarizmi yüceltmesi, işçi siyonizmini özellikle de radikal modernizm politikaları nedeniyle eleştirmesi, 1977'deki Knesset seçimlerinde İsrail siyasi tarihinde ilk defa işçi siyonizminin (veya İşçi Partisi²⁵) başarısız olması ve revizyonist siyonizmin temsilcisi Likud liderliğinde hükümet kurulmasını olumlamaı bakımından;

²³ Dan Tschirgi, "Obama and the Middle East, Round Two", *UNISCI Discussion Papers*, no:33,2013,s.179.

²⁴ Kedar, 10 Temmuz 2014 tarihli "Land Invasion:Beware the Trap Laid By Hamas" başlıklı yazıda, İsrail'in Hamas ile savaşını "savaş içinde savaş" sayar. <http://mordechaikedar.com/land-invasion-beware-trap-laid-hamas/> [erişim:15.12.2014] Zira Kedar'ın bu tespiti doğrudur. İsrail Devleti, Hamas ile savaşırken aslında Filistin Kurtuluş Hareketi'nin üyesi örgütle savaştığı için ve Filistin Kurtuluş Hareketi de Arap devletlerinden savaşın devamı için destek gördüğünden, aslında İsrail Devleti'nin Arap devletleriyle savaştığını ancak Hamas'la yapılan savaşın bir vekalet savaşı olduğunu söylemek yanlış olmaz.

²⁵ Aslında "İş Partisi" demek doğrudur. Öte yandan, Haavoda (İbranice) veya Israel Labour Party, Türkçe'de "İşçi Partisi" diye anıldığından, yaygın kullanım bu çalışmada benimsenmektedir.

Kedar'ın, İsrail'deki merkez sağdan aşırı sağa uzanan yelpazedeki partilere destek veren bir çizgiye sahip olduğu yani neo-siyonist olduğunu öne sürmek doğru olur²⁶.

Kedar'ı Arapfobik (Araplara karşı asılsız korku duyan) saymaktan ziyade Arap karşıtı saymak yanlış olmaz. Türkofil (Türksever) kabul edilebilecek Kedar'ın İslamofobik olduğu söylenebilir. Kedar İslam dini üyelerine karşı asılsız korkular taşır²⁷.Kedar'ın milliyetçilik yaklaşımının özünü Arap karşıtlığı oluşturduğundan olsa gerek, İslam peygamberinin Arap olduğunu İslamcılık üzerine yazılarında daima vurgular. Hz. Muhammed'in Arap kabilelerinden Kureyş kabilesinden Haşimi ailesinin üyesi olduğuna işaret etmesi, İslam dinini benimseyen Arap olmayan Ortadoğu halklarına Arapların kültürel özellikleri ile İslam dinini karıştırmamak gerektiğini gösterme kaygısı olarak anlamlandırılabilir de; Kedar'ın düşüncesinde, Müslüman ile İslamcı ayrımının belirsizleştiğini söylemek mümkündür²⁸. Avrupalı İslam (European Islam), Amerikalı İslam (American Islam), Ortadoğulu İslam (Middle Eastern Islam), Doğu Akdenizli İslam (Eastern Mediterranean Islam) gibi ayrımlar yapan Kedar, İslam'ın nasıl bir din olması gerektiği hususunda belirleyici olanın, ancak İslam'a inananların algısı olduğunu savunur. İslam dinini kullanarak terör faaliyetlerine meşruiyet kazandırmaya çalışanlardan dünyadaki tüm Müslümanları Kedar'ın sorumlu tuttuğu söylenebilir. Kedar'ın aynı mantıkla, Musevilerin yaptıklarından Musevilerin tamamını sorumlu tuttuğunu hatırlatmak gerekir. Zira Kedar, dinsel aidiyet grubu içinde bireyselliği öldürmüş gözükür.

Kedar, Ortadoğu'da Sünni İslam ve Şii İslam kavgasını Arap kabileleri arası güç mücadelesi olarak ele alır²⁹. İslam dininin herhangi bir kabile veya kavim için değil, tüm insanlık için olduğuna inanan Müslüman'ı rahatsız edebilecek Kedar'ın üslubunun ortaya koyduğu tabloda, Hıristiyanlık ve Musevilik dinlerinin peygamberlerinin Yahudi olması adeta Kedar'ı gururlandırır. Hıristiyanlığın ve Musevilik'in bazı etik ilkelerde ortak standart oluşturabildikleri, İslam'ın "*Judeo-Christian*" ortaklığının ötekisi olarak konumlandırıldığı bir yaklaşım kendini gösterir³⁰.Kedar,İslam'ın barış

²⁶ Kedar'ın 19 Ocak 2010 tarihli yazısı "*Negotiations?No thanks*" başlığını taşır. Kedar yazısında, Netanyahu'ya artan desteğin sebebinin Netanyahu'nun İsrail milli çıkarlarından taviz vermemek adına takındığı sert tutumla açıklar. Sol partilerin İsrail'de 2009 seçimlerinde başarılı olmamalarını, Filistin Özerk Yönetimi'ne taviz vermeye istekli olmaları bağlamında yorumlar. <http://www.ipost.com/Opinion/Op-Ed-Contributors/Negotiations-No-thanks> [erişim:15.12.2014]

²⁷ Irwin J.Mansdorf ile birlikte yazdığı makalesinde Kedar, İslamcı intihar eylemcilerinin Allah yolunda ölümün yüceltilmesi öğretisinden etkilendiklerini iddia eder,bunu "*intihar ideolojisi*" olarak nitelendirir. Yazıda Musevilerin ve İsevililerin yaşamı, Müslümanların ise ölümü sevdiği iddiası çok ilginçtir. Irwin J.Mansdorf& Mordechai Kedar, "The Psychological Asymmetry of Islamist Warfare", *Middle East Quaterly*, spring 2008,ss.37-44.

²⁸ Kedar, 5 Ekim 2015 tarihinde, İslam'ı yaymaya cihat denildiğini belirttikten sonra, cihadın çeşitleri olduğunu vurgular. Bu bağlamda, terör saldırılarına *askeri cihat*, nefret söylemine *medya cihadı*, El-Cezire televizyonuna *medya yoluyla cihat kanalı*, şeriat talebini *hukuki cihat*, İsrail ürünlerini boykot etmeye daveti *ekonomik cihat*, Avrupa Birliği'ne ve ABD'ye göç etmeyi *göç cihadı veya hicret cihadı*, cami inşaatı ve İslami eğitim kurumları açmayı *kültürel cihat*, helal gıda tüketmeyi *beslenme cihadı*, hicap ve nikap giymeyi *giyim cihadı*, MSA (Muslim Students Association) faaliyetlerini *akademik cihat*, CAIR (Council on American-Islamic Relations) faaliyetlerini *kamusal (politik) cihat*, İslami kuruluşlar için yardım toplamayı *finansal cihat*, siyasal doğruluğu(political correctness) yani dezavantajlı kesimlerin marjinal fikirlerini ifade etme ve yayma haklarının olduğu görüşünü savunarak ayrımcılığın her türlüünden kaçınmayı *cihada boyun eğme*, J Street, Peace Now veya JVP gibi kurumları ve destekçilerini *cihat için kullanışlı aptallar*, İran ve Batı'nın nükleer silah anlaşmasını *nükleer cihat* sayan Kedar; terör eylemleri dışındaki cihat türlerini görmezden gelmenin terör eylemlerine destek vermekten farkı olmadığını savunur. <http://tundratabloids.com/2015/10/mordechai-keidar-its-all-about-the-jihad/> [erişim: 15.12.2015]

²⁹ Kedar, Muharrem anmalarına denk gelen 4 Aralık 2013 tarihli yazısında, Şii ve Sünni ayrışmasını Peygamber Muhammed'in vefat ettiği 632 yılından başlayarak açıklar. Peygamberin kızı Fatma'dan genç olan eşi Aşe ile Fatma arasındaki husumetin Hz.Muhammed'in vefatı sonrasında devam ettiğini, Ali'nin 656'da ancak dördüncü sırada halife olabildiğini belirtir;Osman ve Ali arasındaki çekişmeye temas ederek, güney Irak'ta Kerbelâ'da Hz. Muhammed'in torunu ve Ali oğlu Hüseyin'in katlinin Şii ve Sünni ayrışmasını tamir edilmez noktaya taşıdığını söyler. Emevi ve Abbasi Hanedanlığında Ali soyundan gelenlerin hiçbir zaman halife olamadıklarının altını çizerek, mevcut zamandaki Şii-Sünni İslam kutuplaşmasını Arap aşiretleri içi ve aile arası güç mücadelesi biçiminde anlamlandırarak, Şii İslamcı terör örgütü Hizbullah (Türkçe'si, Allah'ın partisi) düşüncesini Arap tarihinden örneklerle açıklar.<http://www.ipost.com/Blogs/Understanding-the-Middle-East/The-Shiite-Day-of-Atonement-364186> [erişim:15.03.2015]

³⁰ Kedar, 14 Aralık 2005 tarihli yazısında, İran'ın İsrail düşmanlığını, İran Devleti'nin 1979'dan sonra resmi ideolojisi olan Şii İslamcılığın kuramsal özünü "*Judeo-Christian*" karşıtlığının oluşturması ile açıklar. Batı'ya karşı nefret üzerinde yükseldiğini

anlamına geldiğini, İbranice barış anlamına gelen şalom ile dilsel köken ortaklığı olduğunu ihmal eder³¹. Müslüman'ın kelime olarak 'teslim olan' anlamına geldiğini, teslimiyette ırk,kavim,dil farkı gözetilemeyeceğini kasti olarak dikkate almadığı söylenebilecek Kedar'ın, dünya nüfusunun %23'ünü oluşturan Müslümanlara karşı, dünya nüfusunun %32'sini oluşturan Hıristiyanları %0,2'sini oluşturan Museviler yanına çekmek istediği öne sürülebilir³². İlginç olan, dünya nüfusunun %15'ini oluşturan Hindular, %7'sini oluşturan Budistler veya inanmayanların İslam dinini benimseyebileceklerine dair bir endişeye sahip olmasıdır. Dolayısıyla Kedar'ın Müslüman karşıtı sayılmayı haklı çıkartacak yaklaşıma sahip olduğunu söylemek yanlış olmaz. Öyle ki, Museviliği Yahudi milli dini olarak gören Kedar'ın nezdinde, dinler ve milliyetler hiyerarşisinin olduğunu tespit etmek mümkündür. İsrail yurttaşı olan Yahudiler dışındaki milliyetlere karşı üstten bir üslupla değerlendirmelerde bulunmasını da aynı bağlamda değerlendirmek doğru olur. Bedevilerin yaşam biçimi ve alışkanlıklarına ilişkin yaptığı yorumları buna örnek gösterilebilir³³.

Bedevi erkeklerin çok eşli olmalarını, Bedevilerin erken yaşta evlilik ve akraba evliliklerinden kaynaklı engelli çocuklar dünyaya getirmeyi sorun saymamalarını, bakamayacakları kadar çok çocuk yaparak İsrail sosyal güvenlik sistemi için ağır yük oluşturmalarını eleştirmedeki Kedar'ın üstten tutumu kabul edilir değildir. Öte yandan, vergi verenlerin İsraili Yahudiler olmasından kaynaklı, onun serzenişini anlamlandırmak mümkündür³⁴. İsrail'in varlığını devam ettirmesi için dünyanın farklı coğrafyalarından Yahudilerin bütçesi oranında bağışta buldukları dikkate alınır, İsrail'de kişi başına düşen yıllık millî gelirin savunma harcaması yüksekliğine rağmen 25 bin dolardan az olmadığı akla gelirse, yedi buçuk milyon İsraili Yahudi'nin İsrail yurttaşlığına sahip diğer halkların nüfusunun hızlı artmasından kaygılanması normaldir. Kedar'ın vatandaşlık anlayışı, anayasal vatandaşlık değil, kanla geçebilecek bir vatandaşlıktır. Dolayısıyla Yahudiler dışındaki milliyetlerin mensuplarının İsrail yurttaşı olmalarını hoş görmediği ancak kabullendiği çıkarımını yapmak doğru olur. Estonya'da nüfusun %70'ini teşkil eden Estonların Estonya vatandaşı olabildikleri ve %30'unu oluşturan Rusların yurttaş olamadıkları gerçeği dikkate alınır, Estonya'nın Avrupa Birliği (AB) ülkesi olduğu akla

öne sürdüğü Şii İslamcılığın, İsrail'i Ortadoğu'daki Batılı olarak gördüğünü öne sürer. Kedar nezdinde, İran, oksidentalizme yenik düşmüştür. <http://www.ipost.com/Middle-East/Nulceotheism> [erişim:08.03.2015]

³¹ Türkiye'de İslamcı hareket içindeki önemli isimlerden Yeni Akit Gazetesi yazarı Faruk Köse gibi İslam'ın savaş dini olduğu iddiasında bulunanlar vardır. Ancak bu iddia yaygın değildir. Nitekim Köse, 12 Ocak 2014 tarihindeki yazısında kabul etmesi Müslüman için zor olan şu değerlendirmeyi yapar: "İslam sadece barış dini ise, Kur'an-ı Kerim'deki savaş ve cihad ayetleri ne oluyor? Kur'an'da savaş anlamına gelen kital kelimesi 13 yerde, karşılıklı savaş anlamına gelen mukatele ve türevleri 57 yerde, bu kavramların kökü olan 'katl' kelimesi ve türevleri 170 yerde, harb kelimesi ve türevleri 11 yerde,cihad kelimesi ve türevleri 41 yerde geçiyor. Barış anlamındaki slm kelimesi ise, barış anlamında sadece 6 yerde geçiyor". Nitekim Köse, aynı yazıda, Hz. Muhammed'in 10 yıllık Medine hayatında 25 kez bizzat savaşa katıldığını, 50 de seriye (Hz. Muhammed'in bizzat katılmadığı askeri hareket) olduğunu belirtir. <http://www.yeniakit.com.tr/yazarlar/faruk-kose/kim-demis-islam-baris-dinidir-diye-9157.html> [erişim:15.01.2015]

³² Yedi milyar dünya nüfusunun %32'sinin Hıristiyan (2.2 milyar),%23'ünün Müslüman (1.6 milyar),%15'inin Hindu (1 milyar), %7'sinin Budist (yaklaşık ½ milyar),%0.2'sinin Musevi (14 milyon),%6'sının geleneksel-yerel dinlere inandığı (400 milyon), yaklaşık %1'inin Şintoizm gibi animizm altında sayılacak dinlere inandığı (yaklaşık 58 milyon) ve kalanı da inanmayandan oluşmaktadır. <http://www.pewforum.org/2012/12/18/global-religious-landscape-exec/>[erişim:15.12.2014]

³³ Örneğin Kedar, 7 Kasım 2015'te "Wake Up and Start Connecting the Dots" başlıklı yazısında, Moshe Negbi'yi sert bir dille eleştirir. Gereçesi, liberal solcu Negbi'nin Yahudi olmakla gurur duymamasıdır. <http://israelseen.com/2015/11/07/dr-mordechai-kedar-wake-up-and-start-connecting-the-dots/> [erişim:15.12.2015]

³⁴ Kedar, 11 Aralık 2013 tarihli yazısında, İsrail Devleti'nin Bedevileri göçebe hayattan ve ilkellikten kurtarmak için yerleşim yerleri inşa ettiğini; Rahat,Tel Sheva,Lakiyya, Hura'da Bedevilerin yerleşik hayata geçtiklerini ancak göçebe alışkanlıklarını sürdürdüklerini,kamu düzenini bozucu aşiretçiliğin devam ettiğini belirtir. Mısır(Sina'da),Libya,Yemen,Ürdün,Suriye,İrak'ta aşiret üyeleri olan Bedevilerin içişlerinde özerk bırakılmalarının ilkel tutumların yeniden üretilmesini davet ettiğini düşünür. Bedevilerin, özellikle kadınlarının bilinçlendirilmesi için İsrail Devleti'nin müdahaleci olması gerektiğini savunur. Gelenek adı altında, Bedevilerin insan haklarına aykırı yaşam alışkanlıklarını sürdürmelerine izin verilmemesinden yana olan Kedar, kan davası ve başlık parasını eleştirir. <http://www.ipost.com/Blogs/Understanding-the-Middle-East/The-Bedouin-problem-and-the-only-possible-solution-364170> [erişim:15.12.2014]

gelirse³⁵, İsrail nüfusunun %75'ini oluşturan Yahudiler ile sınırlı Kedar'ın vatandaşlık hayalini, Estonya'yı 'ırkçı' saymak mümkünse, ırkçı saymak mümkündür³⁶. Bir kişiyi veya devleti ırkçı saymak; kişinin kim, hangi milliyetten olduğuna, coğrafi olarak nerede bulunduğu bakılmaksızın tespit edilse gerekir³⁷.

Zengin petrol rezervlerine sahip Körfez şeyhliklerinin gelirlerini Filistinli Arapların refahı için harcamamasını, Arap devletlerinin Filistin sorununu iç politika malzemesi yapmaya devam etme istekleri ile açıklayan Kedar; İsrail'in çalışarak ve üreterek refah yarattığını yazılarında sıklıkla vurgular, petrol rezervleri bittiğinde zengin Körfez şeyhliklerini parlak bir geleceğin beklemediğini düşünür. Arafat'ın 1995-2000 yıllarında International Monetary Fund (IMF) tarafından Filistin Özerk Yönetimi için aktarılan 900 milyon Amerikan dolarını kendi kişisel hesabına aktarmış olması veya 2008-2013 yıllarında AB tarafından Filistin Özerk Yönetimi'ne yapılmış 2 milyar avro yardımın Filistin Özerk Yönetimi tarafından kaybedilmiş olması türünden yolsuzluk iddialarını dillendiren, böylece bağımsız bir Filistin Devleti'nin işleyişinin nasıl olabileceğine ışık tutmak isteyen Kedar, yolsuzlukların hesabını vermeyen Filistin Özerk Yönetimi'nin devletleşme talebinin uluslararası kamuoyunda bir inandırıcılığı olmaması gerektiği kanaatindedir³⁸. Baasçılık ve İslamcılık ideolojileriyle Arapların Ortadoğu'da büyük Arap Devleti kurmayı başaramamalarını aşiretler halinde yaşamalarıyla açıklayan Kedar'a göre, Araplar 21. yüzyılı ıskalamışlardır. Baasçılığın yerini İslamcılığa bırakmasıyla, Araplarda aşiretçiliğin sonlanmadığını, yeni cemaat yapılarının oluştuğunu savunan Kedar'ın anti-Arap dilini, Arapların anti-Yahudi dilinin sonucu görmek mümkündür³⁹.

³⁵ Priit Järve, "Re-Independent Estonia", *The Fate of Ethnic Democracy in Post Communist Europe* (ed.S. Smooha& P.Järve), Open Society Institute, Budapest, 2005, ss.60-79.

³⁶ Estonya'da Eston etnik kimliğinden olmayanlara yurttaşlık verilmemesine rağmen, Estonya 2004'te AB üyesi olabilmiştir. Estonya ayrımcılık yaptığında bunu olağan bulmak, İsrail ayrımcılık yaptığında bunun ırkçılık olduğunu savunmak etik ve adil değildir. Bir kişi, Yahudi olması ve Yahudi milliyetçiliğini savunmasından dolayı anti-demokrat sayılamaz. Eğer milliyetçilik ırkçı bir ideoloji ise, diğer milliyetçilikler (örneğin Eston milliyetçiliği) için de bu geçerlidir. Aksi halde, anti-semitizm yapılmış olur. Zira İsrail, tıpkı Estonya gibi özgür ülkedir. <https://freedomhouse.org/sites/default/files/FIW%202014%20Scores%20-%20Countries%20and%20Territories.pdf> [erişim:15.03.2015]

³⁷ Stanford Üniversitesi akademik kadrosunda bulunan sol liberal akademisyen Joel Beinin'in Kedar'ı ırkçı bulduğunun altını çizmek gerekir. <http://stanfordpress.typepad.com/blog/2014/07/racism-is-the-foundation-of-israels-operation-protective-edge.html> [erişim:16.01.2015] İsraili sol liberal gazete Haaretz'te de Kedar hakkında olumsuz değerlendirmelerin olduğu yazılara rastlandığını hatırlatmak uygun olur. Örnek, <http://www.haaretz.com/jewish-world/jewish-world-news/1.630609> [erişim:09.03.2015]

³⁸ Sawsan Ramahi'nin Aralık 2013'te hazırladığı "Corruption in the Palestine Authority" başlıklı raporundaki tespitler dikkate alınırsa, Kedar'ın yazılarında dillendirdiğinden çok daha derin, kapsamlı ve sistematik yolsuzluğa Filistin Özerk Yönetimi'nin bulaşmış olduğu söylenebilir. Hem Arafat hem Abbas başkanlık döneminde yolsuzluğun olması ise, yolsuzluğun kişilere bağlı değil yapısal olduğunu ortaya koymaktadır. Rapordan yolsuzluk örnekleri vermek gerekirse, 2004 başında Avrupa Yolsuzluk Karşıtı Komisyon'un Filistin Özerk Yönetimi hesaplarında yaptığı incelemede, Avrupa'dan yapılan yardımların istenilmeyen kişilerin eline geçtiği tespit edilmiştir. Arafat'ın eşi Suha Al-Tawî'nin Fransa'daki iki banka hesabında usulsüzlük görülmüştür. Raporda, Şubat 2005'te Kuveyt'teki Al-Rai Gazetesi'nin Arafat dönemi Filistin Özerk Yönetimi yolsuzluklarını haber yaptığı, Filistin Özerk Yönetimi Başsavcısı Ahmet Mughani'nin toplamda 700 milyon dolarlık 50 yolsuzluk olayı tespit ettiği, Şubat 2006'da Maliye Bakanlığı üst düzey bürokratinin Ürdün sınırından geçen 100 milyon dolarla yakalandığı, eşinin de yüksek bir meblağ ile Mısır sınırında (Refah kapısı) yakalandığı, Filistin Özerk Yönetimi'nin El Fetih'e para aktardığı, barış görüşmesi müzakerecilerinden Ahmet Qurei'nin Mart 2008'de 3 milyon dolar parayı Filistin Özerk Yönetimi hesabından kimliği belirsiz iki kişinin hesabına aktardığı, Abbas'ın özel temsilcisi olan ve Arafat'ın ölümünden Abbas'ın başkan seçilmesine kadar olan dönemde Filistin Özerk Yönetimi geçici başkanlığı yapan Rawhi Fattuh'un Ürdün'den Batı Şeria'ya geçerken arabasında 400 bin dolarlık kaçak malın İsrail gümrük görevlilerince yakalandığı, Arafat'ın ekonomi danışmanlığını da yapan Khaled Salam'ın Kanada'ya uzanan yolsuzluk hikayesi ve Salam'ın (Muhammed Rashid olarak da biliniyor) İsrail güvenlik duvarının inşaatının çimento sağlayıcısı olması, Dünya Şeffaflık Girişimi baskıları sonucu, Filistin Özerk Yönetimi'ne bağlı oluşturulan Yolsuzluk Karşıtı Komisyon başkanı Rafiq Natsheh'in yolsuzluk araştırmalarında seçmeci davranmasına dair eleştiriler, Filistin halkının 40 milyon dolarının Mısır'da bir şirkete yatırılması, ilaç yolsuzluklarından eğitim yolsuzluklarına örnekler gibi raporda yer alan tespitler göz önünde bulundurulduğunda, Filistin Özerk Yönetimi'nin kendisine bağlı Arapların ekmeçlerini elinden aldığına dair Kedar'ın iddiasına hak vermek mümkündür Raporun tam metni için www.middleeastmonitor.com [erişim:15.02.2015]

³⁹ Araplarla ilişkin sosyolojik tespitlerinde, Kedar'ın iddiasını meşrulaştırmak için bazı gerçekleri kasti olarak dikkate almadığı söylenebilir. Örneğin Baasçılık hareketi içinde farklı dindlerden Arapların olduğu, İslamcılıkta ise Arapların dışındaki halkların varlığı Kedar tarafından ihmal edilmiş gözükür. Öyle ki, Baasçılıktan İslamcılığa geçişte, Müslüman olmayan Arapların buhar

Örneğin, Filistin Özerk Yönetimi'nin resmi televizyon kanalında yayınlanan programları düzenli izleyen, raporlayan ve dünya kamuoyunun bilgisine sunan "palwatch" kayıtları incelendiğinde, İsraili Yahudilerin ve dünyadaki tüm Yahudilerin domuz veya barbar maymunlar olduklarını düşünen, Filistin Özerk Yönetimi'ne tabi yaşayan geniş bir Arap nüfusu olduğu anlaşılabilir⁴⁰.

"Zion'un Çocukları" ifadesinin aşağılamak amacıyla kullanılmasından, Gazzeli şair Ahmet'in İsraili Yahudiler için "şeytan yaratıklar" demesine, İsraili Yahudileri "kan içiciler" olarak tasvir eden çizgi filmlerin yayınlanmasından, Halit El İsa isimli Arap şairin siyonizmi terörizm saymasına, dünyadaki tüm Yahudilerin "Allah düşmanı" olarak anılmasına; tarihi Filistin topraklarına barışın hiçbir zaman gelmeyeceğini düşündüren nefret dilini, hem Gazze hem Batı Şeria'da yaşayan Araplarda tespit etmek mümkündür⁴¹. Bu bakımdan Kedar için 'ırkçı' nitelendirmesinde bulunulacaksa, aynı nitelendirme Gazzeli şair Ahmet için de geçerli olabilecektir. Müslüman Arapların İsraili Yahudilere ve dünyadaki tüm Yahudilere karşı kullandıkları nefret dilinin Ortadoğu'da yaygın olduğunu ve yeni olmadığını söylemek mümkündür. Örneğin Müslüman Faslı araştırmacı Aomar Boum'un "Memories of Absence, How Muslims Remember Jews in Morocco" başlıklı kitabında da Ortadoğulu Musevilerin muhatap kaldıkları kötü muamelenin şeceresini izlemek olasıdır⁴²; bu, Yahudi karşıtlığının Ortadoğu tarihinde yeni olmadığını düşünmeye imkan verir. Kedar'ın dilindeki sertliği, binlerce yıldır biriktirilmiş, azınlık ve devletsiz olarak Araplar arasında yaşamış Musevi-Yahudi tarihsel hafızasında aramak yanlış olmaz. Öyle ki, Kedar'ın yazılarında, İkinci Dünya Savaşı öncesinde ve savaş içinde tarihi Filistin'de yaşayan Arapların Yahudilere karşı Almanlarla işbirliği yaptıklarına dair hatırlatmalar dikkat çekicidir⁴³.

Araplara dair onların cahil ve ilkel olduklarını söylemekten geri durmayan Kedar'ın öfkesinin nedeninin Ortadoğu'daki Holokost inkarcılığında aramak da doğru olabilir. Filistin Özerk Yönetimi başkanı Mahmut Abbas'ın (Ebu Mazen) nazizim ve siyonizm arasında paralellik kurduğu dikkate alınır ise, onun da holokost inkarcısı olduğu söylenebilir. Nitekim Abbas'ın doktora derecesini aldığı tezinin konusu nazizim ve siyonizm arasındaki ortaklıkların tespitidir. Şu halde, her İsraili Yahudi'den Shimon Peres'in 2007-2014 yıllarındaki cumhurbaşkanlığı döneminde, özellikle "The Peres Center For Peace" isimli, 1996'dan itibaren Araplarla Yahudilerin bir arada, barış içinde yaşaması için faaliyetler yürüten vakfa⁴⁴ maddi ve manevi emek vermek suretiyle, etnik-dinsel milliyetçiliği dışlayan bir tutum içinde olması örneğinin bir benzerini beklemek, Kedar'ın Peres gibi davranmasını istemek olası değildir. Kaldı ki, Oslo Barış Görüşmeleri'nin mimarlarından, Nobel Barış Ödülü sahibi Peres'in Ocak 2009'da Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından sözünün kesilerek, Erdoğan'ın Peres'e "Sesin çok yüksek çıkıyor. Benden yaşlısın biliyorum ki sesinin benden çok yüksek çıkması bir suçluluk psikolojisinin gereğidir. Benim sesim bu kadar çok yüksek çıkmayacak. Bunu böyle bilesin. Öldürmeye gelince siz öldürmeyi çok iyi bilirsiniz. Plajlardaki çocukları nasıl öldürdüğünüz, nasıl vurduğunuzu çok iyi biliyorum. Ülkenizde başbakanlık yapmış 2 kişinin bana çok önemli lafları vardır. Filistin'e tankların üstünde girdiği zaman, 'kendimi bir başka

olup uçtuğu gibi bir üslup kendini gösterir. Edward Said (1935-2003) gibi Lübnanlı Hıristiyan anne ve Filistinli Hıristiyan baba evladı olan Hıristiyan Arapların Filistin yurdu özlemi dikkate alınmaz olur.

⁴⁰ Palestinian Media Watch 1996'da İsrail'de araştırma enstitüsü olarak kurulmuştur. Itamar Marcus'un başkanlığını yaptığı enstitü analistleri arasında Barbara Crook ve Nan Jacques Zilberdik gibi isimler vardır. İsraili Yahudilerin ve dünyadaki tüm Yahudilere Arapların yaklaşımı, Filistin Özerk Yönetimi bürokratlarının açıklamaları, kamuoyu yoklamaları gibi pek çok konuda bilgi ve belgeye İngilizce olarak ulaşmak mümkündür. <http://www.palwatch.org/> [erişim:05.02.2015]

⁴¹ Tırnak içindeki sıfatlandırmalara ilişkin bkz. <http://www.palwatch.org/main.aspx?fi=786>[erişim:05.02.2015]

⁴² Aomar Boum, *Memories of Absence, How Muslims Remember Jews in Morocco*, Stanford University Press, Stanford, 2014.

⁴³ Mordechai Kedar, "When truth is twisted and facts are ignored", *New Zealand International Review*, no:38/2, 2013, s. 20.

⁴⁴ Gelecekteki barışı inşa etmek için, İsrail yurttaşı Arap ve Yahudi çocukların birbirlerini sevmelerini hazırlayan projeleriyle bilinen ve 1996'dan bugüne kesintisiz faaliyet sürdüren The Peres Center For Peace (Arapça ve İbranice iki dilli faaliyetlerini yürütür) sayfasına bakılarak, Peres'in Filistin sorununa yaklaşımı anlaşılabilir. <http://www.peres-center.org/?langid=2> [erişim:05.01.2015]

mutlu hissediyorum' diyen başbakanlarınız var. Ve bana sayılar veriyorsunuz. İsmi de veririm, belki merak edenleriniz vardır.." dediği akla getirilir ise⁴⁵; Peres gibi düşünenlerin değil, Kedar gibi düşünen İsraililerin sayısının artan hızda çoğalmasına şaşkırmamak gerekir. İsrail'in 1967 öncesi sınırlarına çekilmesinden, tarihi Filistin'de iki devletlilikten yana Peres'in dahi 'ırkçı' itham edilebildiği Ortadoğu'da, Peres gibi barış savunucularının marjinal kalması beklenir bir durumdur. Çünkü Ortadoğu insanının çoğunluğu, 'insan' denildiğinde dininden, mezhebinden veya aşiretinden olanı insan saymaktadır⁴⁶.

Kedar, 1996'da El-Cezire Televizyonu'nun kurulmasıyla, ABD desteğiyle, Müslüman Kardeşler hegemonyasının Ortadoğu'da tahkim edilmesi bağlamında, Müslüman Kardeşler'in kabile sadakatini aşan, Müslüman Arapları bir araya getirmeye elverişli yeni bir İslamcı sadakat anlayışını inşa etmesini, Müslüman Araplar için bir şans olarak görür. Ancak Mısır örneğinde Muhammed Mursi'nin bu şansı iyi kullanamadığı kanaatindedir⁴⁷. Baasçılık ile mücadelede Müslüman Kardeşler üyelerinin faaliyetlerinin Mursi tecrübesine kadar, Baasçılığı tasfiye ederek Müslüman Kardeşler hegemonyasını yerine koymak ve İslamcılık ile Arap birliğini sağlamak bakımından doğru olduğunu düşünen Kedar, ABD tarafından iktidara getirilip ABD'ye arkasını dönen Mursi'nin hatalarının askeri müdahaleye davetiye çıkardığı kanaatindedir⁴⁸. El Sisi cumhurbaşkanlığında Müslüman Kardeşler'in Mısır'da terör örgütü olarak resmen kabulüyle, Hamas'a akan para kaynaklarının azalacağını tahmin eden, Gazze halkının yıkıntılar içinde yaşamasından Hamas yöneticilerinin memnun olduğunu düşünen Kedar, yolsuzluğa bulaştığını iddia ettiği Hamas yöneticilerinin Gazze halkının refahını istemediği kanaatindedir⁴⁹. Gazze'de kamu düzeninin, refah ve huzurun sağlanmasından Hamas yöneticilerinin rahatsız olacağını belirten Kedar, durumun düzelmesinin önerdiği Filistin Emirlikleri projesiyle mümkün olduğunu savunur⁵⁰.

Son tahlilde, siyonizmi sömürgeci-yerleşimci bir hareket olarak görmeyen, Yahudi-Musevileri özgür kılan düşünce sayan, İsrail'in Yahudi devleti olmasını demokratik devlet olmasından daha elzem bulan, Yahudilik ile Musevilik arasında ayırım yapmaktan kaçınan, Ortodoks Musevileri Yahudi-Musevi bütünü içinde tutma kaygısı güden, kutsal kitabın Yahudilere indiğinden bugüne Yahudilerin bir ulus olduğunu savunan, Arapları ilkel kabileler birliği olarak gören, Filistin Özerk Yönetimi'nin bağımsız olması halinde yeni bir İslamcı devlet (Hamastan) olacağını öngören, Ortadoğu'nun 21 Arap devletinin İsrail'in varlığını meşru görmeleri gerektiğini düşünen, İsrail'in meşruiyetini tanımayan olası yeni bir Arap devletinin Ortadoğu'ya barış getirmeyeceğini savunan,

⁴⁵ Zeynep Güranlı, "Benim İçin Davos Bitti, *Hürriyet Gazetesi*, 30 Ocak 2009. [erişim:05.01.2015]

⁴⁶ Quintan Wictorowicz, "A Genealogy of Radical Islam", *Studies in Conflict and Terrorism*, no:28, 2005, ss.75-97. Mordechai Kedar&David Yerushalmi, "Sharia and Violence in American Mosques", *Middle East Quarterly*, vol.18, no:3, 2011, ss.59-72.

⁴⁷ Kedar, 27 Ağustos 2014 tarihli "*Has Qatar Surrendered?*" başlıklı yazısında, Müslüman Kardeşler hegemonya projesinin neden iflas ettiğini ayrıntılı olarak açıklar. <http://mordechaidedar.com/qatar-surrendered/> [erişim:15.12.2014]

⁴⁸ Kedar'ın tespitine, Dünya İslam Alimleri Birliği başkanı Yusuf El Karadavi'nin katılmadığını belirtmek gerekir. İstanbul'daki, Hamas Türkiye temsilcisi Salah El Aruri'nin ve AK Parti'den üst düzeyde katılımın gerçekleştiği Dünya İslam Alimleri Birliği dördüncü toplantısında, Ortadoğu'daki istikrarsızlığın sebebi Müslüman Kardeşler örgütü değil İsrail olarak gösterilmiştir. Bu toplantıda, Hamas, İsraili üç yurttaşın ölümünü üstlenmiştir. <http://www.memri.org/clip/en/0/0/0/0/0/0/4437.htm> Kardavi terörist olduğu iddiasıyla, Mısır'ın talebi üzerine, Interpol tarafından kırmızı bültenle Aralık 2014'ten itibaren aranmaktadır. [erişim:17.01.2015] Türkiye'nin 12. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Arap dünyası için bir şans olduğunu her fırsatta dile getiren Karadavi, 1 Kasım 2015 Türkiye genel seçimlerinin sonuçlarından mutluluk duyduğunu, AK Parti'nin bir kez daha iktidar olmasının İslam aleminin kazancı olduğunu belirtmiştir. <http://www.yeniakit.com.tr/yazarlar/saban-simsek/secim-sonuclarinin-dis-dunyadaki-anlami-12674.html> [erişim:15.12.2015]

⁴⁹ İsraili Arap araştırmacı Asad Ghanem'in de, Filistin Kurtuluş Hareketi mensuplarının yolsuzluğa bulaşmış olmasını hareket için büyük bir zaafiyet saydığını ve Filistin Kurtuluş Hareketi'nin başarısızlığında belirleyici bir etken olduğunu düşündüğünün altını çizmek gerekir. Asad Ghanem, *Palestinian Politics after Arafat: A Failed National Movement*, Indiana University Press, Bloomington, 2010.

⁵⁰ Kedar, 8 Ağustos 2014 tarihli "*What is going to become of Gaza?*" başlıklı yazısında, Gazze şeridinin silahtan arındırılması gerektiğinin altını çizer. Gazze'nin silahtan arındırılmasını projesinin hayata geçirilmesinde önemli bir dönemeç olduğunu öne sürer. <http://mordechaidedar.com/going-become-gaza/> [erişim:15.12.2014]

İslamcılık ile dindar Müslümanlık arası mesafeyi kimi zaman dar okuyarak Müslüman karşıtıymış gibi bir algı oluşturan üsluba sahip Kedar'ın anti-İslamcı, anti-Arap, Peled'in tanımladığı anlamda etnik-dinsel milliyetçi veya Ram'ın tanımladığı anlamda neo-siyonist olduğunu söylemek mümkündür⁵¹.

II. Mordechai Kedar'ın Filistin Emirlikleri Projesinin Bileşenleri

Mordechai Kedar, Filistin Emirlikleri projesini Kasım 2012'de açıklamıştır. İddiasını dünya ile paylaşmak için "*palestinianemirates*" isimli bir internet sitesi kurmuştur. Projenin açıklanmasının zamanlaması ilginçtir. Mısır'da Temmuz 2012'de, Müslüman Kardeşler'in cumhurbaşkanı adayı olarak gösterilen Muhammed Mursi'nin seçilmesinin ertesinde Kedar'ın projesini açıklaması, Ocak 2013 Knesset seçimleri öncesi Netanyahu'nun elini güçlendirmek olarak okunacağı gibi, aynı zamanda, dünyaya, Türkiye'ye ve Mısır'a güvenerek Müslüman Kardeşler'in Filistin kolu Hamas tarafından ilan edilebilecek bağımsızlığı, İsrail'in kabul etmeyeceği mesajını vermek çerçevesinde okunabilir. "*Filistin Emirlikleri*" veya "*Sekiz Şehir Devleti*" diye projesini anan Kedar, Filistin topraklarından Yahudileri kopartarak kurulacak, kendi deyimiyle 'suni bir Filistin Arap devleti' yerine, tarihsel süreçte meydana gelmiş mevcut durumu dikkate alan, İsrail Devleti'nin güvenliğini sağlama amacına hizmet edecek tek çözümün kendi projesi olduğunu savunur⁵².

Hamas ve El Fetih'in birlikte hareket etmesinin mümkün olmayacağını düşünen, ancak birlikte hareket etmelerinin İsrail'in milli çıkarlarına aykırı olduğunu belirten Kedar; Suriye-İran işbirliğindeki İsrail'e saldırının sonlandırılması, Hizbullah'ın ve Hamas'ın İsrailli Yahudilerin can ve mal güvenliğine kast etmek amacıyla düzenledikleri saldırıların önlenmesi, tarihi Filistin'de İsrail yurttaşı olan Araplar kadar İsrail yurttaşı olmayan Arapların refaha ve huzura kavuşmaları için projesinin elzem olduğu kanaatinde. Filistin'de iki devletli çözümün uygulanabilirliğinin kalmadığını öne süren Kedar'a göre; Cenin, Nablus, Ramallah, Eriha, Tulkarim, Kalkilya, El Halil (Hebron'da Arapların yoğun yaşadığı kısım) ve Gazze Şeridi⁵³ üzerindeki sekiz şehir devletinin her birinin bağımsız olduğu bir örgütlenme Filistinli Arapların çıkarıdır⁵⁴. Projesiyle, sekiz bağımsız emirliğin yurttaşı olarak Arapların, Hamas veya El Fetih gibi yolsuzluklara batmış örgütlerin tahakküm ve sömürsünden kurtulacaklarını belirtir. Kedar, bağımsız şehir devleti örgütlenmesinin Arapların yaşayışları ve alışkanlıklarıyla bağdaştığını; barışın, güvenliğin ve istikrarın sağlayıcısı olacağını iddia eder. Bu

⁵¹Yoav Peled, "Ethnic Democracy and the Legal Construction of Citizenship: Arab Citizens of Jewish State", *American Political Science Review*, vol.86, no:2, 1992, ss.432-443. Diren Çakmak, "Yoav Peled'in Etno-Cumhuriyetçilik Kavramı Üzerine", *MSY*, no: 21, 2014, ss.71-122. Uri Ram, *The Globalization of Israel: McWorld in Tel Aviv, Jihad in Jerusalem*, Routledge, New York, 2007.

⁵² İsrailli Arap Azmi Bishara'nın "*Filistin ulusu olduğuna inanmıyorum. Bence sadece Arap ulusu var. Filistin ulusu, sömürgeci icadı bir kavram bana göre. Ne zaman Filistinliler oldu? Nerden geldi Filistinliler? Bence sadece Arap ulusu vardır.*" sözlerinin Kedar tarafından kısmen onaylandığını söylemek mümkündür. Kedar'a göre, Filistin ulusu yoktur ancak Arap ulusu da yoktur, Arap aşiretleri vardır. Kedar ile benzer düşünceye sahip bir başka isim, *Jerusalem Post* köşe yazarı Martin Sherman'dır. O da Filistin ulusunun olmadığını düşünür. Sherman, Filistin Ulusal Belgesi'nden örnek vererek, Filistin Özerk Yönetimi'nin Filistin halkını Arap ulusunun parçası saydığını altını çizer. <http://www.ipost.com/Opinion/Columnists/Into-the-Fray-The-alchemy-of-Palestinian-nationhood> [erişim:17.03.2015] Sherman'ın 9 Ağustos 2012 tarihi bu yazısında Filistin ulusunun simyacılık olduğunu iddia etmesi ilginçtir. Zira kimya bilim, simya ise sahte-bilimdir. Filistin Ulusal Belgesi (1964) 24. Maddesi'nde, Ürdün'ün Filistin toprağı sayıldığını hatırlatan Sherman, 1967 Savaşı'nın olmamış olması halinde, Batı Şeria'yı (Ürdün bu ismi kullandıktan sonra Arap devletleri bu ismi kullanmayı seçmişlerdir) işgal altında bulunduran Ürdün olduğundan, bugün Batı Şeria'daki Araplara, Filistinli mi Ürdünlü mü denileceğini sorar. Sherman'ın asıl vurgulamak istediği, Ürdün'ün, Suriye'den kopartılıp kurulan Lübnan'ın, Suriye'nin ve diğer Arap devletlerinin hiçbirinin ulus devletler olmadıklarıdır. Dolayısıyla Filistin Devleti talebinin tarihsel olarak haklı olmadığını altını çizer. Sherman'ın tespitleri için bkz. <http://www.martinsherman.org/> [erişim:17.03.2015]

⁵³ Gazze Şeridi'ni Kedar tek bir şehir olarak kabul etmektedir. Oysaki Gazze Şeridi, Gazze, Khan Yunus, Refah, Kuzey Gazze ve Deir El Balah olmak üzere beş şehirden meydana gelmektedir.

⁵⁴ Filistin tarafının Kudüs, Beytüllahim, El Halil, Eriha, Cenin, Tubas, Tulkarim, Nablus, Kalkilya, Salfit, Ramallah içinden seçeceği bir tutumla birini diğerine feda edeceğini Kedar'ın varsaydığını altını çizmek gerekir. Kudüs'teki eski şehir 1 kilometrekaredir ancak Müslümanlar için alanın manevi değeri büyüktür. Ayrıca Filistinli Arapların "toprak" mı "atasının toprağı" talebinde mi bulunduğu üzerinde düşünülürse, İsrail'in kurulduğu yıldan bugüne Filistinlilerin ata toprağı talebi olduğu açıktır. Şu halde, Kedar'ın projesini kurgularken, bu gerçeği ihmal ettiği söylenebilir.

emirliklerle, İsrail Devleti'nin iktisadi ve kültürel ilişkiler yürüteceğini öngören Kedar'a göre, Filistin'e terörü taşımanın fayda-maliyet analizini yapan Araplar,projesine destek olacaklardır.Filistin Özerk Yönetimi'ne bağlı yaşayan Arapların kişi başı yıllık gelirinin ABD ve Arap Birliği ülkelerinden gelen yardımlara rağmen 2014'te 1650 dolar civarında olduğu akla gelirse⁵⁵, Kedar'ın projesinin gelir düzeyini artıracaklarını tahmin etmek mümkündür. Ayrıca projenin hayata geçmesiyle,İsrail'in Ortadoğu'da kalıcı devletlerinden olduğunu kabullenmek zorunda kalacak Arapların İsrail ile iktisadi ilişkilerini geliştirmelerinin ihtimal dahilinde olduğu düşünülebilir. Gazze Şeridi'nde bir liman inşa edilmesi, Gazze'nin Singapurlaşması gibi bir hayalin Arap şeyhliklerinin gündeminde olduğu akla getirilebilir⁵⁶.

Kedar, projesinin gerekçelerini 18 maddede açıklar. Gerekçeleri, Filistin Emirlikleri projesinin varsayımları olarak yorumlamak mümkündür⁵⁷.

Birincisi, Ortadoğu Araplarının tek gerçek sadakat duydukları kurumun aile, kabile ve aşiret olduğu ve gerçek lider olarak yerel şeyhleri kabul ettikleridir. *İkincisi*, Batı Şeria (Yahuda ve Somron) ve Gazze'deki Arapların ait oldukları kabilelerin bir diğerine güveninin çok zayıf olmasıdır. *Üçüncüsü*, bağımsız Filistin devletinin Suriye, Sudan, Libya örneklerinde olduğu üzere çözüleceği ve başarısız yeni deneme olacağıdır. *Dördüncüsü*, Filistin devletinin kurulması halinde, Gazze gibi Batı Şeri'da Hamas'ın destekçi bulacak olması ve güçsüz El Fetih karşısında Hamas'ın devletin kontrolünü eline geçirecek olmasıdır.*Beşincisi*, Hamas kontrolüne geçen Filistin devleti vuku bulduğunda, İsrail'in hem Gazze'den hem Batı Şeria'dan, iki taraflı Hamas saldırılarına maruz kalacak olması ve İsrail'de Yahudi varlığının tehlikeye girecek olmasıdır. *Altıncısı*, Hamas kadar El Fetih'in de, barış görüşmeleri yapmak için güven vermemesidir⁵⁸. *Yedincisi*, 2007'de Gazze Şeridi'ni Hamas'ın denetim altına almasıyla, Filistin Arap tarafında iki hükümetli durumun zaten meydana gelmiş olmasıdır. *Sekizincisi*, BM'nin Kasım 2012'deki oylamayla Filistin'i devlet saymayı reddetmesidir⁵⁹. *Dokuzuncusu*, kabile ve aşiret liderlerinin yani emir, reis veyahut şeyhlerin, kendilerine tabi halkın kaderini belirlemek isteyecekleri ve Filistin Özerk Yönetimi'nden bağımsız hareket ederek, refaha ve barışa kavuşmayı arzu etmeleri ihtimalidir.

⁵⁵ <http://www.tradingeconomics.com/palestine/gdp-per-capita> [erişim:13.03.2015]

⁵⁶ Ali Abunimah'ın "The Gaza massacre is the price of Jewish state" başlıklı ve 25 Temmuz 2014 tarihli yazısında, Gazze'nin Akdeniz'in Singapur'u olacağını on yıl önce dillendirilmeye başladığını ancak İsrail ablukası ve saldırısı devam ettiği sürece, bu hayalin gerçekleşmesinin imkansız olduğu belirtilir. <http://electronicintifada.net/blogs/ali-abunimah/gaza-massacre-price-jewish-state> [erişim:17.01.2015]

⁵⁷ Gerekçelerin İngilizcesi için bkz. <http://www.palestinianemirates.com/Summary.html> [erişim:15.12.2014]

⁵⁸ Kedar'ın, Hamas ve El Fetih'in barış yapmaktan yana olmadığına dair tespiti doğrudur. Hamas kurucularından Mahmut El Zahar'ın "Yahudilere bizim aramızda yer yok. Siz Yahudiler, dünya milletleri arasında gelecekte yer almayacaksınız. Kafanız kopartılmak için var." dediği, cuma öğle namazları sonrasında Gazze'de en çok atılan sloganın "İsrail'e ölüm" olduğu, Hamas siyasi lideri Halit Meşal'ın "İrmaktan denize, kuzeyden güneğe, bu bizim toprağımız, bizim anayurdumuz. Bir inç topraktan dahi vazgeçilmeyecek. İsrail gayrimeşrudur ve hep gayrimeşru kalacaktır. Bu topraklar bize ait, siyonistlere ait değil" dediği, El Fetih tarafından başbakanlığı tanınmayan ancak Filistin Özerk Yönetimi'nin tartışmalı başbakanı sayılabilecek olan, Hamas yöneticilerinde İsmail Haniyeh'nin "Bugün Gazze. Yarın Ramallah. Sonra Kudüs, ardından Hayfa ve Yafa" dediği, Filistin Özerk Yönetimi başkanı ve El Fetih yöneticisi Mahmut Abbas'ın "Yahudi devletini hiçbir zaman tanımayacağım, bin yıl geçse bile" dediği düşünülürse, hem Hamas'ın hem El Fetih'in BM 1947 Paylaşım Planı'na dahi razı olmadığını, tarihi Filistin'in tamamı üzerinde hak iddia ettiğini söylemek mümkündür. Tarihi Filistin'in tamamınının barış masasında elde edilemeyeceği akla gelir ise, Hamas ve El Fetih'in barış yapmaktan yana olmadığı açıktır. Yapılacak bir barışın ara aşama sayılacağı, Filistin Kurtuluş Hareketi'nin Filistin'in tamamı üzerindeki hak iddiasından vazgeçmeyerek savaşmayı sürdüreceği tahmininde bulunmak mümkündür. <http://www.jpost.com/Opinion/Columnists/Why-a-two-state-solution-will-never-work> [erişim:08.03.2015]

⁵⁹ Belirtmek gerekir ki, Filistin Özerk Yönetimi, BM'deki 29 Kasım 2012 tarihindeki oylamada "BM'ye üye olmayan gözlemci devlet statüsü" kazanmıştır. 30 Eylül 2015 tarihinde ise, Filistin bayrağı BM'de göndere çekilmiş ve törende Filistin Özerk Yönetimi başkanı Mahmut Abbas'ın yanında Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Ahmet Davutoğlu hazır bulunmuştur. Mahmut Abbas, Filistin'e desteği için Türkiye'ye teşekkür etmiştir. <http://www.diyonet.tv/filistin-bayragi-bmde/> [erişim: 15.12.2015]

Onuncusu, birkaç yıldır fiili durum haline gelmiş olan, Batı Şeria'daki (Yahuda ve Somron'daki) kendi kendini yöneten yedi Arap şehrini, bağımsız şehir devletleri olarak İsrail'in tanıyabilecek olması ve tanınması gerekliliğidir. *Onbirincisi*, Cenin, Nablus, Ramallah, Eriha, Tulkarim, Kalkilya, El Halil (Arapların yoğun yaşadığı Hebron'un bir kısmı) olmak üzere Batı Şeria'daki kabile ve aşiret yaşamının egemen olduğu yedi bitişik olmayan şehrin bağımsız birer emirlik olması ve Hamas denetimindeki Gazze'nin de bağımsız bir emirlik olarak örgütlenmesinin zor olmamasıdır. *Onikincisi*, sekiz şehirde yaşayanların yaşadıkları şehirde kurulacak emirliğin yurttaşları olabilmeleri, kırsal alanda yaşayanların da isterlerse İsrail yurttaşlığına geçme seçeneklerinin mevcudiyetidir. *Onüçüncüsü*, Filistinli mülteci sorununun çözüm adresinin Yahudi devleti değil, Ortadoğu'daki Arap devletleri olmasıdır. *Ondördüncüsü*, Filistin Arap emirliklerinin (şehir devletleri) kurumsallaşmasıyla, emirliklerin güvenlik, iktisadi gelişim veya başka ortak çıkar konularında, birbiriyle işbirliği yapmaktan yana yeni davranış kodları geliştirecek olmaları, işbirliğinden fayda sağlandığını gördükçe, işbirliğinin devamını sağlayacakları, barışı, refahı ve istikrarı temin edici ittifakların kurulabileceğidir.

Onbeşincisi, her şehir devletinin veya emirliğin kendi sınırlarını korumak ve sınırları içinde güvenliği sağlamak için İsrail ile barışçıl ilişki kurabilecek olması, terör eylemlerinden her emirlik zarar göreceğinden, emirliklerin İsrail'i meşru ve Yahudilerin devleti olarak tanıyarak İsrail ile güvenlik ve iktisadi amaçlı sıcak ilişkiler tesis edebilecek olmasıdır. *Onaltıncısı*, emirliklerin istemesi halinde İsrail'in kendi güvenliğini sağlamak amacıyla, Batı Şeria'daki insansız alanlarda İsrail'in güvenlik geliştirici önlemler alacak olmasıdır. *Onyedincisi*, emirlik biçiminde örgütlenme hareketinin başlaması, Filistinli Araplar nezdinde destekçi bulması ve güçlenmesi halinde, Hamas'ın ve El Fetih'in varlık sebebinin ortadan kalkacak olmasıdır. *Onsekizincisi*, Ürdün'ün 1948'de işgal ettiği Doğu Kudüs'ü 1967'de İsrail'in alması, böylece Kudüs'ü birleştirerek özgürleştirilmesiyle, Kudüs'ün Yahudi ulusu başkenti olmasından mütevellit dünyadaki tüm Yahudilerin Kudüs'ü ziyaret etme arzusu duymaları, Hıristiyan ziyaretçilere de kutsal yerleri ziyaret imkanının doğması ve bütün bu kazanımların kaybedilmemesinin önem arz etmesidir.

Kedar'ın sunduğu gerekçelerin her birine itiraz edilebilir. Ancak bu gerekçelerden onbirincisi, diğerlerinin geçerli olma halini de ortadan kaldırmaktadır. Çünkü Oslo Barış Anlaşmaları çerçevesinde, Filistin Özerk Yönetimi'nin denetimine bırakılan alan (Ölü Deniz hariç) 6.000 kilometrekaredir. 2014 yılı sonu itibarıyla Gazze Şeridi ve Batı Şeria'da Filistinli nüfusu 4.4 milyon olduğuna göre, mevcut toprak bu nüfusun insanca yaşaması için yeterli değildir. Ayrıca Filistin Diaspora üye sayısı 4 milyon civarındayken ve İsrail'de neo-siyonistlerin bağımsız bir Filistin Devleti'nin kurulması halinde İsrail yurttaşlığı sahibi 1.5 milyon Filistinlinin yurttaşlıktan çıkartılmasını isteyecekleri ve İsrailli Yahudilerin çoğunluğu tarafından bunun kabul edilme ihtimali yüksekken ve toplamda 10 milyon Filistinlinin verili⁶⁰ topraklarda yaşaması mümkün değilken, Kedar'ın önerdiği toprak miktarında geçinmenin imkansız olduğu açıktır. Değil her şehir devleti ekonomisini tarıma veya endüstriye göre örgütlemek, şehir devletlerinin ekonomisi bilgi ekonomisine göre örgütlense dahi geçinilmesi imkansızdır. Aslında Kuveyt'in 17.816 kilometrekare⁶¹, Lübnan'ın su hariç 10.230 kilometrekare⁶², Singapur'un su hariç 687 kilometrekare⁶³, Bahreyn'in 760 kilometrekare⁶⁴ olduğu dikkate alınarak önerilen toprağın az olmadığı düşünülebilir. Öte yandan, bu ülkelerin nüfusunun Filistinliler kadar olmadığı bir gerçektir. Kedar'ın projesinin, Gazze Şeridi

⁶⁰ Burada "verili" derken, Oslo Barış Anlaşmaları çerçevesinde, Filistin Özerk Yönetimi'ne ait olduğu kabul edilen topraklar kastedilmektedir.

⁶¹ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ku.html> [erişim:15.12.2014]

⁶² <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/le.html> [erişim:15.12.2014]

⁶³ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/sn.html> [erişim:15.12.2014]

⁶⁴ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ba.html> [erişim:15.12.2014]

(360),Cenin (583),Nablus (605), Ramallah (855), Eriha (593), Tulkarim (246),Kalkilya (166), El Halil (997) olmak üzere⁶⁵, toplamda 3.822 kilometrekare toprak önerdiği ve Beytullahim'i (659) pazarlığa bıraktığı dikkate alınır; Oslo Barış Anlaşmaları ile kararlaştırıldan daha az toprak önerisi olduğu söylenebilir. Doğu Kudüs, Tubas, Salfit dışında bırakıldığı gibi, Ölü Deniz (220 kilometrekare) de pazarlık dışında tutulmuş gözükmektedir. Suya erişimde her şehir devletinin İsrail'e bağımlı kıldığı projede, Kedar'ın Ortadoğu tarihini binlerce yıllık evrimleşme olarak okuduğunun izlerini ve Oslo Barış Anlaşmaları'nı İsrail için hata saydığını görmek mümkündür. Öyle ki, Kedar adeta Filistinli Arapları cezalandırır⁶⁶.

İsrail'in MÖ 1312'de ulus olduğunu, bu tarihin İslam'ın doğuşundan yaklaşık 2000 yıl öncesine karşılık geldiğini savunan Kedar; Filistin'de 3000'i aşkın yıl önce Yahudilerin hakimiyet kurduklarının altını çizer ve Filistinli Araplara önerdiği toprağı adeta lütuf gibi sunar. 635'de Arapların Filistin'i işgal etmeleri sonrasında Kudüs'e 40 km uzaklıktaki Ramleh'in merkez seçildiğini, Jeruşalayim'in Tanah'ta en az 700 kez zikredildiğini ancak Kuran'da bir kez dahi geçmediğini, Arapların kendi çıkarlarını İslam tarihine mal ettiklerini, Hz. Davut'un Yeruşalayim'in kurucusu olduğunu, Hz. Muhammed'in Kudüs'ü ziyaret etmediğini (Kedar, Hz. Muhammed'in ruhunun Kudüs'ü ziyaret ettiği yönündeki Müslüman inancını tarihi belge yokluğu nedeniyle mitolojik sayar), Kudüs'te Müslümanların Kudüs'e arkalarını dönerek dua edip Musevilerin yüzleri Kudüs'e dönük dua etmelerini Kudüs'ün hangi din için daha değerli olduğunun ispatı olarak görmek gerektiğini, 1948-1967 yıllarında Ürdün işgalindeki Kudüs'ü Arap liderlerinin ziyaret etmemiş olmasının ve Ürdün'ün başkentini Kudüs'e taşıyıp taşımayacağını kentin Yahudi anayurdu olduğunun bilinmesinden kaynaklandığını, İsrail Bağımsızlık Savaşı nedeniyle topraklarından kopartıldıklarını öne süren Arapların %70'inin İsrail askeri ile karşılaşmadan savaşın İsrail aleyhine sonuçlanacağını ümit edip, sonra döneceklerini düşünüp Arap devletlerine inanarak Filistin'den kaçtıklarını, hatta İsrail Devleti kurulmadan önce Filistinli Arapların topraklarını gönüllü sattığını önemli bir gerçek olarak ihmal edildiğini düşünen Kedar; 1948-1949 İsrail ve Arap devletleri arasındaki savaş nedeniyle Arap topraklarında yüzlerce yıl yaşayan Yahudilerin mültecileştiklerini, topraklarından ve mallarından kopartıldıklarını, Avrupa'ya veya Kuzey Amerika'ya göç ettiklerini, 1948-1949 savaşında Filistin'den kaçan Arap nüfusu ile Arap devletlerinden baskı ve şiddet nedeniyle kaçan Yahudilerin sayısının aynı olduğunu, 1949'da 600 bin Arap mağdur varsa 600 bin Yahudi mağdur olduğunu, İsrail Bağımsızlık Savaşı'na Arapların hanelerini getirme gayretlerinin İsraililerce kabul edilemeyeceğini belirtir. Kedar, Yahudilerin kendi kaderini belirleme ve kendi devletine sahip olma hakkının yok sayılması pahasına Filistin Arap devletinin Filistin'de kurulamayacağını savunur⁶⁷.

⁶⁵ Yüzölçümleri için bkz. <http://www.geohive.com/cntry/palestine.aspx> [erişim:15.12.2014]

⁶⁶ Ortadoğu'da barışın sağlanmasının önünde İsrail'in varlığının engel teşkil ettiği yönündeki Arap devletleri iddialarını haksız bulan Kedar'ın 1350 yıldır devam eden Sünni-Şii kavgasında İsrailoğullarının bir rolü olmadığını, Eylül 1970'de Ürdün ordusu tarafından 20 bin Filistinlinin öldürüldüğünü, Ağustos 1976'da Suriye'nin binlerce Filistinliyi katlettiğini, 1982'de Lübnan'daki mülteci kamplarındaki Filistinli Müslüman Arapların katliamı sorumlusunun Lübnanlı Hıristiyan Araplar olduğunu söyler. Bu sayede,Kedar İsrail Ortadoğu'nun aktörü olmasa da Arapların birbirini katledecek olduklarını vurgular.1980-1988 Irak ve İran arası savaşı İsrail'in çıkarmadığını ve Esad rejiminin binlerce Suriye yurttaşını katletmesinin müsebbibinin İsrail olmadığını, Mısır'ın yerli halkı Kiptilerin katledilmesinden İsrail'in sorumlu tutulamayacağını, Cezayir iç savaşı, Libya'da akan kandan da İsrail'in suçlanamayacağını, Arapların kendi özeleştirilerini yapmak yerine İsrail'i suçlamaktan vazgeçmeleri gerektiğini öne sürmesi,Filistin sorununun çözülmesi durumunda Arapların birbiriyle savaşmaya yine devam edeceklerini söylemesi ilginçtir. Mordechai Kedar, "When truth is twisted and facts are ignored", *New Zealand International Review*, no:38/2,2013,ss.20-22.

⁶⁷ Kedar'ın, Peel Komisyonu raporunu (1937) Yahudilerin tarihi Filistin'deki haklarının gaspı saydığını belirtmek gerekir. Zira Araplar ve Yahudiler arası Filistin'de meydana gelen iç savaşı sonlandırmak için Birleşik Krallık tarafından kurulan komisyon Arapların avantajına bir plan önermiştir. 1936-1939 Arap isyanında Arapların Filistin'e Yahudi göçünün durdurulmasını talep ettikleri, Yahudilerin edindiği malların iadesini istedikleri akla gelirse, hem isyanı bastırmak hem iç savaşı sonlandırmak için İngilizlerin Arapların çıkarını koruyan bir plan hazırladıkları anlaşılabılır. Tarafların nüfus mübadelesi yapmasını içeren plan uygulanmamıştır. <http://domino.un.org/unispal.nsf/0/08e38a718201458b052565700072b358?OpenDocument>

1948-1949 Savaşı'nda 600 bin mağdur Arap olduğu iddia edilmekteyse, bunun milyonlara varmış olmasının yani Arapların çok sayıda çocuk yaparak nüfus artırmalarının⁶⁸, ikinci veya üçüncü kuşaklarının yoksulluk içinde yaşamalarının müsebbibi olarak İsrail'in ve/veya dünyadaki Yahudilerin gösterilemeyeceğini savunan Kedar; Bağımsızlık Savaşı sonrasında uluslararası toplumca kabul edilen İsrail sınırları içindeki Araplara İsrail Devleti'nin yurttaşlık vermiş olduğunu, bunun iyi niyet göstergesi sayılması gerektiğini vurgular. ABD'nin New Jersey eyaletinden daha küçük toprağa sığınan Yahudi varlığını ortadan kaldırmayı amaç edinmiş Arap devletlerinin sınırları içindeki sinagogları yıktıklarını ve Kudüs (Kedar'a göre Yeruslayim), Ürdün denetimindeyken Musevilerin kutsal mekanlara girmeleri ve dua etmelerinin engellendiğini, 1967 sonrasında ibadet yerlerinin Musevilerin ziyaretine açılabilirdiğini dünyanın görmezden geldiğini savunur. 1991 yılı öncesinde yani Soğuk Savaş döneminde BM Güvenlik Konseyi'nin İsrail-Filistin sorununa dair 175 kararından 97'sinin İsrail Devleti milli çıkarlarına aykırı olmasına rağmen BM'nin İsrail tarafını tuttuğuna dair gerçek dışı algı yaratıldığını, BM Genel Kurulu'nda 1991 yılına kadar kabul edilen 690 kararın 229'unun İsrail aleyhine olduğunu, Rusya ve Çin'in Soğuk Savaş döneminde olduğu gibi Soğuk Savaş sonrasında da BM Güvenlik Konseyi'nde Filistin'e arka çıktığını belirten Kedar; Soğuk Savaş sonrasında İsrail'in haklı davasının anlaşılması bakımından önemli bir yol kat edildiği kanaatinde. Ancak Kedar'a göre, bu, yeterli değildir. Nitekim 1948-1967 yıllarında Kudüs'teki 58 sinagogun tahrip edildiğini ve dünyanın buna sessiz kaldığını belirten Kedar'ın önerdiği projenin, bu tarih okumasının sonucu olduğunu söylemek mümkündür⁶⁹.

Kedar'ın projesinin İsraili neo-siyonistler tarafından desteklenirken, post-siyonistlerden bir destek görmediğinin altını çizmek gerekir. Kedar'ın konferanslarında İsrail bayrağını yakan Hamashlı gençleri göstermesinin ise, post-siyonist olan İsraili Yahudiler nezdinde karşılığı olduğunu söylemek doğru olur. Zira konferanslarında Hamas ve El Fetih kuruluş tüzüklerinde İsrail'in yok edilmesine dair maddenin korunduğuna dikkat çeken Kedar'ın "aşırı sağcı" olduğunu düşünen İsraili Yahudi solcuların da, anti-İsrail ve anti-semitist söylemlere verdiği cevaplar bağlamında Kedar'ı haklı buldukları nokta olduğunu öne sürmek mümkündür. Öte yandan, İsraili Araplar ile Pappé, Finkelstein ve Kimmerling gibi İsraili Yahudilerin Kedar'ın düşüncesinde itibar edilecek herhangi bir unsur görmediklerini tahmin etmek mümkündür. Yonathan Silverman, Ram Lubranicki gibi gazetecilerin ise, Kedar tespitlerini haklı bulan isimlerden olduklarını söylemek yanlış olmaz. Bununla beraber, Amerikalı araştırmacı, komplo teorileri üzerine araştırmalarıyla tanınan, holokost inkarcısı, İkinci Dünya Savaşı'nda asıl soykırımın atom bombalarına maruz kalan Japonlara yapıldığını düşünen Michael A.Hoffman'ın veya Hoffman gibi İsrail'in Araplara soykırım yaptığı iddiasında bulunan ve

⁶⁸ Gazze Şeridi ve Batı Şeria'daki Filistinli Arap kadınların doğurganlığı yüksektir. Anne başına ortalama yedi çocuktur. 2014 yılında, Filistin dışında yaşayan Filistinli sayısı 4 milyondur. Gazze Şeridi'ndeki Filistinli sayısı 1.7 milyon ve Batı Şeria'daki 2.7 milyondur. İsrail yurttaşı Filistinli sayısı 1.5 milyon olduğuna göre, dünyadaki toplam Filistinli Arap 10 milyon kadardır. <http://mondoweiss.net/2014/02/population-israel-palestine-projected> [erişim:15.01.2015] Filistin Özerk Yönetimi İstatistik Bürosu tarafından verilen rakama göre, 2013'de Filistin Özerk Yönetimi'nin denetimindeki topraklarda, kilometrekareye 745 kişi düşmektedir. 2015 için, doğurganlık oranı itibarıyla, kilometrekareye 1000 kişi tahmini yapılabilir.

<http://www.pCBS.gov.ps/site/512/default.aspx?tabID=512&lang=en&ItemID=1111&mid=3171&wversion=Staging>

⁶⁹ Hamas'ın El Fetih'i İsrail ile işbirliğiyle suçladığı dikkate alınır, El Fetih'in Hamas'ın iddialarına kulak tıkayamayacağı düşünülürse, Kedar'ın Filistin'e barışın gelmesi için, Hamas ve El Fetih'ten ümitli olmaması anlaşılır durumdur. Bu nedenle, projesini kurgularken, hem Hamas'ı hem El Fetih'i dışladığı çıkarımı yapılabilir. Ayrıca sekiz şehir devletinin dağınık ve birbiri arasındaki ulaşımında İsrail tekeline muhtaç kılınmasını da, Hamas'ın veya aynı ideolojide başka isimli bir örgütün bu şehir devletlerinin birinde veya birkaçında denetimi ele geçirmesi halinde, şehrin İsrail tarafından çevrelenmesinin ve şehrin ablukaya alınmasının bir seçenek olarak korunduğu biçiminde yorumlamak, Filistin Kurtuluş Hareketi'nin iki güçlü partisinin tasfiyesinin İsrail Devleti milli çıkarları için Kedar tarafından gerekli görüldüğü çerçevesinde anlamlandırmak doğru olur. Bu bağlamda, Halit Ebu Toameh'in "Hamas: We'll use Unity Accord to Move Terrorism to West Bank" haberine bakılarak Kedar'ın kaygısı anlaşılabilir. <http://www.gatestoneinstitute.org/4324/hamas-unity-terrorism-west-bank> [erişim:15.01.2015]

Hoffman ile ortak araştırmalara imza atan Moshe Lieberman'ın⁷⁰ Kedar'ı 'ırkçı' araştırmacılar tarafından sayacaklarını öne sürmek doğru olur. Öyle ki, www.revisionisthistory.org sayfasından İsrail-Filistin ilişkilerine dair fotoğraflara bakıldığında, İsrail'in Filistinli Araplara soykırım uyguladığı iddiasının ikna edici olduğu da söylenebilir. Bununla beraber, <http://islamexposed.org> sayfasına veya <http://www.hasturktv.com/> bakıldığında da, Hamas üye ve yöneticileri tereddütsüz terörist sayılabilir. Hamas yöneticilerinin ve üyelerinin bağımsızlık savaşçısı olduğuna inanmak imkansızlaşır. Şu halde, Kedar'ın projesi ve projesini dayandırdığı gerekçeler, İsrail-Filistin sorununa ideolojik yaklaşan her araştırmacı nezdinde takdir veya telin görecektir. Mühim olan düşünce ve ifade özgürlüğü çerçevesinde gerçekleri görmeye çalışmaktır. Kedar'ın projesini de bu çerçevede anlamlandırmak, peşinen kabul veya red etmek biçiminde önyargılı bir üsluptan kaçınarak ele almak elzemdir.

2014 yılının BM tarafından "Filistin Halkıyla Uluslararası Dayanışma Yılı" ilan edilmesinin akabinde, Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı'nın 18 Ocak 2014 tarih ve 18 sayılı açıklamasında⁷¹, "...Bu vesileyle, Filistin halkının haklı davasına verdiğimiz güçlü desteği bir kez daha vurguluyoruz. Filistin Halkıyla Uluslararası Dayanışma Yılında, 1967 öncesi sınırlarda, başkenti Doğu Kudüs olan bağımsız bir Filistin devletinin kurulmasıyla Filistin halkına yönelik tarihi haksızlığın ortadan kaldırılmasını temenni etmekteyiz. Bu bağlamda, iki devletli çözüme yönelik mevcut görüşme sürecinin sunduğu fırsat kullanılmalı ve bu kez sonuca ulaşılmalıdır. Bölgede iki devletli barış vizyonunun hayata geçirilmesi için tarafların güçlü bir siyasi irade göstermelerinin zamanı gelmiştir. Türkiye, vazgeçilmez hakları ile bağımsız ve egemen devletini elde etme doğrultusundaki çabalarında Filistin halkıyla dayanışmasını sürdürecektir." Denildiği ve Türkiye'nin resmi dış politikasında Filistin sorununun iki devletlilikle çözülmesi gerekliliğinin benimsendiği akla gelirse; Filistin'de iki devletli çözüme dair ölüm fermanı ilan etmek erken teşhis olabilir⁷². Ancak İsraili Arap akademisyen Asad Ghanem'in dediği gibi, Filistin'de iki devletli çözüm önerisinin aslında hiçbir zaman sahici öneri olmadığı düşünülebilir⁷³.

2005'de İsrail'in tek taraflı olarak Gazze'den çekilmesi, 2006'da Lübnan üzerinden Hizbullah saldırısına karşılık olarak İsrail-Lübnan Savaşı, Hamas'ın dört İsrail yurttaşı Yahudinin ölümüne neden olan roket saldırısına karşılık İsrail ordusunun 2008'de Gazze'ye ateş açması, tekrar barış,

⁷⁰Michael Hoffman&Moshe Lieberman,*The Israeli Holocaust Against the Palestinians*, Independent History&Research,Idaho, 2002.

⁷¹http://www.mfa.gov.tr/no_-18_-18-ocak-2014_-bm-2014-filistin-halkıyla-uluslararası-dayanışma-yılı-hk_.tr.mfa Ayrıca http://www.mfa.gov.tr/uluslararası-kudus-toplantisi-ankara_da-basladi.tr.mfa [erişim:15.01.2015]

⁷² Örneğin Türkiye Cumhuriyeti 12. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, 29 Kasım'da "Filistin Halkıyla Dayanışma Günü" dolayısıyla yayımladığı mesajında; Gazze'yi açlığa, yoksulluğa ve sefaletle mahkum eden İsrail'in insanlık dışı ablukasının bu sene sekizinci yılına girildiğini belirtmiş ve şöyle demiştir: "Türkiye başta abluka ve kısıtlamaların kaldırılması olmak üzere, Filistin halkının taleplerinin karşılanması ve ihtilafın adil ve kalıcı bir biçimde sonlandırılması için çabalarını bundan sonra da devam ettirecektir." <http://www.milliyet.com.tr/cumhurbaşkanı-erdogan-dan-filistin/siyaset/detay/2156417/default.htm> [erişim:15.12.2015] Belirtmek gerekir ki, T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (ADAF) 2011'den itibaren Filistin'e yapılan yardımının, 20 Mart 2016'da 58,5 bin tona ulaşacağını açıklamıştır. ADAF'ın 29 Kasım 2015 Dayanışma Günü nedeniyle Mersin Limanı'ndan İsrail'in Ashdod Limanı'na Filistinlilere BM görevlileri tarafından iletilmek üzere 1.200 ton un gönderdiği bilinmektedir. <https://www.afad.gov.tr/tr/HaberDetay.aspx?icerikID=4769&ID=5> [erişim:15.12.2015]

⁷³ George H.W.Bush'un 1989-1993 yıllarındaki tek dönem ABD başkanlığını, oğul Bush'un 2001-2009 yıllarındaki iki dönemlik ABD başkanlığını İsrail-Filistin sorunu bakımından kaybedilmiş dönemler olarak gören Ghanem, W.J.Clinton'ın 1993-2001 yıllarındaki iki dönemlik ABD başkanlığı süresince İsrail-Filistin sorununun çözümü bakımından 1993-1996 yıllarını ümit verici yıllar olarak görmekle birlikte, B.H. Obama'nın 2009'da başlayan ve halen devam eden ABD başkanlığının sorunu çözmeye elverişli zemin yaratmadığı kanısındadır. Baba Bush'un ABD başkanlığıyla başlayan İslamcı hareketleri ılımlı ve radikal olarak ikiye ayırmaya dayalı Amerikan dış politikasının Clinton döneminde örtük devam ettiğini düşünen, oğul Bush döneminde açıktan tekrar varlık gösteren ılımlılık ve radikallik ayrımının İsrail-Filistin sorununun çözümüne katkı sunmadığı iddiasındaki Ghanem'e göre, Ortadoğu'da İslamcı hareketleri ABD ve İsrail'le sıcak ilişkiler kuran ılımlılarla, kurmayan radikal İslamcılar biçiminde ayırtılmak istikrarsızlığın derinleşmesine neden olmuştur. İlginç olan Ghanem'in 1993-1996 yılları hariç, İsrail'in kurulduğu tarihten itibaren ABD ve İsrail'in tarihi Filistin'de bağımsız Filistin devletinden yana olmadığı yönündeki iddiasıdır. Daha fazla bilgi için bkz.Asad Ghanem,*Palestinian Politics after Arafat:A Failed National Movement*,Indiana University Press, Bloomington,2010.

çatışma, İsrail'in Mısır,Suriye,Ürdün,Lübnan,İrak ile barışmayan yıldızı, Körfez şeyhliklerinin geri planda kalıp İslamcı hareketlere finansal destek sağlaması, İsrail'in Batı Şeria ve Doğu Kudüs'te yeni yerleşim yerleri açması, bunun Filistin Özerk Yönetimi'ni öfkeliendirmesi, 2014 yazında İsrail'in Gazze Şeridini silahtan arındırmak, Mısır ve Gazze arasındaki silah kaçakçılığını ortadan kaldırmak ve İsraili üç kişiyi öldüren Hamas'a saldırganlığının bedelini ödetmek için Gazze'ye hareket düzenlemesi, buna karşılık Hamas'ın silahlarını sivillerin yaşadığı evlere, camilere taşınması ve dünyaya İsrail'in sivilleri öldürdüğü mesajını vermek istemesi, El Fetih yöneticilerinin Gazze'yi kaderine terk etmiş gözükmesi, Filistin Özerk Yönetimi'nin tanınmaya aday bir devlet refleksi göstermekten uzak tutumu, daimi kısır döngü, barış masasına oturmalar ve masadan kalkmalar, Filistin ve İsrail taraflarının diğerini barbar kendisini özgürlük mücadelecisi olarak sunması birlikte değerlendirildiğinde, Filistin topraklarının tamamında Arapların ve Yahudilerin birlikte yaşamasının arzu edilir ancak imkansız çözüm olduğunu iddia etmek mümkündür⁷⁴. Ayrıca kutsal metinlerden İsrail Devleti'ne meşruiyet arayışının sorunlu olduğu açıktır. Bu sorunlu yaklaşım üzerine Coote,Whitelam gibi araştırmacıların tespitleri görmezden gelinemez. Tanah arkeolojisi bulgularının Tanah'a atfedilenleri tam doğrulamadığı ihmal edilemez⁷⁵. Öte yandan, nasıl bir projenin Filistin sorununu çözeceğinin belirleyicisinin tarafların rızası değil, Ortadoğu'daki ve dünyadaki devletler arası güç ilişkileri olduğu söylenebilir ve Kedar'ın projesi de bu güç ilişkilerinin iyi okunarak tasarlandığı bir proje olarak nitelendirilebilir.

Kedar'ın projesinin tek gerçekçi çözüm olduğunu ortaya koymak bakımından "*Is Oslo Dead?*" başlıklı Yonathan Silverman'ın yazısına "*palestinianemirates*" isimli sitede yer vermiş olması manidar sayılabilir. Silverman yazısında, 1995'de imzalanan II.Oslo Anlaşması'na göre, İsrail'in Batı Şeria'daki Beytullahim, El Halil, Cenin, Nablus, Kalkilya,Ramallah,Tulkarim şehirlerini ve 450 köyü Filistin Özerk Yönetimi'ne bıraktığını; 2000 yazında Camp David toplantısında İşçi Partili dönemin başbakanı Ehud Barak'ın (1999-2001 yıllarında başbakanlık yapmıştır) Arafat'a, Batı Şeria'nın %95'inden ve Gazze'nin %100'ünden İsrail'in çekilmesi, İsrail'in çekildiği alanda Filistin Devleti'nin kurulmasını, eski şehrin çok büyük kısmını içerecek biçimde Doğu Kudüs'ü Filistin Devleti'ne bırakma,Kudüs eski şehirdeki Tapınak Tepesinde bulunan Kutsal Tapınak'ta 1967'de başlamış İsrail denetiminin sonlandırılması ve dinsel egemenlik statüsünün uygulanması önerilerinde bulunduğunu ancak Arafat'ın bu önerileri tamamen reddettiğini, Ocak 2001'de Clinton'ın Arafat ile baş başa görüşmesinde de Arafat'ı ikna edemediğini⁷⁶, İkinci İntifada'nın başladığını, 2004'e kadar 1000 İsraili sivilin katledildiğini belirtir⁷⁷. Silverman, Ariel Sharon'un (1928-2014) hastalanmasıyla yerine geçen Ehud Olmert'in (2006-2009 yıllarında başbakan) barış görüşmelerini Arafat sonrası Abbas

⁷⁴ İsrail yurttaşı Arapların kendilerini İsrail toplumu üyesi saymakta zorlandıkları söylenebilir.Filistin topraklarının tamamında değil, uluslararası toplum tarafından tanınan İsrail Devleti sınırları içinde dahi İsrail'in tek devlet durumunu sürdürmesinin kolay olmadığı iddia edilebilir. 2006-2007 yılları İsrail siyasi hayatında gündemi oluşturan İsrail yurttaşı Araplar tarafından hazırlanmış dört rapora bakıldığında, İsrail toplumunda Arapların ve Yahudilerin birlikte yaşama kabiliyetini büyük oranda kaybettikleri çıkarımını yapmak mümkündür. Zira İsrail yurttaşı Arapların, Filistin Özerk Yönetimi'ne bağlı Araplarla kader ortaklığı içinde olduklarını düşünmeye her geçen gün daha fazla yaklaşıkları söylenebilir. Bahsi geçen dört raporun isimleri şöyledir: *İsrail'deki Filistinli Arapların Gelecek Görüşü,Herkes İçin Eşit Anayasa: Anayasa ve İsrail'de Arap Yurttaşların Grup Hakları Üzerine,Demokratik Anayasa, Hayfa Deklarasyonu*.Dov Waxman&Illan Peleg,"Neither Ethnocracy nor Bi-Nationalism: In Search of the Middle Ground", *Israel Studies Forum*, vol.23, no:2, 2008,ss.55-73.

⁷⁵ Robert B.Coote&Keith W.Whitelam, "The Emergence of Israel: Social Transformation and State Formation Following the Decline in Late Bronze Age Trade",*Social Scientific Criticism of the Hebrew Bible and Its Social World: The Israelite Monarchy*,(ed. N.K.Gottwald), Scholar's Press, Decatur,1986,ss.107-147. Philip R.Davies, *In Search of Ancient Israel*,Sheffield Academic Press,Sheffield,1992.Daniel M.Master,"State Formation Theory and the Kingdom of Ancient Israel", *Journal of Near Eastern Studies*,vol.60,no.2,2001,ss.117-131.Neils P.Lemche,*The Old Testament Between Theology and History: A Critical Survey*, Westminster John Knox Press,Louisville,2008.

⁷⁶ Dan Tschirgi Arafat'ın inatçı olduğunu söyler. Dan Tschirgi, "Obama and the Middle East, Round Two", *UNISCI Discussion Papers*, no:33,2013,s.179.

⁷⁷ Filistinli ölümleri hakkında rapor veren Al-Qassam örgütü sayfasına itibar edilirse, Filistinli ölümlerinin sayısının binler ile sınırlı olmadığı söylenebilir. http://www.qassam.ps/occupation_terrorism.html [erişim:18.01.2015]

döneminde sürdürdüğünü, ancak sonuç alınmadığını, I.Oslo ve II.Oslo Anlaşması gereği tarafların tek taraflı adım atmamaya dair taahhütte bulunmuş olmalarına rağmen Filistin Özerk Yönetimi'nin 2008'de tek taraflı adımlar atabileceğinin sinyallerini verdiği, BM nezdinde adım attığını vurgulayarak, barış masasından kalkan tarafın İsrail olmadığını altını çizerek⁷⁸. Filistin tarafının tek taraflı adım atma seçiminin İsrail'e de aynı hakkı verdiğini imler⁷⁹.

İlginç olan husus, Filistin tarafının barış görüşmelerinden çekilmesi sinyali vermesinin Türkiye Cumhuriyeti mevcut cumhurbaşkanı, dönemin başbakanı olan Erdoğan'ın Ocak 2009'da "*van münüt*" çıkışını yaptığı tarihle kesişmesidir. Bu bağlamda, hem Silverman'ın hem de Kedar'ın, Filistin tarafının Ortadoğu'nun aktörleri arasında yanlış hesaplar yaptığını, örneğin İkinci Dünya Savaşı sırasında Nazi Almanyası'ndan yana durmak⁸⁰, Soğuk Savaş döneminde SSCB tarafında (sosyalizm) konumlanmak, 1991 ertesindeyse Ortadoğu'da İslamcılığın yükselmesiyle İslamcı ittifakların ortağı olmak, hatalarının bedelini ödemek istemeyip sorunu İsrail ile çözmek yerine sorunu uluslararasılaştırıp çözümsüzlüğe davetiye çıkarttıktan sonra İsrail'den taviz talep etmek biçiminde barış müzakere etik kurallarını ihlal ettiğine dair görüşünü haklı bulmak mümkündür. Ayrıca Müslüman Kardeşler hegemonya projesinin çökmesiyle Filistin tarafının İsrail ile tekrar masaya oturmak istemesi, Hamas ve El Fetih'in anlaşarak birlikte hareket etmeye girişmesi, ancak İsrail'in Filistin tarafının tek taraflı adım atma seçimlerinin bedelini ödetmek istercesine, İsrail'in "*Yahudi Devleti*" olarak tanınması koşulunu müzakere ön şartı olarak sunması ve Filistin Emirlikleri veya Ürdün'de nüfusun büyük çoğunluğunun Filistinli olmasından ve coğrafi olarak Ürdün'ün Filistin'in parçası olmasından hareketle Ürdün topraklarında Filistin Devleti kurulabileceği yönünde projeleri dolaşımda tutması, bağımsız Filistin Devleti'nin kurulmasına yönelik yürütülen barış sürecinde tarafların adımlarının tamamı değerlendirildiğinde şaşırtıcı değildir⁸¹.

2014 yazında Gazze'yi silahtan arındırmaya yönelik İsrail'in yaptığı askeri hareketin, Kedar'ın öngördüğü üzere, Filistin Emirlikleri projesine davetiye çıkardığı açıktır. Proje her ne kadar Hamas ve El Fetih açısından kabul edilir gözükmemekteyse de, geçen zamanın İsrail lehine işlediği ve işleyeceği düşünülürse, projenin kabulü dışında Filistin Kurtuluş Hareketi'nin seçeneği bulunmamaktadır. Zira bu seçeneğin alternatifi olarak Ürdün'de bir Filistin Devleti kurulması öne çıkmaktadır⁸². Her iki seçenek de, Hamas veya El Fetih nezdinde kabul edilir gözükmemektedir. Zira BM nezdinde İsrail-Filistin sorununun çözümüne yönelik Ürdün'ün hazırlamış olduğu, İsrail'in 1967 öncesi sınırlara en geç 2017 sonuna kadar çekilmesinin ve başkenti Doğu Kudüs olan Filistin Devleti'nin kurulmasında

⁷⁸ Yonathan Silverman'ın 14 Ağustos 2012 tarihli yazısının Muhammed Mursi'nin Mısır'da cumhurbaşkanı seçilmesinden bir ay sonraya denk geldiğinin altını çizmek gerekir. Silverman, Kedar gibi, Hamas'ın, Müslüman Kardeşler hegemonyası proje ortağı olduğu kanaatindedir. http://www.palestinianemirates.com/is_Oslo_Dead_.html [erişim:15.12.2014]

⁷⁹ Filistin Özerk Yönetimi'nin BM nezdindeki gözlemcilik statüsünün üye devlet statüsüne çevrilmesine dair Kasım 2012'deki başvurusuyla, doğrudan görüşmeler resmi olarak son bulmuştur. <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-13701636> [erişim:18.01.2015] Filistin Özerk Yönetimi'nin BM nezdindeki resmi statü talebinde Türkiye Filistin'e önderlik etmiştir. Zira T.C. Başbakanı Ahmet Davutoğlu, BM'de Filistin bayrağının çekilmesi töreninden önce, Filistin'in bağımsızlık davası için çok çalıştığını belirtmiş, dışişleri bakanlığından başbakanlığa davanın takipçisi olduğunu ve olmaya devam edeceğini belirtmiştir. <http://www.aljazeera.com.tr/haber/davutoglu-ile-abbas-gorustu> [erişim:15.12.2015]

⁸⁰ Mordechai Kedar, "When truth is twisted and facts are ignored", *New Zealand International Review*, no:38/2,2013, ss.22.

⁸¹ ABD-İsrail ilişkilerinde yapıcı rol oynayan Gatestone Enstitüsü internet sitesinde yer alan 15 Mayıs 2014 tarihli ve Bassam Tawil imzalı "*What kind of a Palestinian State?*" başlıklı haberde, İsrail'e karşı birlikte hareket etme kararı alan Hamas ile El Fetih'in işbirliklerini yazılı taahhüde dönüştürdükleri toplantıda, Ramallah'ta El Fetih'in sarı parti flaması yerine Hamas'ın yeşil flamasının Filistinli Araplarca sallandığı belirtilmiş, Filistin Özerk Yönetimi'nin El Fetih elinde bulunuyor olmasının şekli bir anlamı olduğuna dikkat çekilmiş, olası barış masasında, İsrail'in karşısına El Fetih'in değil, Hamas'ın oturacağına işaret edilmiştir. <http://www.gatestoneinstitute.org/4311/hamas-palestinian-state> [erişim:15.12.2014] Kedar'ın projesi, bu süreç dikkate alındığında, İsrail çıkarları açısından daha da anlamlı hale gelmektedir.

⁸² Ürdün-Filistin Konfederasyonu projesi için Eliand'ın raporuna bakılabilir. Giora Eliand, "Regional Alternatives to the Two-State Solution", *Bar-Ilan University The Begin Sedat Center for Strategic Studies(BESA)*, Ramat Gan-Israel, January 2010, s.23. <http://besacenter.org/policy-memorandum/regional-alternatives-to-the-two-state-solution-2-2/> [erişim:14.04.2015]

üçüncü tarafın gözetiminin talep edildiği, Gazze’de İsrail ablukasının kaldırılarak, kalıcı bir barış için anlaşma yapılmasını öngören tasarımı, İsrail’in tek taraflı olası adımının Ürdün tarafından engellenmek istendiği biçiminde değerlendirmek mümkündür. Ancak tasarı, 30 Aralık 2014 tarihinde reddedilmiştir⁸³. Oslo Anlaşmaları gereğince tek taraflı adımlar atmamayı diğerine taahhüt eden tarafların tek taraflı adım atmasının önünü kesmek gerekçesiyle BM tarafından tasarının reddedildiği söylenebilir⁸⁴. Şu halde, Kedar’ın projesinin veya aynı içerikteki benzer projenin, İsrail’in tek taraflı adımı olduğu gerekçesiyle, BM nezdinde kabulü olmayacağı tahmin edilebilir. Her ne kadar BM organlarından Güvenlik Konseyi ve Genel Kurul her zaman aynı yönde görüşe sahip olmasa da, iki organın Filistin sorunu özelinde tek taraflı adımlara kapı aralayacağı öngörülebilir⁸⁵.

Jerusalem Post’un 6 Temmuz 2012 tarihli “*A Sheikh, Settlers and MPs Meet in Hebron Hill Tent*” başlıklı haberinde, El Halil’deki Musevi cemaati adına Gershon Mesika’nın ve Müslüman Arap aşireti (Jabari aşireti) adına Şeyh Ferit El Jabari’nin bir araya gelerek, tek devlet çatısı altında eşit yurttaşlar olarak yaşamak istedikleri belirtilmektedir⁸⁶. David Haivri⁸⁷, Avusturyalı parlamenter David Lasar, Belçikalı parlamenter Philip Dewinter gibi isimlerin katıldığı toplantıda dinsel barış ve hoşgörü mesajlarının verilmesi ilginç gözükmektedir. Şeyh Ferit El Jabari’nin tarihi Filistin’deki pek çok şeyh gibi Filistin Özerk Yönetimi’ne eleştirileri olduğu dikkate alınır, Kedar’ın projesinin hayata geçme koşullarının mevcut olduğu söylenebilir. Bununla beraber, projeye, Batı Avrupa’nın merkez sağından destek gelebilecekken, merkez solunun destek vermeyebileceği iddia edilebilir. Çünkü Şeyh Ferit El Jabari’ye dair haber, Spiegel International muhabiri Charles Hawley tarafından “*İki Devletli Çözüme Alternatif Arayışı: Avrupa Sağı Ortadoğu Barış Sürecini Karıştırıyor*” başlığıyla verilmiştir⁸⁸. Şu halde, Kedar’ın projesinin, sol hareketler güçlü olduğu müddetçe, uluslararası toplum nezdinde kolay kabul edilmeyeceğini dikkate almak gerekir. Türkiye’de ise, sağ ve sol siyasette ABD karşıtlığı ve bununla eklenilen İsrail karşıtlığı dikkate alınır, Kedar’ın projesine destek çıkan olmayacağı söylenebilir.

Kedar’ın en kuvvetli destekçilerinden birisinin Barry Shaw olduğu söylenebilir. Barry Shaw Jerusalem Post’taki blogunda, 6 Aralık 2012 tarihindeki yazısında, Montevideo Konyansiyonu’na göndermede bulunmuş ve BM nezdinde Filistin Özerk Yönetimi’nin yürüttüğü diplomasiyi tartışmaya açmıştır. Shaw, Konvansiyon gereği, daimi nüfus, belirli bir toprak parçası, hükümete sahip olmak ve başka devletlerle ilişkiye geçme yeterliliği özelliklerini haiz adayların devlet olarak tanınabileceğine, terörizm dahil silahlı güç kullanan adayın devlet olarak tanınmayacağına, Filistin Özerk Yönetimi’nin devlet olarak tanınma koşullarını sağlamadığına dikkat çeker⁸⁹. Dolayısıyla, Shaw Filistin’de iki

⁸³ <http://palestineun.org/author/reem/> [erişim:16.01.2015]

⁸⁴ BM Güvenlik Konseyi 5 daimi üyesinden ABD red, İngiltere çekimser, Fransa kabul, Rusya kabul, Çin kabul oyu vermiş; geçici üyelere Avustralya red, Litvanya çekimser, Nijerya çekimser, Güney Kore çekimser, Ruanda çekimser, Ürdün kabul, Şili kabul, Arjantin kabul, Çad kabul, Lüksemburg kabul oyu vermiştir. 15 üyeden 8 üye evet oyu verdiği için tasarı reddedilmiştir. <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=49709#.VLoEYdKsUI8> [erişim:16.01.2015]

⁸⁵ BM Genel Kurulu ile Güvenlik Konseyi’nin görüşünün her zaman aynı yönde olmadığına altını çizmek gerekir. Filistin Özerk Yönetimi’ne BM’de “*üye olmayan gözlemci devlet statüsü*” verilmesine ilişkin oylamada da, Genel Kurul üyelerinin tamamı aynı görüşte olmamıştır. Şöyle ki, 138 ülke evet oyu verirken, 41 ülke çekimser kalmıştır. Dokuz ülke ise, hayır oyu vermiştir. Hayır oyu veren ülkeler, İsrail, Kanada, ABD, Çek Cumhuriyeti, Panama ve dört Pasifik ada ülkesidir. Dört Pasifik ada ülkesi, Marshall Adaları, Mikronezya, Nauru ve Palau’dur. http://www.bbc.com/turkce/haberler/2012/11/121129_palestine.shtml [erişim:15.12.2015]

⁸⁶ <http://www.jpost.com/Features/In-The-spotlight/A-sheikh-settlers-and-MPs-meet-in-Hebron-Hills-tent> [erişim:16.01.2015]

⁸⁷ ABD’den İsrail’e göç etmiş İsrailli Yahudi yerleşimci, sivil toplum eylemcisidir. Batı Şeria’da yaşamaktadır. Akdeniz’den Ürdün nehrine kadar tarihi Filistin’in tamamının İsrailoğullarına ait olduğunu savunur. Ortodoks Musevi’dir.

⁸⁸ Charles Hawley’in kullandığı başlık şudur: “*Seeking an Alternative to Two States: European Right Wing Stirs Up Middle East Peace Process*” <http://www.spiegel.de/international/world/european-right-wing-seeking-alternative-to-two-state-solution-a-842984.html> [erişim:16.01.2015]

⁸⁹ Konvansiyon tam metni için bkz. <http://www.jus.uio.no/english/services/library/treaties/01/1-02/rights-duties-states.xml> [erişim:13.01.2015]

devletli çözümün usulden tartışma dışı kaldığını vurgular. Shaw'ın yazısında, 1947'deki BM Paylaşım Planı'nı reddeden Filistin tarafının 1947'de barış masasından çekildiği yorumu dikkat çekicidir⁹⁰. Shaw, yıllardır beklenen çözüm önerisine, Kedar sayesinde kavuşulduğunu belirtir. Aynı konuda ilk yazıdan bir hafta sonra, 13 Aralık 2012 tarihinde yazan Shaw, Filistin Emirlikleri projesinin hayata geçirilmesi halinde yaşamasının mümkün olduğunu söyler⁹¹. Gerekçe olarak, Körfez şeyhliklerini gösterir. Körfez şeyhliklerinin, Suriye, Lübnan, Irak, Yemen gibi çözülüp çökmemesinden bir model devşirilebileceğini ve bunun öncülüğünü de Kedar'ın yaptığını belirtir⁹².

Kedar'ın Filistin Emirlikleri projesi; her bir şehir devletinin kendi hükümetinin olması, kendi mevzuatını yapacak olması, kendi insanlarını istediği gibi eğitecek olması, isterse kendi para birimini kullanacak olması, kendi medya kuruluşlarına, kendi sanayisine sahip olacak olması bakımından kağıt üzerinde cazip gözükmektedir. Öz-yönetim ilkesinin geçerli olduğu bir yapı önerilmektedir. Her şehir devletinde yaşayanların kendi geleceklerine kendilerinin karar verecekleri, şehir devletlerinin eğer isterlerse ticaret, turizm, güvenlik veya başka konularda birlikte hareket edebilecekleri, isterler ise ortak mevzuat düzenlemeleri yapabilecekleri ve Filistin Emirlikleri olarak tek devlet altında zayıf veya güçlü birleşme tesis edip, konfederasyon veya federasyon oluşturabilecekleri yapının, halk tarafından tasvip edilmesi zayıf olasılık olmayabilir⁹³. Zira Kedar'ın iddiasına göre, Cenin, Nablus, Ramallah, Eriha, Tulkarim, Kalkilya, El Halil'deki Araplar aşiret halinde yaşamaktadırlar, şeyhlerine sadıktırlar. Şeyhlerin Hamas veya El Fetih'i karşılıklarına almayı seçmeleri halinde, proje hayata geçirilebilir diye düşünülebilir ve proje, İsrail'in milli çıkarlarına uygun olduğu için, şehir devletlerindeki imar, bayındırlık, eğitim, sağlık gibi konularda, İsrail'in şehir devletlerine rehberlik etmesi mümkündür. Ancak projede önerilen toprak Filistinlilerin yaşaması için yeterli olmadığından, şeyhlerin veya şeyhlere bağlı halkın veya İsrail'in veya Arap devletlerinin projeye evet demesi bir anlam ifade etmeyecektir. Bununla beraber, Ortadoğu'da beklenen istikrarın sağlanmasında Filistin sorununun çözümü önemli bir dönemeçtir ve bu gerçek projenin aynen olmasa da değiştirilerek dikkate alınabileceğini düşündürmektedir.

Kedar, Gazze ve Batı Şeria'nın tamamında düşmanlıkların, kan ve gözyaşının içinde yaşamak yerine Arapların öz-yönetim ilkesinin geçerli olduğu küçük şehir devletlerinde, Yahudilerle iyi komşu ilişkileri içinde yaşamayı tercih edeceklerini savunmaktadır. İsrail'in, şehir devletleri güvenlik gücünü eğitmede gönüllü olacağını söyleyen Kedar'a göre, sanayi tesisleri kurmaktan ticarete pek çok konuda İsrail desteğine sahip olabilecek küçük şehir devletlerinde refahın hızla artmasıyla bölgeye huzur gelecek, İsrail ile küçük şehir devletleri ve Ortadoğu'nun 21 Arap devleti, Ortadoğu'da kalkınmayı hızlandırıcı ortak işbirliği girişimlerinde bulunabileceklerdir. Çünkü Kedar'a göre, refahın artmasıyla, totaliter ideolojiler tasvip görmeyecek, şehir devletleri halkı İsrail'i haydut devlet olarak saymaktan vazgeçecek, İsrail'in kazandığı meşruiyet, Ortadoğu'nun Arap devletlerinin İsrail'e düşmanlığını yüksek maliyetli kılacaktır. Projesinin kalıcılığına güvenen Kedar, El Halil'in pilot yer olarak seçilmesini önerir. Şehir devletlerinde hakim konumdaki aşiretleri tek tek sıralayan Kedar, El Halil'in

⁹⁰ <http://www.jpost.com/Opinion/Columnists/Original-Thinking-Palestinian-Emirates-Part-1> [erişim:15.12.2014]

⁹¹ Filistin sorununda İsrail Devleti'nin işgali sürdürerek fiili durum yarattığı, işgal ettiği yerlerde hatıra kıyımı yaptığı, dünya kamuoyunda çözümden yana görünüp çözümden yana davranmadığı iddiaları için bkz. Lois Griffith&Martin Griffith, "The Palestine story: to exist to resist", *New Zealand International Review*, no:37/3, 2012, ss.4-9. Bu değerlendirme dikkate alınır, Kedar'ın projesinin yeni çözümsüzlük stratejisi olduğu öne sürülebilir. Dolayısıyla Shaw'ın samimiyetinin de kuşku olduğu iddia edilebilir.

⁹² <http://www.jpost.com/Opinion/Columnists/Thoughts-on-Israeli-Palestinian-conflict-Part-II> [erişim:15.12.2014]

⁹³ El Fetih yöneticilerinden Zahir Muhsin'in 31 Mart 1977 tarihinde Hollanda Gazetesi Trouw'a verdiği mülakattan hareketle 1977 yılı için bir Filistin ulusunun varlığından söz etmek güçtür. Muhsin şöyle der: "Filistinli diye bir halk yok. Filistin Devleti, Arap birliğimiz için İsrail'e karşı sürdürdüğümüz mücadelenin aracı sadece. Gerçekte, Ürdünlü, Filistinli, Suriyeli, Lübnanlı arasında fark yok. Siyasi ve taktiksel nedenlerle Filistin halkının varlığından bahsediyoruz, Arap ulusal çıkarları için Filistin halkı olduğunu söylüyoruz, siyonizm ile mücadele etmek için." <http://www.wildolive.co.uk/who%20are%20palestinians.htm> [erişim:15.12.2014]

pilot yer seçilmesi önerisinin gerekçesini, El Halil’de birden fazla aşiretin olması, aşiretler arası gerginliklere rağmen önerdiği yapının işleyip işlemediğinin sağlanmasının yapılabilmesi ve El Halil denemesi başarılı olursa diğer yerlerde uygulamaya geçilmesinin doğru olacağını düşünmesindedir.

Tulkarim’de Karmi, Nablus’ta El Masri, Ramallah’ta Barghouthi, Cenin’de Erekat, El Halil’de Jabari aşireti çoğunluğu oluşturmakla birlikte Abusnena, Kavasme ve Natce aşiretlerinin bulunduğu, yerel halkın aşiret liderlerine sadık olduklarını belirten Kedar, aşiret liderlerine halkın sadık kalacağına dair iddiasına delil olarak bu şehirlerde yaşayan Arapların soyadı olarak aşiret ismi almalarını gösterir. Kedar’a göre, aşiretçilik Filistin’deki Araplar için değil, Arap dünyasının tamamı için geçerlidir⁹⁴. Proje için maddi kaynak bulunmasının mümkün olduğunu düşünen, hesap verebilirlik ve şeffaflık ilkelerini gözetken şehir devletlerinin destekçilerinin dünyadaki Yahudiler olacağı inancında olan Kedar’a göre; şehir devletleri, yabancı yatırımlar için cazibe merkezleri haline gelip, Ortadoğu için yeni umut olabilir. Körfez şeyhliklerinin petrol geliriyle yaptığını, barışı doğal zenginlik kılarak Filistin’de refahın İsrail sınırlarını aşan biçimde yaratılabileceğini savunur. Birleşik Arap Emirlikleri’nde (BAE) Dubai ile Filistin Emirlikleri’nde El Halil eş düşünülerek, projesinin sunacağı imkanları görmeyi salık veren Kedar, El Halil’de Dubai’deki hayatı istemeyecek bir halkın bulunmadığının altını çizer. Zira Filistin nüfusunun çokluğu gerçeğini ihmal etmiş gözükür. Dünyadaki Yahudi sayısının 14 milyon olduğu (7.5 milyonu İsrail’de) ve Filistinli Arap sayısının 10 milyon olduğu (dünyada yaklaşık 300 milyon Arap vardır) akla gelirse, nüfus engeli dolayısıyla projenin uygulanamazlık arz ettiği, Kedar’ın ise projesinde bu hususu dikkate almadığı açıktır.

1187’de Kudüs’ü Haçlı kuvvetlerinin elinden alan Selahattin Eyyubi’nin (1138 Tikrit-1193 Şam) yerleştirdiği az sayıda Kürt nüfusun bulunduğu *Tulkarim*; Jacob (Yakup) ile Rachel’in oğlu Joseph’in (Yusuf) mezarının (Araplar mezarı 2000’de tahrip etmişlerdir) bulunduğu *Nablus*; Roma döneminde Hıristiyan şehri olup, Müslüman baskısı nedeniyle Hıristiyanların terk ettiği ve Birinci İntifada’nın başladığı yer *Ramallah*; 1930’larda Arap milliyetçiliğinin kalesi *Cenin*; Hz. İbrahim’in Sarah’ı gömmek için satın aldığı toprağın bulunduğu, 1929’da Araplar tarafından Yahudilerin vahşice katledildikleri *El Halil*; etrafına güvenlik duvarının inşa edildiği, portakalı, muzuyla ünlü, çiftçileşmemiş köylü Arapların yaşadıkları *Kalkilya*; Ürdün Nehri kenarında dünyanın en eski şehirlerinden *Eriha* ve 2007’den itibaren Hamas tarafından kontrol edilen, El Fetih temsilcilerinin can güvenliği olmaması nedeniyle gitmeye cesaret edemedikleri, 2014 yazında İsrail ordusunun Hamas terörünü sonlandırmak için hareket düzenlediği ve 2.104 Filistinli ölümünün gerçekleştiği⁹⁵ *Gazze*’den meydana gelen sekiz emirlik olarak Kedar’ın kurguladığı projenin, Araplara feodal bir yaşam sunduğunu söylemek doğru olur. Her ne kadar şehir devletlerinde ekonomi liberal kapitalizme göre örgütlenecekse de, liberal kapitalizme eşlik edecek demokrasi yerine şeyhlik siyasi düzen olarak Araplara önerilmektedir. Bir diğer deyişle, ekonomisi modern ancak siyasi ve toplumsal yaşamı pre-modern bir örgütlenmeyle, şeyh ve ailesi dışındaki Araplar için yeni kölelik biçimi layık görülmektedir. Filistin Özerk Yönetimi’ne bağlı Arapların uluslaşmaları yerine, mevcut aşiret yapısını küresel piyasa ile bütünleştirip, Araplara hedonist yaşam önerilmektedir. Freedom House 2014

⁹⁴ Kedar gibi Araplardaki aşiretçilik üzerinden Ortadoğu’daki gelişmeleri yorumlayan, “*Battle Lines: The American Media&the Intifada*” başlıklı kitabıyla tanınan Jim Lederman’ın “*Palestine and Israel: Clan versus Nation, Tribe versus State*” başlıklı yazısında, Müslüman Arapların ‘ümmet’ dediğinin aslında kabileler koalisyonu olduğu belirtilir. Lederman, Filistin Kurtuluş Hareketi’ni şahsında toplayarak harekete zarar verdiğini düşündüğü Arafat’ın aşiret ve kabile politikasına dayanarak gücünü tahkim ettiğini, kurduğu patronaj sisteminin ise ölümünden sonra Abbas tarafından devam ettirilemediğini vurgular. Filistinli Arapların bir devlete sahip olamamasını aşiret, kabile ve önemli aile (Osmanlı dönemi ayan sisteminden kalma) gücünün bir türlü kırılmamasında arar. https://www.opendemocracy.net/conflict-debate_97/gaza_sum_3727.jsp [erişim:27.12.2014]

⁹⁵ 2.104 Filistinli ve 72 İsraili hayatını kaybetmiştir. İsrail’in “*demir kubbe*” denilen savunma sistemi sayesinde Filistin’e göre daha az kayıp verdiğini hatırlatmak gerekir. <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-28439404> [15.12.2014]

demokrasi derecelendirmesinde, Birleşik Arap Emirlikleri'nin 'özgür olmayan' ülke sayıldığı dikkate alınır⁹⁶, Kedar'ın, Filistinli Araplara özgür olmayan bir yaşamı uygun bulduğu söylenebilir⁹⁷.

Son tahlilde, Kedar'ın Filistin Emirlikleri projesinin 1947 Paylaşım Planı'nda Araplara önerilen topraktan çok daha az olduğu, her şehirdeki emirliğin birbirinden kopuk coğrafi alanda konumlanması nedeniyle Araplar için topraksal bütünlüğün sağlanmasının engellendiği, iktisadi örgütlenme modern ancak siyasi ve toplumsal örgütlenmenin modern öncesi özellik gösterdiği, emirlikler arası ulaşımda emirliklerin İsrail'e muhtaç olduğu bir sistem öngörüldüğü, tüm bu nedenlerle, projenin, emeğinden başka satacak bir şeyi olmayan Filistinliler için kabul edilebilir bir proje olmadığı açıktır. Bu bağlamda, Kedar'ın Batı Avrupa ortaçağı şehir devletleri düzeninden de geri bir yaşamı, İsrail'in milli çıkarlarını korumak için Filistinlilere sunduğu projesiyle, 1948-1949 Savaşı'ndan kaçan veya kaçmaya zorlanan Arapların geri dönüşüne imkan vermeyen küçüklükte, birbirinden kopuk arazi parçacıkları üzerinde Filistinliler için yaşamının kabul edilebilir seçenek olduğunu söyleyerek, Yahudiler için istemediğini devletsiz Filistinli Araplar için istediği ve Yahudi-Musevi milliyetçiliği çerçevesinde anlam ifade eden Kedar'ın projesinin, Filistinlilerin çıkarına olmadığı söylenebilir.

III. Mordechai Kedar'ın Filistin Emirlikleri Projesi'nin Değerlendirilmesi

Mordechai Kedar'ın, toplamda 21 Arap devletinin kapladığı 13 milyon kilometrekareyi aşkın alana binaen su alanı ile birlikte 20.770 kilometrekare⁹⁸ alanda varlık mücadelesi veren İsrail'in milli çıkarlarını korumak amacı ile kurguladığı projesinin kabul edilebilir olduğunu düşünmesinin nedenini 21 Arap devletinin özgür olmayan devletler olup, İsrail Devleti'nin özgür devlet olmasında aramak mümkündür⁹⁹. Freedom House'un 2014 demokrasi derecelendirmesine bakıldığında, Fas'ın kısmen özgür, Tunus'un Türkiye'den daha iyi dereceyle kısmen özgür, Cezayir'in özgür olmadığı, Komor'un kısmen özgür, Yemen'in özgür olmadığı, Irak'ın özgür olmadığı, Suriye'nin Irak'tan daha kötü dereceyle özgür olmadığı, Mısır'ın özgür olmadığı, Sudan'ın Suriye ile aynı derecede özgür olmadığı, Lübnan'ın kısmen özgür, Libya'nın Lübnan ile aynı dereceyle kısmen özgür, Ürdün'ün özgür olmadığı, Moritanya'nın özgür olmadığı, Suudi Arabistan'ın özgür olmadığı, Somali'nin Suriye ile aynı derecede özgür olmadığı, Birleşik Arap Emirlikleri'nin özgür olmadığı, Umman'ın özgür olmadığı, Katar'ın özgür olmadığı, Kuveyt'in Lübnan'dan daha kötü derece ile kısmen özgür ve Bahreyn'in özgür olmadığı¹⁰⁰; İsrail'in Avrupa devletleri, Kanada, ABD gibi özgür ülkeler sınıflandırmasında yer aldığı göz önünde bulundurulursa, tam demokratik rejime sahip İsrail rehberliğinde Filistinli Araplara devlet kazandırma projesinin dünyadaki tam demokratik rejimlere sahip ülkeler nezdinde kabul göreceğine dair Kedar'ın inancının yüksek olduğu çıkarımı yapılabilir¹⁰¹.

⁹⁶ <https://freedomhouse.org/sites/default/files/FIW%202014%20Scores%20-%20Countries%20and%20Territories.pdf>
[erişim:12.03.2015]

⁹⁷ Birleşik Arap Emirlikleri'nin Freedom House 2015 demokrasi derecelendirmesinde de özgür olmayan ülkelerden sayıldığını belirtmek gerekir. https://freedomhouse.org/sites/default/files/01152015_FIW_2015_final.pdf [erişim: 15.12.2015]

⁹⁸ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/is.html> [15.12.2014]

⁹⁹ Kedar, İsrail için "Ortadoğu'da istikrarın güvencesi" nitelendirmesinde bulunur. Ortadoğu'da yaşayan tek tam demokrasi olarak İsrail demokrasisinin yeni bir "terör devleti" kurulmasına izin vermeyeceğini belirtir. Kedar'ın kastettiği terör devleti, Hamas yönetiminde Filistin'dir. 21 Aralık 2014 tarihindeki yazısında Kedar, yaz 2014 Gazze hareketindeki can kayıpları nedeni ile Filistin Özerk Yönetimi'nin İsrail aleyhinde Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne şikayette bulunmasının İsrail'e tek taraflı adım atma hakkı verdiğini söyler. Böylece Filistin tarafının kalıcı çözümden yana olmadığını ortaya koyduğunun altını çizer. <http://www.breakingisraelnews.com/26113/spinning-control/#frhQyhWt7QlBxe5Z.97> [erişim:12.03.2015]

¹⁰⁰ Freedom House 2015 demokrasi derecelendirmesinde, Arap şehirliklerinin tamamının özgür ülke olmadığını hatırlatmak gerekir. https://freedomhouse.org/sites/default/files/01152015_FIW_2015_final.pdf [erişim: 15.12.2015]

¹⁰¹ Kedar'ın, tam demokratik rejimlere sahip ülkelerde projesinin karşılığı olacağına dair inancının gerçekçi olmadığını iddia etmek mümkündür. Ayrıca Kedar'ın anti-Arap yaklaşımı dikkate alındığında, projesiyle Filistinli Arapların iyiliğini istediğine

İslam İşbirliği Teşkilatı'nın¹⁰², Afganistan, Arnavutluk, Azerbaycan, Bahreyn, Bangladeş, Benin, Birleşik Arap Emirlikleri, Brunei, Burkina Faso, Cezayir, Cibuti, Çad, Endonezya, Fas, Fildişi Sahilleri, Filistin, Gabon, Gambiya, Gine, Gine-Bissau, Guyana, Irak, İran, Kamerun, Katar, Kazakistan, Kırgızistan, Komor, Mali, Kuveyt, Libya, Lübnan, Malezya, Maldivler, Mısır, Moritanya, Mozambik, Nijer, Nijerya, Sudan, Özbekistan, Pakistan, Senegal, Sierra Leone, Somali, Surinam, Suriye, Suudi Arabistan, Tacikistan, Tunus, Türkmenistan, Türkiye, Togo, Uganda, Umman, Ürdün, Yemen olmak üzere 57 üyesinden sadece Benin ve Surinam'ın Freedom House'un 2014 demokrasi derecelendirmesinde tam özgür sayıldığı, üstelik bu ikisinin tam özgürlük derecesinin İsrail'in gerisinde olduğu dikkate alınır¹⁰³, Kedar'ın projesinin dünya toplumu nezdinde savunulmasının zor olmayabileceği düşünülebilir. Kaldı ki, Benin'de halkın yarısının üç kitaplı dinden herhangi birine inanmadığı (animizme inandığı), %30'unun Hıristiyan ve %20'sinin Müslüman olduğu akla gelir; Surinam'da ise halkın %50'sinin Hıristiyan olup, Hıristiyanları takiben en kalabalık din grubunun Hinduluk olduğu ve Müslümanların sadece %10'luk bir grubu teşkil ettiği ve hem Benin hem Surinam Müslümanlarının Arap olmadıkları hatırlanırsa, ayrıca iki ülkenin uzun sömürge geçmişi olduğu, buna rağmen radikal İslamcı hareketlerin tasvip görmediği düşünülür ise¹⁰⁴, Kedar'ın projesinin gerekçelerinin dünya toplumunda karşılık bulacağı öne sürülebilir¹⁰⁵.

Kedar'ın Filistin Emirlikleri projesiyle mevcut aşiret, kabile ve muteber aile düzenini ihya etmeyi amaçladığı açıktır. Nitekim Filistin Kurtuluş Hareketi içinde 1970'lerde ve 1980'lerde etkin olan isimler, orta sınıf ve eğitilmiş aydınlar iken, Arafat'ın hareket içinde tek adam haline gelmesi, bunun devamı için aşiretlere, kabilelere ve Osmanlı İmparatorluğu döneminde başkent İstanbul ile Filistin'in ilişkilerinde aracılık yapan, ayrıcalıklı konumlarını Birleşik Krallık manda yönetiminde koruyan kadim ailelere gücünü dayandırması ve otoritesini güçlendirmek pahasına feodal ilişkileri tasfiye etmemesi, dolayısıyla Filistin Kurtuluş Hareketi'nin aşiret, kabile ve muteber aile koalisyonu haline gelmesine neden olması ve Filistin Özerk Yönetimi kurulurken hastalıklı bir yapının geçici yönetime aktarımıyla Filistinliler arızalı bir devlet adayına sahip olmuşlardır¹⁰⁶. Zaten Arafat'ın 2004'te ölümü sonrasında, Arafat'ın kurduğu patronaj sistemini Abbas sürdürmekte başarılı

ikna olmak zordur. Örneğin 28 Temmuz 2009 tarihli yazısında, İsrail'in Yahudilerin devleti olduğunu Arapların hiçbir zaman kabul etmeyeceklerini, Arapların Yahudileri kendilerine tabi bir cemaat olarak görmek istediklerini savunur. Bu savı, 'bir Arap Yahudi için ne istemekteyse bir Yahudi Arap için onu ister' cümlesine indirgenebilecek bir sav olarak gözükmektedir. Şu halde, Arap Yahudinin kötülüğünü istemekteyse, tersinden Yahudi de Arap için kötülük isteyebilir. Öyleyse, Kedar'ın, Arapları Yahudilerin devletinde bir cemaat olarak görmek istediği çıkarımı yapılabilir. Çünkü projesinde önerdiği şehir devletlerinin uluslararası toplumda tanınmasının garantisi yoktur. Kaldı ki, tanınmaları halinde, dünyadaki 21 Arap devlet sayısı, 29 olacaktır, bununsa Kedar'ın arzu ettiği sonuç olmadığı söylenebilir. 28 Temmuz 2009 tarihli yazısı için bkz. <http://besacenter.org/perspectives-papers/a-jewish-and-non-legitimate-state/> [erişim:10.01.2015]

¹⁰² <http://www.oic-oci.org/oicv2/states/> [erişim:10.01.2015]

¹⁰³ Benin ve Surinam, Freedom House 2015 demokrasi derecelendirmesinde, özgür ülke konumunu korumuştur. Ancak ikisi de, demokrasi derecesi bakımından, 2014'te olduğu gibi 2015 yılında da İsrail'in gerisinde kalmıştır. İsrail'in 2015 demokrasi derecesi, Yunanistan'dan daha iyidir. https://freedomhouse.org/sites/default/files/01152015_FIW_2015_final.pdf [erişim: 15.12.2015]

¹⁰⁴ Benzetme değil, gerçek anlamda yüzyıllarca köle ticareti konusu olan Benin ve Surinam halkı, sömürüye maruz kalıp, ondan kurtulup gelişmenin ve demokratikleşmenin ulusun kendi iradesi olduğuna birer örnektir.

¹⁰⁵ Kedar'ın 4 Ocak 2015'te yazdığı ve 2014 yılı Ortadoğu coğrafyasını değerlendirdiği yazısında, ISIS'in (Islamic State of Iraq and Syria) Arap baharının ürünü olduğunu belirtmesi ilginçtir. Yazıda Suriye, Irak, Libya, Yemen'deki terör olaylarına değinen Kedar, İsrail'in ateş içinde istikrarın merkezi olmayı başardığını savunur. Kedar'ın dünya toplumuna verdiği mesaj, Ortadoğu coğrafyasında evrensel ilkelerin geçerli olduğu tek ülkenin İsrail olduğudur. Yazıda, Mısır'da Sisi cumhurbaşkanlığıyla kamu düzeninin sağlanmaya başlandığını, Katar'ın ISIS, Hamas ve Müslüman Kardeşler'den desteğini tam olarak çekmediğini, ABD nezdinde bunun büyük bir sorun olduğunu, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri'nin uyarılarına Katar'ın kulak vermesi gerektiğini, söyleyen Kedar, 2014 yılının kaybedenleri olarak Arapların sayılabileceğine işaret eder.

<http://www.breakingisraelnews.com/26930/summing-up-2014-in-the-middle-east-opinion/#ScXHqlyW7qUSRFTi.97>

[erişim:10.01.2015]

¹⁰⁶ Daha fazla bilgi için bkz. Asad Ghanem, *Palestinian Politics after Arafat: A Failed National Movement*, Indiana University Press, Bloomington, 2010.

olamamıştır. Daha ötesi, El Fetih'in orta sınıf ve eğitimli aydınların desteğini kaybetmesi, aşiret aristokrasisini üretmesi,iş bulmaktan iyi eğitim veya sağlık hizmeti almaya, güvenliğin sağlanmasından iktisadi ayrıcalıklardan faydalanmaya; dağıtımçı ve haraççı iktisadi örgütlenme, Hamas'ın güçlenmesiyle sorgulanmaya başlamış; Filistin Özerk Yönetimi 2006 seçimlerinde Hamas'ın başarılı çıkması, El Fetih ve Hamas arasında Gazze'nin denetimi için kanlı mücadele verilmesi,2007'de Gazze'deki denetimi El Fetih'in kaybetmesi ile Gazze hükümeti ve Batı Şeria hükümeti olmak üzere iki hükümet ortaya çıkmış ve Filistin Özerk Yönetimi 2007'den itibaren çözülmüştür¹⁰⁷.

Filistin Özerk Yönetimi'nin çözülmesi, aşiretlerin ve kabilelerin daha güçlenmesini sağlamıştır. İlginç olan, aşiretlerin bazılarının İslamcılık hareketine destek vermiş olması ve geleneksel bağları İslamcılık çerçevesinde, aşiret çıkarlarını gözeterek yeniden yorumlamalarıdır. Zira İsrail'in 2008-2009 Gazze harekatı sonrasında resmi güvenlik güçleri ortadan kalkmış, aşiretler milis güçlerini kurmuşlar, Mısır'a açılan tünellerden aşiretlerin kaçakçılıkla geçim sağlamaları normalleşmiş, aşiretlerin birbiri ile sokak ortasında kanlı çatışmalar yapması gündelik yaşamın bir parçası haline gelmiş, ölümlere dair yargıda hak aramak yerine kan parası ödemeleriyle sulh sağlanması tercih edilir olmuş, öyle ki, bir hükümet yetkilisinin adam öldürmesi halinde öldürülen kişinin ailesine para verilmek suretiyle olayın kapanmasının sağlanması türünden olaylar çoklaşmış, kadınların ırz güvenliği kalmamıştır¹⁰⁸.

Batı Şeria'da da durum farklı gelişmemiştir. İsrail ordusu güvenliği sağlamak amacıyla (veya işgal) Batı Şeria'yı denetim altında tutarken, Batı Şeria'da iç güvenlik aşiretlerin silahlı adamlarına emanet edilmiştir. Zira iç güvenlik personeli maaşlarının ödenememesi, personelin görevini ihmalini getirmiş, boşluk ise aşiret güçleri tarafından doldurulmuştur. Aşiretlerin vergi tahsil etmesi, geçiş izni kontrolleri yapması türünden, Filistin Özerk Yönetimi'nin güç kullanma tekelinin ortadan kalktığına dair çok sayıda örneğin gündelik yaşamın bir parçası haline gelmesi, Hamas'ın Gazze üzerinde kendi hükümetini kurmasının önünü açmış ve Hamas'ı Filistin Kurtuluş Hareketi'nin üyesi silahlı ve silahsız diğer örgütlerden ayırıp, onların üzerinde güçlü bir konuma yerleştirmiştir. Dolayısıyla, Kedar'ın haklı olarak belirttiği üzere, 2007'den bugüne, uluslararası toplum tarafından tanınabilecek bir aday devlet mevcut değildir. Başka bir deyişle, Hamas hükümeti, El Fetih hükümeti olarak, Filistin Özerk Yönetimi devletleşmeyi nihayete erdirmeden ikili bir yapıyla karşı karşıya kalmış, barış müzakerelerinde hangi hükümetin muhataplığı kabul edileceğine dair İsrail tarafında kararsızlık oluşmuş ve bu bölünmüş yapı İsrail'in çözüm sürecini askıya almasını meşru kılmıştır. Radikal İslamcılık ile mücadelede, Müslüman Kardeşler hegemonyası ABD tarafından desteklenmiş, bu ise ABD ve İsrail ilişkilerini gerginleştirmiş, Arap Baharı sürecinde Hamas güçlenmiş, İsrail ile barış masasına oturacak olan tarafın Hamas olduğu düşünölmeye başlanmış,El Fetih ABD'nin arkasından çekildiğini düşünmüş ve bekleyişte kalmıştır. Öte yandan, Mısır'da Müslüman Kardeşler'in iktidardan düşürölmesi, Suriye'deki iç savaşta ılımlı İslamcı örgütlerin radikalleşmeleri,

¹⁰⁷Dünyanın en iyi hukukçularından olan Alan Dershowitz, asimetrik savaş teknikleri kullanarak uluslararası hukukta Hamas'ın İsrail'i zor duruma düşürmek istediğini belirtir. Dershowitz'in eleştiri oklarını Hamas'a yöneltmesi ancak El Fetih eleştirisini yumuşak tutması ilginçtir. Alan Dershowitz, *Terror Tunnels: The Case For Israel's Just War Against Hamas*,Rosetta Books, New York,2014.

¹⁰⁸ Örneğin, Kedar, 10 Aralık 2015 tarihinde "*There is a Partner*" başlıklı yazısında, Filistin Özerk Yönetimi'nin varlığını İsrail'e nefrette anlaşmaya borçlu olduğunu, bu nefretin ortadan kalkması halinde, Filistin'in ayakta duramayacağını belirtir. Kedar, aynı yazıda, Arapların; Müslüman, Hıristiyan, Alevi, Dürzü gibi dinsel gruplaşmaları ve kabile bağlarını aşip modern devletler kuramadığını vurgular ve modern bir ulus-devlet inşa etmeyi başaramayan Arapları, kent-devletleri biçiminde örgütlemenin en doğru seçenek olduğunu savunur. Aksi halde, Arap halklarının daha yıllarca acı çekmeye devam edeceğini söyler. Kedar'a göre, Filistin Özerk Yönetimi, başarısız Arap devleti tecrübesinin istisnası değildir ve istisnası olabileceğine dair umut yoktur. <http://www.breakingisraelnews.com/55835/there-is-a-partner-opinion/#vob3ryfiwzwpVcDT.97> [erişim:15.12.2015]

ılımlı ve radikal ayrımını anlamsız kılmış, Hamas Filistinlilerin desteklerini almayı sürdürürken dış destekten mahrum kalma sürecine girmiş, El Fetih ile mutabakat sağlamanın dışında varlığını sürdürmek için bir seçenek olmadığını kabullenmiştir¹⁰⁹.

Sadece Hamas'ın denetimindeki Gazze Şeridi'nde değil, El Fetih'in denetiminde bulunan Batı Şeria'da da kamu düzeni olmadığı söylenebilir. İsrail yurttaşlığına sahip olmayan Araplara sorulursa, İsrail yurttaşı olmayı kabul edecekleri yönündeki Kedar'ın iddiasını anlamsız bulmaya imkan yoktur. Bugün Gazze'de ve Batı Şeria'da can, mal, ırz güvenliği olmadığı gibi meşru zor kullanma tekeli elinde bulunduran otorite yoktur. Zira kentsel ve kırsal alanda, aşiretler ve kabileler kendi kurallarını uygulamakta, kurallarını ihlal edenlere ceza vermektedirler. Sokak ortası infazların yaşandığı, aşiret veya kabileden gücü yetenin diğerini ortadan kaldırmaya çalıştığı, yoksulluğun ve yolsuzluğun olağanlaştığı mevcut koşullarda bir devlet çıkmasının kolay olmadığı açıktır. Kaldı ki, çıksa da, devletin sürdürülebilirliği olmayacağını tahmin etmek zor değildir. Nitekim devletleşmek için siyasi, iktisadi ve toplumsal yapıda eşzamanlı olgunlaşma elzemdir. Bununla beraber, Gazze Şeridi veya Batı Şeria için böyle bir olgunlaşmadan söz etmeye imkan yoktur¹¹⁰.

Glenn Robinson'ın "*Palestinian Tribes, Clans and Notable Families*" başlıklı araştırmasına göre, *Gazze'de 6 aşiret konfederasyonu* vardır¹¹¹. Robinson'ın ifadesine sadık kalınarak söylenirse, bunlar Hayawat, Tarabeen, Tayaha, Ijbara, Azazma, Hajahin'dir. Robinson, *Gazze'deki kabile ve muteber aileleri*, Reyyes, Shawwa, Abu Middain, Dugmush, Abd al-Shafi, Mughani, Mattar, Hillis, Bakr, Shawwaf, Abu Hassanayn, Abu Sharkh, Madhun, Agha, Adwan, Dira, Jaraf, Abu Warda, Abu Taha, Buhaisi, Abu Khusa olarak belirtir. *Refah'daki aşiretler*, Al-Sha'ir, Abu Samhadana, Abu Naja'dır. *Beyt Hanun'daki aşiretler*, Kafarna, Masri, Abu Awda, Abu Amash; *Han Yunus'dakiler*, Ashur, Mamar, Jughan, Barbakh, Abu Kuwayra, Masri, Majayda, Shahwan, Abu Taha; *Jabalya'daki aşiretler*, Nasır ve Samana; *Dayr El Balah'ın aşireti* Abu Mashaseeb'tir. *Kudüs'teki aşiret, kabile ve aile isimleri*, Husayni, Nashashibi, Nusayba, Khalidi, Dajani, Dakkak, Bani Zayd, Bani Murra, Bani Himar, Simhan, Alami, Uraquat, Baytuni, Hasan, Ka'raja, Abu Ghawsh, Darwish, Lahham, Khatib, Salah'tır. *El Halil aşiretleri*, Tamimi, Jabari, Amr, Azza, Dweik, Muhtasib, Amla, Atallah, Qawasma, Natshi; *Nablus'daki aşiretler*, Abd al-Hadi, Tuqan, Masri, Jarar, Nabulsi, Hilmi, Al-Sayf, Ahfat, Jayyusi, Al-Ahmad, Rayyan, Qasim, Duwaykat, Mansur, Bani Shamsa, Nimr, Burqawi, Al-Hajj Muhammad, Kan'an, Shaq'a; *Ramallah/El Bireh aşiretleri*, Ta'amra, Laham, Barghouthi, Freij, Dawud, Hizbun, Atrash, Rishmawi, Hamad; *Eriha aşiretleri*, Suwayti ve Uraquat; *Tulkarim'deki aşiret* Hanun; *Kalkilya'daki aşiret* Nasr; *Halhul'daki aşiret* Milhem; *Anabta'daki aşiret* Hamdallah; *Cenin aşiretleri*, Yahya, Abu Hasan, Shami, Al-Ahmad; *Salfit'teki aşiret* Jawwad'dır. Bazı aşiretler birden fazla yerde

¹⁰⁹ Kedar, özellikle AB ülkelerini, İsrail'in güvenlik kaygısını anlamamakla eleştirir. 13 Kasım 2015'teki Paris saldırıları sonrası kaleme aldığı yazısında, başta Fransa olmak üzere, Avrupa devletlerini, özgürlük karşıtları için insan hakkı talebinde bulunup, çok kültürlülük güzellmeleri yapmak bakımından özeleştiri yapmaya davet eder. Kedar, ılımlı (moderate) İslamcı örgütlerin radikal (radical) örgütlere dönüşmelerinin an meselesi olduğunu vurgular. <http://www.breakingisraelnews.com/54559/the-world-is-at-war-opinion/#fcVktWxCKaOVcgw6.97> [erişim:15.12.2015] Hamas'a meşruiyet atfetmenin tehlikesine dikkatleri çeken "*It's Jihad, Stupid*" başlıklı 6 Ekim 2015 tarihindeki yazısında Kedar, Hamas teröristlerine "*gençler*" diyerek teröristlerin eylemlerini adeta sıradan siyasal gösteriymiş gibi sunmanın yanlış olduğunu vurgular ve dünyanın terörle mücadele işbirliği yapması halinde, Hamas'ın marjinalleşeceğini söyler. Fakat yerini başka örgütün alabileceğine dikkat çekmeyi ihmal etmez. <http://www.breakingisraelnews.com/50331/its-jihad-stupid-opinion/#Jlz7MRKWcz47ghQj.97> [erişim:15.12.2015]

¹¹⁰ Kedar'ın 28 Temmuz 2015 tarihinde Chicago Policy Review'a verdiği mülakatta, sadece Filistin Özerk Yönetimi'nin değil, Arap dünyasının tamamının başlıca sorununun ötekileştirme olduğunu ve ötekinin de etnik, dinsel, mezhepsel, kabilesel veya tarikat gruplaşmalarına göre belirlendiğini, bireyselliğin değil grupsallığın olduğunu, Ortadoğu'da bir Arap'ın başka bir Arap'ı öldürmesi için onu sevmemesini yeter sebep gördüğünü vurgulayan ve sevip sevmemenin ölçüsünün de ilkel gruplaşmalar olduğuna dikkat çeken Kedar, Batı'nın ve özellikle ABD'deki aydınların, sorunun İsrail-Filistin sorunu olmadığını görmedikleri iddiasında bulunur. <http://chicagopolicyreview.org/2015/07/28/americans-still-dont-understand-the-middle-east-this-man-wants-to-help/> [erişim:15.12.2015]

¹¹¹ <http://dSPACE.africaportal.org/jspui/bitstream/123456789/25658/1/Palestinian%20tribes.pdf?1> [erişim:12.01.2015]

egemendir. Şu halde, bireyselleşmenin oluşması ve modern siyasi, iktisadi ve toplumsal örgütlenme ve bunun kurumsallaşmasının Filistinliler için yakın olmadığı açıktır. Bireyselleşmenin olmadığı yerde devlet örgütlenmesinin aşiretin, cemaatin veya kabilenin devletini doğuracağı ve dışarıda kalanların da silaha sarılacağını tahmin etmek mümkündür. Irak'ta veya Suriye'de veya Libya'da yaşanmakta olanlar ve hatta Yemen'deki iç savaş bu iddianın haklılığını ortaya koymaktadır.

Glenn Robinson, Filistin'deki aşiretçilik ve kabileciliğin istikrarsızlık yarattığını söyler. Onun bu tespiti doğrudur. Çünkü fidye için insan kaçırma (özellikle gazeteci), kaçakçılık ticareti gibi evrensel hukuk dışı gelir elde etme yollarının, kabileler arası çatışma, zayıf kabileyi ötekileştirme ve rant sisteminin dışına itme türünden sorunlar doğuracağından aşiretçiliğin egemen olduğu yerde, can, mal, ırz güvenliği sağlanamaz¹¹². Ortadoğu coğrafyasında yüzlerce yıldır aşiretçilik, aşiretçilik veya kabilecilik örtüsü olarak mezhepçilik veyahut cemaatçilik nedeniyle kan aktığı düşünülürse; tüccarın parası, sanayicinin şirketi olması gibi, aşiret reisinin(şeyh veya emir)devleti olması biçimindeki yaklaşım Arap aşiretleri nezdinde değişmediğinden Ortadoğu'da istikrarsızlığın sonlanmadığı dikkate alınır, proje, Filistin'e barışı getirebilir gözükmemektedir. Siyasi ve toplumsal sistemi feodal özellik gösteren bir toplumda, ekonominin kapitalizme göre örgütlenmesi halinde; siyasi, iktisadi ve toplumsal sistemin birlikte modernleşmediği koşullarda, oksimoron sayılabilecek kavramlar ile nitelendirme yapmayı gerektirecek yeni iktisadi ve siyasi rejimler ortaya çıkar, feodal kapitalizm veya aşiret demokrasisi gibi. Şu halde, Cenin, Nablus, Ramallah, Eriha, Tulkarim, Kalkilya, El Halil, Gazze halkını evrensel hukuktan ve değerlerden kopartmanın isabetli olmayacağı açıktır. Kaldı ki, Kedar'ın projesinin hayata geçmesi, Filistin Kurtuluş Hareketi'nin kazanımlarını terk etmesi anlamına gelir ve bunun da Ortadoğu'ya barış getirmeyeceği açıktır¹¹³. Filistin Kurtuluş Örgütü içindeki silahlı ve silahsız grupların destekçisi Filistinli var oldukça, Filistinlilerin iradesinin hilafına bir düzenleme kabul görmeyecek, şiddet ve savaş devam edecektir.

Öyle ki, Ürdün'de Filistin Devleti kurulmasının dahi daha kabul edilebilir bir seçenek olduğu söylenebilir. Ürdün'de üreten ve vergi veren yurttaşların büyük bir kısmı Filistinlilerdir. Öte yandan, devlet örgütlenmesinde hakim konumdakiler Bedevilerdir. Bedeviler imtiyazlı konumlarından taviz vermek istemeyeceklerdir. Bununla beraber, nüfusça azınlıktaki Bedevilerle çoğunluktaki Filistinlilerin mutabakatı üzerinden anayasal yurttaşlığa dayalı demokratik devleti kurmak, Kedar'ın projesinin hayata geçmesinden makul gözükmemektedir. Ayrıca tarihsel hak denilen hak iddiasında bulunulacaksa, Ürdün toprağının coğrafi olarak Filistin toprağının parçası olduğu düşünülürse, Filistinlilerin Ürdün Devleti'ne ortak olma hakları vardır. Ürdün'ü yöneten Haşimi aşireti, Ürdün'de

¹¹² Aşiretler arası kavga nedenleri arasında su paylaşımını da saymak gerekir. Filistinlilerin su kaynaklarına erişimde sorun devam etmektedir. Nitekim İsrail'in Batı Şeria'dan çıkmak istememesinin nedenlerinden birisi de, Ürdün Nehri'nden istifade etmek için kurduğu su altyapı sisteminden vazgeçmek istememesidir. Walter Lowdermilk'ten adını alan Lowdermilk Planı (1944) sayesinde İsrail su ihtiyacını karşılamaktadır. İsrail Devleti kurulmadan önce planın hazırlanmış olması, 1948-1949 savaşında ve 1967 savaşında İsrail'in işgal ettiği yerler, İsrail ordusunun suyu güvenlik konusu olarak ele almış olduğunun açık delilidir. Amir Mane, "Americans in Haifa: The Lowdermilks and the American-Israeli Relationship, *Journal of Israeli History: Politics, Society, Culture*, vol.30,no:1,2011,ss.65-82.

¹¹³ Kedar'ın projesinin kabul edileceği inancını taşımasının nedenini, Ortadoğu'daki ticarete ilişkin sosyolojik tespitlerinde aramak da yanlış olmaz. Kedar, 1 Aralık 2014'teki yazısında, Ortadoğu'da ticaret ve Batı'da ticaret arasındaki farkları belirtir. Kedar'a göre, Ortadoğu'da malın fiyatına ilişkin alıcının bilgisi olamaz, çünkü satıcı alıcının din, milliyet, mezhep veya hangi ülkenin yurttaşı olmasına göre farklı fiyat verir. Batı'da alıcı ve satıcı ilişkisinin gayrişahsi olduğunu, Ortadoğu'da her zaman pazarlık payının olduğunun altını çizen Kedar, Batı'da pazarlık eden bir alıcıya rastlanmadığına işaret eder. Kedar, iktisadi yaşamdaki bu farkın siyasi hayatta da görüldüğünü savunur. Ortadoğu'da satıcının yabancıyı kandırmasının ahlaken yanlış olmadığını, yabancıyı yabancılığın kaynaklı kandırılmasının normal görüldüğünü belirten Kedar'ın İsrail-Filistin sorunu çözümünde, İsrail'in, bu varsayımdan hareket etmesi gerektiği kanaatinde olduğu öne sürülebilir. Kedar'ın Filistin Devleti'nin kurulmasını Ortadoğu pazarlığına benzettiği çıkarımını yapmak yanlış olmaz. Kedar nezdinde Filistin tarafının Ortadoğulu bir satıcı olarak algılandığını söylemek doğru olur. Kedar'ın, İsrail'i Batılı değerleri özümsemiş bir devlet olarak gördüğü açıktır.

<http://www.breakingisraelnews.com/25161/western-tourist-hasnt-chance-persian-bazaar/#PZuR6J46rLqtVdG.97>

[erişim:10.01.2014]

tarihi haklara sahip olmadığına göre; Birinci Dünya Savaşı sırasında, Osmanlı İmparatorluğu'ndan ayrılmak için Hicaz'da Arap ayaklanmasını başlatan, kendini Hicaz Kralı ilan eden Mekke Emiri Hüseyin'in, oğlu Abdullah'ı İngilizlerin desteğini alarak önce Transüdü'n Kralı sonraysa Ürdün kralı olarak tahtta oturduğu akla gelirse, Haşimi Hanedanlığında I.Abdullah, Talal, Hüseyin ve Hüseyin'in oğlu II.Abdullah'ın saltanat sürdüğü, saltanatın dördüncü kişiye geldiği yani binlerce yıllık bir saltanat geçmişinin dahi söz konusu olmadığı düşünülürse, Haşimi aşiretinin Filistin aşiretlerinin devlete ortak olma isteklerine kayıtsızlığı söz konusu olmasa gerekir. Gerçi Haşimilerin Hz. Muhammed ile aynı soydan oldukları için, kendilerini üstün gördüklerini, başka aşiretleri devlete ortak kabul etmeyeceklerini de dikkate almak gerekir. Zira çok ortaklı hanedanlık veya cumhuriyet rejiminin yakın gelecekte Ürdün'de hayata geçmesi mümkün olamayacağına göre, Filistin sorununun çözümü için Ürdün bir seçenek sayılamayabilir¹¹⁴.

Arkeolojik araştırmalara göre,tarihi Filistin'de taş çağının 9000 yıl önce yaşandığı, MÖ 5000'de bakır çağına geçildiği, MÖ 3000 tarihli bronz (tunç) eşyalara rastlandığı ve bu dönemde bölgeye Eski Mısır İmparatorluğu'nun hakim olduğu, Eski Mısır hakimiyetindeki tarihi Filistin'de MÖ 2000'de şehir devletleri biçiminde bir yaşamın görüldüğü, İsrailoğullarının (Yakup'un 12 oğlunun soyundan gelenler) Filistin'e MÖ 2000'den sonra geldikleri, MÖ 1200 civarında Filistin'de yerleşik hayata geçtikleri,İsrail Krallığı'nın ilk kralının Şaul olduğu,Kudüs Tapınağı'nı (Birinci Tapınak) MÖ 957'de İsrail Krallığı'nın üçüncü kralı Hz. Süleyman (babası ikinci kral Hz. Davut) tarafından yaptırıldığı¹¹⁵, ilk Yahudi devletinin yıkılmasından sonra ikinci Yahudi devletinin MÖ 720'de Asurlular (imparatorluk merkezi bugünkü Irak'ta) tarafından yıkıldığı,Yahudilerin devletsiz kaldıkları,Kudüs Tapınağı'nın MÖ 586'da Babilliler (imparatorluk merkezi bugünkü Irak'ta) tarafından tahrip edilip Yahudilerin Babil'e sürüldüğü,MÖ 538'de Pers İmparatorluğu tarafından Babil'in yıkılmasıyla Perslerin Yahudilerin Filistin'e dönmelerine izin verdiği ve MÖ 515'te tamir edilen Kudüs Tapınağı'nda Musevilerin yeniden ibadet etmeye başladıkları¹¹⁶, MS 70'de Roma İmparatorluğu ordusunun Tapınağı tahrip ettiği ancak Tapınak batı duvarının yıllarca ayakta kaldığı (bugünkü ağlama duvarı), Halife Ömer tarafından Filistin'in fethiyle 638'de Kudüs Tapınağı kalıntıları üzerine Mescid-i Aksa'nın yapılıp Müslümanların ibadetine açıldığı, Müslüman Arapların Kudüs'e 40 km uzaklıktaki Ramleh'i kendilerine merkez seçtikleri,1099'da Haçlı ordularının işgaline uğrayan Filistin'i 1187'de Selahattin Eyyubi'nin fethederek Filistin'de Musevilerin ve Müslümanların can, mal ve ırzını güvence altına aldığı, 1250'den 1517'ye kadar Memluk Sultanlığı yönetimindeki Filistin'in 1517'de Osmanlı tarafından fethedildiği, Osmanlı hakimiyetinin 1917 yılına kadar sürdüğü, Avrupa'dan Yahudi göçünün ilk 1882'de başladığı (Birinci Aliya,1882-1903), Araplara yönelik dışlayıcılığın İkinci Aliya'da (1904-1914) başladığı¹¹⁷, 1917'de Birleşik Krallık'ın hakimiyetine geçen Filistin'in Birinci Dünya Savaşı sonrası anlaşmalar uyarınca İngiliz mandasına bırakıldığı, İkinci Dünya Savaşı (1939-1945) sonrasında Birleşik Krallık tarafından manda yönetimine son verileceğinin açıklandığı, 1947'de Birleşik Krallık Filistin'den çekilirken Filistin'de iki devletin kurulması kararının BM tarafından alındığı (1947 Paylaşım Planı), Filistin'de Yahudilerin toplam nüfusun 1/3'ünü oluşturduğu ve toprakların %6'sına sahip olup Filistin'in yarısı üzerinde devlet kurmalarını

¹¹⁴ Burada, Khaled Abu Toameh'nin İsrail-Filistin barışının yakın gelecekte olamayacağına dair iki gerekçesini hatırlatmak gerekir. Toameh, barışı istemenin bir eğitim sonucu olacağını, Filistin tarafında barışı isteyen bir eğitimin olmadığını söyler. İkinci olarak ise, barışı gerçekleştirecek güçlü bir liderin eksikliğinin hissedildiğini belirtir. Bu iki sorun giderilmedikçe, barışın bir temenni olarak kalacağını vurgular.Kedar'ın Toameh'nin bu görüşüne katıldığını belirtmek gerekir. Zira bu yazıya Kedar'ın "palestinianemirates" sitesinde bağlantı verilmiştir. <http://www.gatestoneinstitute.org/6142/palestinians-peace-israel> [erişim:15.12.2015]

¹¹⁵ Oded Peri, *Christianity under Islam in Jerusalem: The Question of the Holy Sites in Early Ottoman Times*, Brill, Leiden, 2001.

¹¹⁶ Bernard Lewis, *The Middle East: A Brief History of the Last 2000 Years*, Touchstone, New York,1997.

¹¹⁷ Birinci Aliya ve İkinci Aliya döneminde, Osmanlı İmparatorluğu'nda padişah II.Abdülhamit'tir (1842-1918). II.Abdülhamit 1876'da tahtta çıkmış, 1909'da tahttan inmiştir.

kendilerine haksızlık olduğunu düşünen Arapların paylaşımı reddettikleri, 1948’de İsrail’in bağımsızlığını ilan ettiği dikkate alınır, coğrafi ve tarihi Filistin üzerinden gerçek sahiplik devşirilemeyeceği söylenebilir¹¹⁸. Bununla beraber, 1948 sonrası gelişmelerin de Filistin’in bütünü veya bir kısmı üzerinde sahiplik konusunda mutlak bir cevap vermeyi güç kıldığı açıktır¹¹⁹.

Şöyle ki, Paylaşım Planı’na Arap devletlerinin karşı çıktığı¹²⁰, 14 Mayıs 1948’de bağımsızlığını ilan eden ve Filistin’de iki devletli çözümü kabul eden İsrail’in uluslararası toplum tarafından tanınmış sınırları içinde kalan Araplara İsrail yurttaşlığı verdiği, İsrail’in bağımsızlık ilanı ertesinde Irak,Suriye, Ürdün, Lübnan, Mısır’ın İsrail’e savaş açtığı, geçici Filistin yönetimi olarak Gazze’de Arap devletlerince Filistin Ulusal Konseyi kurulduğu, 1 Ekim 1948’de Filistin Ulusal Konseyi’nin başkenti Kudüs olmak üzere Filistin’in tamamında bütün bir Filistin Arap Devleti’nin kurulduğunun ilan edildiği ve devleti Ürdün hariç Arap devletlerinin tanıdığı,1948-1949 İsrail ve Arap devletleri savaşında Gazze Şeridi’ni Mısır’ın ve Batı Şeria’yı Ürdün’ün aldığı, 1952’de Mısır’da krallık rejimine son veren Arap milliyetçi sosyalist subay Cemal Abdül Nasır’ın (1918-1970) İsrail’e meydan okuduğu, 1956’daki İsrail ve Arap Savaşı’nda İsrail’in Sina yarımadasını işgal ettiği, 1957 yılı ilk çeyreğinin sonuna kadar yarımadaı işgal altında tuttuğu, 1958’de Mısır ve Suriye’nin Birleşik Arap Cumhuriyeti’ni kurduğu, cumhuriyete Yemen’in de katıldığı, cumhuriyetin 1961’de dağıldığı, 1959’da 1948’de kurulmuş olduğu duyurulan Filistin Devleti’nin ortadan kalktığını Mısır’ın ilan ettiği, Körfez şeyhliklerindeki Filistinlileri örgütleyen Arafat’ın 1964’te El Fetih örgütünü kurduğu ve kurtuluşun bu örgüt liderliğinde gerçekleşeceğini ilan ettiği, aynı yıl Mısır’ın desteğini arkasına alan Lübnan doğumlu Ahmet Şukayri (1908-1980) tarafından Filistin Kurtuluş Örgütü’nün kurulduğu, Filistin Ulusal Belgesi’ni ilan ettiği, Filistin topraklarında doğanlar,yaşamakta olanlar,ayrılmak zorunda kalan mültecilerle sonraki kuşaklarının belgede Filistinli olduklarının beyan edildiği, yani İsrail yurttaşlığına sahip veya Arap devletlerinin yurttaşlığına geçmiş Filistinli Arapların da Filistinli sayıldıkları, 1967’deki İsrail ile Arap devletleri arasındaki savaşta İsrail’in Mısır’dan Gazze Şeridi’ni, Ürdün’den Batı Şeria ve Doğu Kudüs’ü, Suriye’den Golan Tepelerini aldığı¹²¹, Arafat tarafından kurulan El Fetih’in Şukayri tarafından kurulan Filistin Kurtuluş Örgütü içine 1969’da girdiği, Filistin Kurtuluş Örgütü’ne Filistin bağımsızlığı için mücadele eden silahlı ve silahsız örgütlerin tamamının dahil edilerek örgütün yeniden yapılandırıldığı, 1974’te Filistin Kurtuluş Örgütü’nün Arap Birliği (kuruluşu 1945) ve İslam İşbirliği Teşkilatı (kuruluşu 1969) tarafından Filistin halkının tek meşru temsilcisi ilan edildiği, aynı yıl BM Genel Kurulu’nda Filistinlilerin kendi kaderini tayin hakkı olduğunun kabul edildiği hatırlanır, Kedar’ın Filistinlilerin tarihte hiçbir zaman devleti olmadığı iddiası sorunlu hale gelmektedir¹²².

1979’da Mısır’ın İsrail’le Camp David Anlaşması’nı imzalayarak İsrail’i tanıdığı,1980’de İsrail’in başkent olarak Kudüs’ü ilan ettiği, 1982’de Sabra ve Şatilla mülteci kamplarının bulunduğu Lübnan’a terör ihraç ettiği gerekçesiyle İsrail’in savaş açtığı, Hamas’ın kurulduğu,1987 yılında Birinci İntifada’nın başladığı, 1988’de Ürdün’ün Batı Şeria’daki ve Doğu Kudüs’teki egemenlik haklarından

¹¹⁸ Ortadoğu tarihi için temel başvuru kitabı olarak William L.Cleveland’ın kitabına bakılabilir. Kitap İslam öncesi Arap dünyası ile başlar.Üçüncü bölüm 13. alt bölümde İsrail Devleti’nin kuruluş süreci anlatılır.William L.Cleavland, *A History of the Middle East*, Westview Press, Oxford,1999,s.233-264.

¹¹⁹ Kedar’a göre, Filistinliler değil Yahudiler kolonize edilmiştir. Bu bağlamda, Vic Rosenthal’in 21 Ağustos 2015 tarihli “*The Jews not the Arabs are indigenous to Israel*” başlıklı yazısındaki iddialarına Kedar’ın katıldığını söylemek mümkündür. Bilgi için bkz. <http://www.israpundit.org/archives/63608998> [15.12.2015]

¹²⁰ Arap devletleri tarafından paylaşım planının reddinde,Türkiye,Arap devletleri ile birlikte hareket etmiştir. İktidardaki parti, Cumhuriyet Halk Partisi’dir (CHP).

¹²¹ Golan Tepeleri 1.295 kilometrekaredir. Uluslararası hukuka göre, Suriye’ye ait olan bu toprak işgal altındadır. Zira Suriye, Filistin’den farklı olarak uluslararası toplumca tanınmış bir devlettir. Şu halde, Golan Tepeleri için ‘tartışmalı alan’ demenin doğru olmadığı açıktır. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/sy.html> [14.12.2014]

¹²² William L.Cleveland, *A History of the Middle East*, Westview Press, Oxford,1999,s.265-358.

vazgeçtiğini ilan ettiği, Filistin Ulusal Konseyi'nin 15 Kasım 1988'de Cezayir'de Filistin Devleti'ni ilan ettiği¹²³, 1991'de Madrid'de ilk defa İsrail ve Filistin tarafları arasında barış görüşmelerinin başladığı,1993'te I. Oslo Anlaşması'nın,1995'te II.Oslo Anlaşması'nın imzalandığı, 1994'te geçici olarak ve gelecekte de bağımsızlık kazanmak üzere Filistin Özerk Yönetimi'nin kurulduğu dikkate alınır, 1974 sonrası gelişmelerin, Filistin'in bütünü veya bir kısmı üzerindeki gerçek sahiplik arayışına mutlak bir cevap vermeye imkan tanımadığı açıktır.

Kaldı ki,1993-2000 Oslo Barış Süreci çerçevesinde, İsrail'in Gazze'den çekilmeyi kabul ettiği ve Doğu Kudüs'ü Filistin Devleti'nin başkenti olarak tanımayaya hazır olduğunu açıkladığı, Kudüs'ün coğrafi olarak içinde yer aldığı Batı Şeria üzerinde paylaşım için çalışmalar yapıldığı, Batı Şeria'da toprakların sınıflandırıldığı, A bölgesinin Gazze,Eriha,Nablus, Kalkilya, Tulkarim, Ramallah,Cenin, Bettüllahim,El Halil'i içerdiği ve A bölgesinin Filistin Özerk Yönetimi'ne bırakıldığı, Batı Şeria'daki 450 köyün bölge B olarak sınıflandırılarak 450 köyde Filistin Özerk Yönetimi'nin sivil egemenliğinin kabul edildiği ancak B bölgesinin güvenliğinin İsrail tarafından sağlanacağına anlaşıldığı, Batı Şeria'da yaşam için uygun olmayan(insansız) toprağın C bölgesi olarak sınıflandırılarak bölgede İsrail sivil ve askeri egemenliğinin tanındığı¹²⁴; ancak Filistin ve İsrail devletlerinin kesin sınırlarının tayini, Kudüs'ün statüsü, Filistinli Arap mülteciler, Arapların yoğun olarak yaşadıkları yerleşim yerlerindeki İsrail yurttaşı Yahudilerin yerleşimi,su paylaşımı olmak üzere beş önemli sorunun sonradan imzalanacak anlaşmada çözülmek üzere askıda bırakıldığı düşünülürse,1991 sonrası, 1991 öncesine nazaran sürecin daha da karmaşık hal aldığı açıktır¹²⁵. Öyle ki, 1947-1967 arası İsrail'in sahip olduğu toprak ile 1967-1995 arası aynı olmadığı gibi, toprakları sürekli genişleten taraf İsrail olmuş,Filistinliler 1947 Paylaşım Planı'ndakinden daha az toprağa kabule itilmişlerdir. Barış Süreci gereklilikleri tamamlanmamış, tamamlanmadığından İsrail-Filistin sorunu çözümsüz beklemede kalmış, İkinci İntifada başlamıştır.

2005 yılında İsrail başbakanı Sharon döneminde Gazze'den İsrail'in çekilmesi;2006'daki Filistin Özerk Yönetimi seçimlerinde Hamas'ın başarılı çıkması¹²⁶, Hamas ve El Fetih'in birbiriyle mücadeleye tutuşması, 2006'da Hizbullah'tan gelen saldırıları bertaraf etmek için İsrail tarafından Lübnan'a askeri hareket düzenlenmesi, 2007'de Hamas'ın Gazze Şeridi'ne hakim olması, Hizbullah ve Hamas terörü arasında kalan İsrail'in Hizbullah terörünü bertaraf ettikten sonra Hamas terörünü kontrol altına almak için Gazze'yi ablukaya alması, Hamas'ın Filistin halkı nezdindeki yükselişi ile El Fetih'in irtifa kaybetmesi, Filistin Özerk Yönetimi'nin ikiye bölünmesi, İsrail'in Gazze'den İsraili sivillere yöneltilen saldırıyı sonlandırmak için Gazze'ye 2008-2009 harekâtını düzenlemesi, Ortadoğu'da ılımlı İslamcı hareket olarak Müslüman Kardeşler'in hegemonyasının inşası için Arap ayaklanmalarının başlaması, bu süreçte Hamas'ın gücünün artması¹²⁷, İsrail yurttaşı Arapların kendilerini Filistinlilerin kaderleriyle birleşmiş görmeye başlaması, İsrail nüfusunun 1/5'ini oluşturan Arapların İsrail'de neo-siyonizmin güçlenmesiyle kendilerini ötekileşmiş hissetmeye başlamaları ve İsrail'de anayasal yurttaşlığın hakim olduğu bir devlet örgütlenmesi talebi olan post-siyonizmin 2000

¹²³ Cezayir'de bağımsız Filistin Devleti'nin ilan edilmesi üzerine, Türkiye bu devleti tanımıştır.1988'de Turgut Özal (1927-1993) liderliğinde Anavatan Partisi (ANAP) hükümeti iktidardadır.

¹²⁴ Oslo Barış Süreci sonucu İsrail ekonomisinin geliştiğini, Filistin ekonomisinin ise gerilediğini, Filistinlilerde yoksulluğun çok yüksek düzeye ulaştığını söyleyen Leila Farsakh, Filistin'de eşit yurttaşlığa dayalı tek devlet dışında Filistinlileri kurtarır bir çözüm olmadığını savunur. Farsakh, İsrail'in Filistin aleyhine gelişmesinin bedelini ödemesi gerektiği düşüncesindedir. Leila Farsakh, "Economic Prospects For a One-State Solution in Palestine-Israel", *Holy Land Studies*,no:12/2,2013,ss.119-140.

¹²⁵ Galia Golan,*Israel and Palestine: Peace Plans and Proposals from Oslo to Disengagement*,Markus Wiener,New Jersey, 2006,s.9-36.

¹²⁶ Hamas'ın tarihsel sosyolojisi sayılabilecek temel bir başvuru kaynağı olarak Matthew Levitt, *Hamas:Politics,Charity and Terrorism in the Service of Jihad*, Washington Institute for Near East Policy,R.R.Donnelley, Virginia,2006.

¹²⁷ Filistin Özerk Yönetimi'nin denetimindeki bölgede yapılan kamuoyu yoklamalarında Hamas yöneticilerine tasvibin yüksek olduğunun altını çizmek gerekir. Aralık 2014 raporu için bkz. <http://www.pcpsr.org/en/node/600> [erişim:17.01.2015]

sonrasında irtifa kaybetmesi, Filistinli Arapların devletli yaşama geçmelerini imkansız hale getirmiş, Filistinli Araplar, 1995'teki kazanımlara razı olmaya itilmiş gözükmektedirler. Zira Kedar'ın projesi, 1995'ten itibaren Filistin Özerk Yönetimi denetiminde olmasına karar verilen toprak miktarından daha az toprak önermektedir. Beytulahim'i tarafların görüşmesine bırakan Kedar, 4.4 milyon Filistinliye 3.822 kilometrekarede yaşamayı, Filistin Diaspora üyelerinin Filistin'e dönmelerini öneriyor gözükmektedir¹²⁸.

Bu bağlamda, Filistin Özerk Yönetimi'nin Hamas terörünü denetim altında tutamamış olması nedeniyle, devletleşme hakkını kaybetmekle karşı karşıya kaldığı söylenebilir. Zira Hamas'ın Gazze'yi denetim altına alması sonrasında fiilen Filistin Özerk Yönetimi ortadan kalkmıştır. Batı Şeria halkı nezdinde de Hamas'ın takdir gördüğü dikkate alınır, tam bu nedenle Filistin Özerk Bölgesi'nin seçim yapmaktan yıllardır kaçındığı akla gelirse, Kedar'ın projesi Filistin tarafı için bir tercih olmaktan ziyade kuvvetle muhtemel bir gelecek olabilir. Hamas'ın Batı Şeria'da da hakimiyet kurabilmeyi başarması halinde, devletleşme sürecini tamamlayamayan yönetimin yerini aşiretlerin ve kabilelerin resmi olarak yerini alacağını tahmin etmek mümkündür. Dolayısıyla kağıt üzerinde Filistin'in tanınması, Arap Birliği üyesi kabul edilmesi, 57 üyeli İslam İşbirliği Teşkilatı tarafından desteklenmesi önemli ancak yeterli değildir. Daimi nüfus, belirli bir toprak parçası, hükümete sahip olmak, başka devletlerle ilişkiye geçebilme özelliğini devletleşme için gerekli şartlar olarak öngören Montevideo Konyansiyonu dört ana şartından birinin, Filistin tarafından karşılanması çözüme katkı sunmamış gözükmektedir. Filistin Özerk Yönetimi'nin 2007'den itibaren yasama, yürütme, yargı organını çalıştıramadığı, belirli toprak parçası üzerinde egemenliğini tesis edemediği düşünülürse, daimi nüfusunun bulunmasının ve soydaşlarıyla dindaşlarının egemen olduğu uluslararası veya bölgesel örgütler nezdinde tanınmasının, uluslararası politikada güç toplama bakımından fark yaratıcı etki uyandırmayacağı söylenebilir. Dünyadaki halk sayısı kadar devlet olsaydı, BM üyesi devlet sayısı 193'ten daha fazla olsa gerekirdi¹²⁹. Şu halde, Filistin kurtuluşunun bir başarısızlık öyküsü olmasından kaynaklı olarak, Kedar'ın projesi veya benzer içerikte projelerin İsrail Devleti tarafından masaya konulabileceği söylenebilir. Öyle ki, 1991'de Irak'ın Kuveyt işgalinde Arafat'ın Irak'ı desteklediği, 2003'te Irak'a askeri müdahalede Arafat'ın Saddam'a arka çıktığı örnek olayları konferanslarında hatırlatan Kedar¹³⁰, Filistin tarafının hatalarına karşılık, önerdiği toprakların lütuf olduğu kanaatinde dir.

Mart 2015 seçimleri Knesset¹³¹ sandalye sayısı dikkate alınır, merkez ve ultra sağ partilerin merkez sol ve ultra sol karşısında başarı kazandığı düşünülürse, Kedar'ın değilse de Kedar'ın projesine benzer bir projenin hayata geçirilmesi için mücadele edecek bir aritmetiğin var olduğu söylenebilir. İsrail nüfusu çoğunluğunun Oslo Barış Süreci'ni başarısızlık öyküsü olarak okuduğu düşünülebilir¹³². Şu halde, 120 sandalyeli Knesset'in 1/10'undan daha fazla oranda sandalyeye sahip olmayan İsrail yurttaşı Dürzi, Bedevi, Maruni, Arap Hıristiyan, Arap Müslüman ve İsraili Yahudi komünistler hariç Oslo Barış Sürecinin İsrail toplumunda karşılığı olduğunu söylemek oldukça zordur. Bu, Kedar'ın projesini üzerinde konuşulabilir bir proje olarak öne çıkartmaktadır. Zira ABD baskısı

¹²⁸ Batı Şeria'daki (Doğu Kudüs dahil) Yahudi yerleşimci nüfusun 2013 yılı itibarıyla 600 bin olduğu dikkate alınır, İsrail'in bu yerleşim yerlerini boşaltması mümkün değildir. Öte yandan, mülteci kamplarında yaşayan Filistinlilerin durumunun büyük bir insanlık dramı olduğu da açıktır. Stephen M. Walt & Philip Weiss & Henry Siegman, "Symposium: The Future of Israel and Palestine: Expanding the Debate", *Middle East Policy*, vol.20, no.2, 2013, ss.1-24.

¹²⁹ <http://www.un.org/en/members/> [erişim:01.04.2015]

¹³⁰ Mordechai Kedar, "When truth is twisted and facts are ignored", *New Zealand International Review*, no:38/2, 2013, s.21.

¹³¹ <http://www.knesset.gov.il/main/eng/home.asp> [erişim:01.04.2015]

¹³² Aslında Oslo Barış Süreci'nin Filistin çıkarına sonuç vermemiş olduğunu da belirtmek gerekir. Zira Leila Farsakh'ın belirttiği üzere, Filistin Özerk Yönetimi denetimindeki yerlerin, 1994 öncesi Güney Afrika'daki gibi Bantustanlaştıkları söylenebilir. Leila Farsakh, "Independence, Cantons, or Bantustans: Whither the Palestinian State?", *Middle East Journal*, no:59/2, 2005, ss.1-16.

olmasaydı, Oslo Süreci'nin yaşanmayacağını söylemek doğru olur. Walid Khalidi¹³³, Rashid Khalidi¹³⁴, Jawad Saleh Abdel¹³⁵, Nur Masalha¹³⁶ gibi Filistinli aydınların iddia ettiği üzere, siyonizmin sıfatlı kullanımlarından herhangi birine kendini bağlı hissedenden İsraili Yahudilerin aslında Filistin'de bağımsız Filistin Devleti istemediği düşünülebilir¹³⁷. Kaldı ki, dünyadaki toplam Yahudi nüfusunun yarısı İsrail'de yaşadığına göre, İsrail'e göç edebilecek (İsrail resmi dilinde dönüş yapacak) Yahudilerin yerleşim yeri sorunu olacağı akla gelirse, İsrail'in Gazze Şeridi hariç Filistinlilere toprak önermediği iddia edilebilir¹³⁸. Dolayısıyla Kedar'ın toprak önerisi bakımından cömert olduğu savunulabilir¹³⁹. Bir diğer deyişle, Kedar'ın projesinin Oslo Barış Süreci yerine geçecek alternatif bir çözüm önerisi olacağı düşünülebilir¹⁴⁰. Temmuz 2014'teki cumhurbaşkanlığı seçiminde Likud'dan Rivlin'in göreve geldiği, yedi yıl görevde kalacağı¹⁴¹, İşçi Partili Perez'in cumhurbaşkanlığı döneminin (2007-2014) Filistin sorunu çözümündeki kaçırılmış fırsatlardan biri olduğu, Mart 2015 seçimlerinde Likud'un başarısı birlikte değerlendirildiğinde, Kedar'ın projesinin her ne kadar kalıcı barışı getirmekten uzaksa da çözüm sürecinde masada yerini alabileceği tahmini yapılabilir. Nitekim Aralık 2014'te Filistin Özerk Yönetimi'nin BM nezdinde tek taraflı adımlar atmasını gerekçe göstererek, İsrail'in Oslo Barış Anlaşması'nın ihlal edildiğini öne sürmesi ve kendisinin de tek taraflı adımlar atmasının uluslararası hukukta meşru olduğunu savunması kuvvetle muhtemeldir¹⁴².

¹³³ Walid Khalidi, "Plan Dalet: Master Plan for the Conquest of Palestine", *Journal of Palestine Studies*, special issue: Palestine 1948, no:18/1, 1998, ss.4-33.

¹³⁴ Rashid Khalidi, "The Palestinians and 1948: The Underlying Causes of Failure", *The War For Palestine: Rewriting the History of 1948*, (ed. E. Rogan & A. Shlaim), Cambridge University Press, Cambridge, 2001, ss.12-36.

¹³⁵ Jawad Salah Abdel, "Zionist Massacres: The Creation of the Palestinian Refugee Problem in 1948 War", *Israel and Palestinian Refugees*, (ed. E. Benvenisti & C. Gans & S. Hanafi), Springer, New York, 2007, ss.59-127.

¹³⁶ Nur Masalha, *Imperial Israel and the Palestinians: The Politics of Expansion*, Pluto Press, London, 2000.

¹³⁷ İki devletli çözüm seçeneğinin gerçekleşmeyeceğini düşünerek, eşit yurttaşlığa dayalı tek devleti savunan aydınların sayısı az olmakla birlikte, seslerinin güçlü çıktığını söylemek mümkündür. Ali Abunimah, Omar Barghouti, Leila Farsakh, Virginia Tilley bu isimler arasındadır. A. Abunimah, *One Country: A Bold Proposal to End the Israeli-Palestinian Impasse*, Henry Holt, New York, 2006. O. Barghouti, *Boycott, Divestment and Sanctions: The Global Struggle for Palestinian Rights*, Haymarket Press, Chicago, 2011. L. Farsakh, "The Political Economy of Israeli Occupation: What is Colonial about it?", *The Electronic Journal of Middle Eastern Studies*, no:8, 2008, ss.41-58. V. Tilley, *The One-State Solution: A Breakthrough for Peace in the Israeli-Palestinian Deadlock*, University of Michigan Press, Ann Arbor, 2005.

¹³⁸ İsrail'deki Türkiye kökenli İsraili Yahudilere ait olan, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın lisans öğreniminde sınıf arkadaşı olan ve kendini "Türk" olarak nitelendiren Rafael Sadi'nin editörleri arasında bulunduğu "hasturk" internet sitesinde, İsrail nüfusu, bilgi kaynağı Jerusalem Post olarak gösterilerek, 22 Eylül 2014 tarihi itibarıyla 8.904.373 kişi olarak verilmektedir. http://www.hasturktv.com/israili_taniyalim/6872.htm [erişim:13.01.2015]

¹³⁹ Eylül 2014'te Filistin Özerk Yönetimi Başkanı Abbas'a Mısır Cumhurbaşkanı Sisi'nin, Gazze Şeridi ile birleştirilebilmesi mümkün Sina Yarımadası'ndan 1600 kilometrekare önerdiğini, Gazze Şeridi'nde liman genişlemesi ile 365 kilometrekare toprağın 400 kilometrekareye kadar çıkıp, Doğu Akdeniz'in Singapur'u olarak, silahtan arındırılmış ve Ortadoğu'nun ticaret merkezi olacak 2000 kilometrekarelik bağımsız bir Filistin Devleti önermesinin İsrail kamuoyunda mutlulukla karşılandığını belirtmek gerekir. Singapur'un üç katı büyüklükteki devlete El Fetih taraftar gözükmekteyse de, Hamas'ın taraftar olmadığı söylenebilir. <http://www.jpost.com/Arab-Israeli-Conflict/Israeli-politicians-praise-Sisi-plan-to-give-Palestinians-land-for-a-state-in-Sinai-374745> [erişim:18.01.2015] Kudüs'teki eski şehir alanının 1 kilometrekare olduğu akla gelirse, Müslümanların ibadetini güvenceye alacak bir düzenleme ilavesiyle, denize çıkışı olan bir devlet sahibi olmak Filistinliler için cazip olabilir.

¹⁴⁰ Dov Waxman, İsrail toplumunda Yahudiler ve Araplar arasında karşılıklı güvensizlik ve korku olduğunu belirtir. Waxman'a göre, İsrail toplumunda, gidilen okullardan, eğlence mekanlarına, oturlan yerlerden arkadaşlıklara ve evlenmelere, meslek seçimlerine kadar İsrail'de Yahudiler ve Araplar birbirinden kopuk yaşamaktadırlar. Waxman, Filistin'in bağımsız bir devlet olması halinde, sadece aşırı sağcılardan değil İsraili Yahudilerin tamamından İsrail yurttaşı Arapların İsrail'i terk etmeleri talebi geleceğini, Arapların İsrail'in içinde yaşayıp, aynı zamanda Filistin Devleti'ne sahip olup, bir buçuk devlet sahipliğinin İsraili Yahudiler için kabul edilemez olduğunu belirtir. Dov Waxman, "Israel's Palestinian Minority in the Two-State Solution: The Missing Dimension", *Middle East Policy*, vol.18, no:4, 2011, s.70.

¹⁴¹ Reuven Rivlin'in Likud Partisi içinde duygu yerine akli temsil eden tarafta yer aldığı gerçeğini de ihmal etmemek gerekir. *Times of Israel* yazarı Raphael Ahren, barışçıl tutum bakımından Rivlin ile Peres mukayesesinde Rivlin'e haksızlık edildiğini söyler. <http://www.timesofisrael.com/a-president-who-opposes-a-palestinian-state-bad-for-israel/> [erişim:18.03.2015]

¹⁴² Kedar'a göre, İsrail'in atacağı adımlarda, Batı dünyası İsrail'i desteklemelidir. İsrail'e verilecek olan destek, Kedar'a göre, özgürlükçülükte birlik olma desteğidir. Kedar, Ortadoğu'da evrensel değerlerin tek temsilcisi olan ülke olarak İsrail'in varlık mücadelesinin dünya tarafından anlaşılması gerektiğini savunur ve tek başına kalsa da İsrail'in mücadele vereceğini savunur. Kedar'ın konuşması için <https://www.youtube.com/watch?v=n9hna7mRfK4> [erişim:15.12.2015] Belirtmek gerekir ki, Kedar

Evensellik ve özgürlük ikileminde özgürlüğün, yurttaşlık ve kandaşlık ikileminde kandaşlığın İsrail toplumunun büyük çoğunluğunda karşılığı olduğu müddetçe, Kedar'ın projesi veya aynı içerikte projelerin ortaya çıkması şaşırtıcı olmayacaktır. İsraili Yahudilerin büyük kısmının neo-siyonizm ve post-siyonizm ikiliğinde, neo-siyonizmden yana olduğunu öne sürmek mümkündür. Nitekim Ram'ın neo-siyonizm ve post-siyonizm kutuplaşması üzerinden İsrail siyasi ve toplumsal yaşamına dair okuması esas alınır; bireysellik ve kendini düşünme ile diğergamlık ve kendini ülke için feda etme biçiminde birey düzeyinde iki davranış kalıbının İsrail toplumunda kendini gösterdiği ve ikincisinin yaygın olduğu söylenebilir¹⁴³. Küreselleşme sürecinde İsrail toplumunun önünde iki seçeneği olduğunu belirten Ram; tarihsellik ve kutsallığın temsilcisi Kudüsleşen İsrail ile çağdaşlık ve sekülerizmin temsilcisi Tel Avivleşen İsrail rekabetinde, mevcut zamanda neo-siyonizmin güçlü olduğunu vurgular. Yani, İsrail'in Kudüsleşmesi sürecektir. Dolayısıyla Yeni İsrail projesinin akamete uğradığı söylenebilir. Çünkü post-siyonistlerin Yeni İsrail projesi Tel Avivleşen İsrail'de anlamını bulur¹⁴⁴.

Ram'ın ve post-siyonist aydınların Tel Avivleşen İsrail için eleştirileri vardır. Ancak İsrail'in önceliği Kudüsleşmekten kurtulmaktır. Ram'a göre, eleştirel ortamın yaşaması açık toplum düzeninde mümkündür. Kudüs kültürel tahammülsüzlük ve siyasal şiddeti, Tel Aviv refah ve hedonizmi simgeler. Kudüs'ü etnik-dinsel milliyetçiliğin, Tel Aviv'i liberalizmin kenti gören Ram; Siyah Yahudilik ile Kudüs'ü, Beyaz Yahudilik ile Tel Aviv'i eşleştirir¹⁴⁵. Ram'ın bu eşleştirmesinden hareketle, İsrail toplumu içinde iki İsrail olduğu anlamını çıkartmak mümkün olur: Doğulu İsrail ve Batılı İsrail. Ram düşüncesinde, siyah, neo-siyonizm ve beyaz, post-siyonizmdir. Ram, ne Batılı ne Doğulu, dünyalı İsrail savunusu yapar. Öte yandan, anayasal yurttaşlığa dayalı Yeni İsrail'e giden yolun neo-siyonizmle olmayacağı göz önünde bulundurulursa, Yeni İsrail hayalinin 'beyaz' bir hayal olduğu söylenebilir. İşte Kedar'ın itiraz ettiği bu hayaldir. Kedar'a göre, hayal beyaz değildir, İsrail'in ulus-devletken göçmen devletmiş gibi sayılması doğru değildir. Yeni İsrail kurgusu Yahudi-Museviler için kapkaradır. Yeni İsrail kurgusu Kedar nezdinde anti-İsrail demektir. Yahudilerin tekrar azınlık haline dönüşmesini hazırlayan tehlikeli bir yoldur¹⁴⁶.

Neo-siyonizm İsrail tarihini Kral Davut'tan (MÖ 1000'i esas alır) başlatırken, post-siyonizm İsrail tarihini David Ben-Gurion'dan (1948'i esas alır) başlatır. Dolayısıyla neo-siyonizm "baba" ve "geçmiş" vurgusu, post-siyonizm "çocuklar" ve "gelecek" vurgusu yapar. Neo-siyonizm Musevilere vaat edildiğine inanılan kutsal topraklarda hakim büyük bir İsrail hayal ederek, irredentist politikaları olumlarken; post-siyonizm uluslararası toplumun tanıdığı, meşru siyasal sınırlara sahip bir İsrail hayal ederek, irredentist politikaları reddeder¹⁴⁷. Neo-siyonizm kutsal kitabın emrettiği kurallara dayalı bir

bu konuşmayı, başkanlığını Tom Trento'nun yaptığı "The United West (Uniting Western Civilization for Freedom&Liberty)" isimli kuruluş bünyesinde 24 Nisan 2015 tarihinde yapmıştır.

¹⁴³ Uri Ram, *Israeli Nationalism: Social Conflicts and the Politics of Knowledge*, Routledge, New York, 2011, s.117.

¹⁴⁴ Örneğin Ilan Troen ve Shay Rabineau'ya göre, siyonizm Yahudi milliyetçiliği olduğu için siyonizm eleştirisi Yahudi varlığını tartışmaya açmak demektir. Post-siyonizmi bu nedenle reddeden ve siyonizm eleştirisini Amerikan liberalizmi etkisi olarak gören Troen ve Rabineau'nun, ABD'nin göçmen devlet, İsrail'in ise ulus devlet olduğunu düşündüklerini belirtmek gerekir. Dünyadaki tüm Yahudilere İsrail'de yurttaşlık tanıyan İsrail'deki Eve Dönüş Yasası'nı (1950) etnik-dinsel milliyetçilik ürünü olarak gören ve ABD'de lobi faaliyetleri yürüten New Israel Fund, JStreet gibi oluşumları eleştiren Troen ve Rabineau, 1993'e kadar (I.Oslo Anlaşması) Vatikan'ın (Papalık) İsrail'i tanımadığına dikkat çeker. Ilan Troen&Shay Rabineau, "Competing Concepts of Land in Eretz Israel", *Israel Studies*, vol.19,no:2,2014,s.167.

¹⁴⁵ U.Ram, "Jerusalem, Tel Aviv and Bifurcation of Israel", *International Journal of Politics Culture&Society*, no:19/2,2005, s.24.

¹⁴⁶ Shimon Peres'in 'Yeni İsrail' ile birlikte yeni bir Ortadoğu doğacağına inananlardan olduğunu belirtmek gerekir. Görüşleri için bkz. Shimon Peres, *The New Middle East*, Henry Holt, New York, 1993.

¹⁴⁷ Itamar Roi, İsrail'in Batı Şeria'yı ilhak etmesi halinde, nüfus dengesi bakımından Yahudiler aleyhine bir durum meydana geleceğinden, Büyük İsrail hayalinin "apartheid" olmaya davetiye çıkartacağını söyler. Roi'ye göre, Hamas örneğinde olduğu gibi dinsel milliyetçilik veya El Fetih örneğindeki gibi laik milliyetçilik olsun, her iki Filistin milliyetçiliğinin siyonizm (Yahudi milliyetçiliği) ile telifinin mümkün olmadığını, zamanın İsrail lehine değil aleyhine işlediğini, Büyük İsrail hayali kurmaktayken Yahudilere ait devleti kaybetmenin de bir ihtimal olduğunu düşünülmesi gerektiğini vurgular. Itamar Roi, "The Younger Generation and the Two-State Solution", *Palestine-Israel Journal*, vol.18,no:4,2013,s.74.

devlet örgütlenmesi talep ederken; post-siyonizm seküler, eşit yurttaşlığa dayalı devlet örgütlenmesi talep eder. Dolayısıyla neo-siyonizm muhafazakarlığın, post-siyonizm liberalliğin İsrail'in geleceğini belirlemesinden yanadır. Neo-siyonizm dinsel milliyetçiliği yüceltirken, laik milliyetçiliği dinsellik içinde eritirken; post-siyonizm post-milliyetçi bir duruşu imler. Neo-siyonizm düşük gelirli, düşük öğrenim düzeyine sahip kalabalık nüfusta, özellikle Mizrahilerde karşılık bulurken; post-siyonizm yüksek gelirli, yüksek öğrenim düzeyine sahip Aşkenazilerde karşılık bulur. Aşkenazilerin sayısı Mizrahilere göre az olduğundan, neo-siyonizmin güçlü olması şaşırtıcı değildir. Anti-siyonist Ortodoks-Musevilerin neo-siyonizme, anti-siyonist Arapların post-siyonizme kendilerini yakın bulmaları şaşırtıcı olmaz. Zira neo-siyonizm merkez sağdan aşırı sağa uzanan yelpazedeki İsrailileri; post-siyonizm ise, merkez soldan aşırı sola uzanan yelpazedeki İsrailileri temsil eder. 1985 sonrası İsrail'de uygulanmaya başlayan neo-liberal iktisat politikalarının işçi siyonizmine, liberal siyonizme kendini bağlı hissedenleri dönüştürmesi ve post-siyonistlerin içinde eskinin işçi siyonistleri ve liberal siyonistlerinin olması tesadüf olmasa gerekir. Gençliğinde komünist, sosyalist, sosyal demokrat, anarşist, liberal demokrat olmuş isimlerin düşünceleri ile post-siyonizm arasında ilişki kurulabilmesi, bu isimlerin neo-siyonistler nezdinde anti-siyonist görülmeleri, Kedar'ın projesinin ortalama İsraili Yahudi yurttaşın Filistin sorununa yaklaşımını temsil ettiğini iddia etmeye olanak verir.

Öyle ki, neo-siyonizmin başkenti Kudüs, post-siyonizmin başkenti Tel Aviv'dir¹⁴⁸. Nitekim eski zamana gitmek Kudüs, yeni zamana koşmak Tel Aviv'de anlam kazanır. Neo-siyonist olarak Kedar için, post-siyonizm Yahudileri anayurttan kovmanın aracıdır. İsrail iç siyaseti için Yeni İsrail kurgusunun dış siyasette Filistin'de iki devletlilik projesiyle eşleştiği düşüncesindeki Kedar'a göre, dünyada 193 devlet içinde bir tane Yahudi devletine tahammülsüzlük gösteren 21 Arap devleti karşısında İsrail'in dikkatli olması ve toprak kazanımlarını kaybetmemesi gerekir. Kedar; AB ülkelerinin Filistin Devleti'ni tanıma adımları atmasını ve Hamas'ı terör örgütü listesinden çıkarıp özgürlük savaşçısı örgüt sayma yönünde eğilim göstermelerini, İsrail'in varlığına tehdit kabul eder.¹⁴⁹

Giora Eliand'ın 2010 yılında Filistin sorununa dair hazırladığı raporda¹⁵⁰, birincisi çözümsüzlük, ikincisi geçici çözümcülük, üçüncüsü kalıcı anlaşmacılık ve dördüncüsü kalıcı çözümcülük biçimindeki soruna dair yaptığı dörtlü sınıflandırma yaklaşımı esas alınır, İsrail'in 1993'e kadar çözümsüzlükten, 1993-2000 yıllarında geçici çözümcülükten yana duruş sergilediği, 2000-2005 İkinci İntifada sürecinde birinci yaklaşıma geri döndüğü, Sharon'un 2005'te Gazze'den İsrail ordusunu çekmesiyle ikinci duruşu benimsediği, Hamas'ın 2007'de Gazze'yi denetim altına alması ve Filistin Özerk Yönetimi'nin çözülme sürecine girmesi, Müslüman Kardeşler hegemonya projesinin ABD tarafından uygulamaya konulması ile İsrail'in çözümsüzlük duruşuna geri döndüğü söylenebilir. Temmuz 2013'te Müslüman Kardeşler hegemonya projesi iflas edince, İsrail'in geçici çözümcülük duruşu benimsediği, geçici çözümcülük duruşunda ise Oslo Barış Anlaşma Süreci ile taahhüt ettiklerinden vazgeçtiği söylenebilir. Dolayısıyla Kedar'ın projesini Oslo Barış Anlaşması'nın değişen koşullara göre revize edilmiş hali saymak yanlış olmaz. Aslında Eliand dörtlü tasnifinde, dört

¹⁴⁸ U. Ram, "Jerusalem, Tel Aviv and Bifurcation of Israel", *International Journal of Politics Culture & Society*, no:19/2, 2005, s.27.

¹⁴⁹ Kedar, Türkiye'nin Filistinlilere verdiği desteğin benzerini İsrail'in Türkiye Kürtlerine vermesi halinde, Türkiye'nin rahatsız olması gibi İsrail'in de rahatsız olduğunu anlaması gerektiğini düşünür. Kedar'ın bu düşüncesini Guy Bechor'ın "*Filistinlilerin hak ettiğini düşündüğü devleti, Türkiye Kürtlerin hak ettiğini düşünmüyor mu?*" biçiminde sorduğu sorudaki yaklaşımıyla benzer saymak mümkündür. <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4104184,00.html> [erişim:13.03.2015] Kedar, Irak, İran, Suriye ve Türkiye'de yaşayan, Birinci Dünya Savaşı sonucu anlaşmalarla dört devlete bölünmüş Kürt halkının bir devleti olması gerektiğini söylediği yazısında, Kürt kadınların İslamcı örgütlerle savaşmasına dikkat çeker ve bağımsız Kürdistan'ın (Irak'taki Kuzey Irak Bölgesel Özerk Yönetimi'nin bağımsızlığını kazanmasını kasteder) kurulmasının kaçınılmaz olduğunu savunur. <http://www.israelnationalnews.com/Articles/Article.aspx/15848#.VLsRLtKsU18> [erişim:14.03.2015]

¹⁵⁰ Giora Eliand, "Regional Alternatives to the Two-State Solution", *Bar-Ilan University The Begin Sedat Center for Strategic Studies (BESA)*, Ramat Gan-Israel, January 2010, ss.1-46. <http://besacenter.org/policy-memorandum/regional-alternatives-to-the-two-state-solution-2-2/> [erişim:14.04.2015]

aşamayı bir diğerini izleyecek aşamalar olarak sunmaz. Ancak Filistin sorununda kalıcı anlaşma yapmayı isteyen ve/veya kalıcı çözümü sağlayacak bir düzen kurmayı önemseyen irade, hem İsrail tarafında hem Arap devletleri tarafında hem Filistin tarafında hem Ortadoğu devletleri nezdinde hem dünyanın hegemon devleti olarak ABD’de oluşmadığı için Filistin sorunu çözümsüzlük ve geçici çözümcülüğün başka duruşu olanaklı kılmamıştır. Bu bağlamda, Kedar’ın projesinin Filistin tarafı için çözümsüzlük, İsrail tarafı için geçici çözümcülük kategorisinde sınıflandırılabilceğini, İsrail tezi kabul edilse dahi Kedar’ın projesinin kalıcı bir anlaşmaya davetiye çıkartmayacağı gibi Filistin’in kalıcı barışa kavuşmasına imkan vermeyeceğini söylemek doğru olur.

Son tahlilde, Kedar’ın, toplamda 21 Arap devletinin kapladığı 13 milyon kilometrekareyi aşkın alana binaen su alanı hariç 20.330 kilometrekarede varlık mücadelesi veren İsrail’in milli çıkarlarını korumak amacı ile kurguladığı Filistin Emirlikleri veya Sekiz Şehir Devleti projesinin uygulanabilir bir proje olmadığı, ancak alternatif projelere kapı aralaması ve Oslo Barış Süreci gibi geçici çözümcülük yaklaşımının netice vermediğini göstermesi, iki taraf için kalıcı anlaşmacı veya kalıcı çözümcü yaklaşım iradesinin olması gerekliliğini ortaya koyması bakımından değerli olduğu söylenebilir.

Sonuç

Mordechai Kedar, siyonizmi sömürgeci-yerleşimci bir hareket olarak görmeyen, Yahudi-Musevileri özgür kılan düşünce sayan, İsrail’in Yahudi devleti olmasını demokratik devlet olmasından daha elzem bulan, Yahudilik ile Musevilik arasında ayırım yapmaktan kaçınan, Ortodoks Musevileri Yahudi-Musevi bütünü içinde tutma kaygısı güden, kutsal kitabın Yahudilere indiğinden bugüne Yahudilerin ulus olduğunu savunan, Filistin Özerk Yönetimi’nin bağımsız olması halinde yeni bir İslamcı devlet olacağını öngören, Ortadoğu’nun 21 Arap devletinin İsrail’in varlığını meşru görmeleri gerektiğini düşünen, İsrail’in meşruiyetini tanımayan olası yeni bir Arap devletinin Ortadoğu’ya barış getirmeyeceğini savunan bir araştırmacıdır. Ortadoğu’ya barış getirmek için “Filistin Emirlikleri” veya “Sekiz Şehir Devleti” projesini öneren Kedar; projesiyle, 1947 Paylaşım Planı’nda Araplara önerilen topraktan daha az toprak önermektedir. 2015 yılı itibariyle, dünyada en az 10 milyon Filistinli olduğu düşünülürse, projede önerilen toprak miktarının Filistinlilerin geçimi için yeterli olmadığı açıktır.

Kedar’ın projesinin, her şehirdeki emirliğin birbirinden kopuk coğrafi alanda konumlanması nedeniyle Filistinli Araplar için topraksal bütünlüğün sağlanması imkanını ortadan kaldırdığı, iktisadi örgütlenmesinin modern, siyasi ve toplumsal örgütlenmesinin modern öncesi özellik göstereceği şehir devletlerinde halkın, aşiret lideri veya kabile şefinin kölesi olmaya devam edeceği, evrensel hukuk ve değerlerden uzak yaşama mahkum kılınacağı bir düzen öngördüğü, emirlikler arası ulaşımda emirliklerin İsrail’e muhtaç kılındığı için kabul edilebilir bir proje olmadığı söylenebilir. Kedar’ın, toplamda 21 Arap devletinin kapladığı 13 milyon kilometrekareyi aşkın alana binaen su alanı hariç 20.330 kilometrekarede varlık mücadelesi veren İsrail’in milli çıkarlarını korumak amacı anlaşılabilir bir amaçtır. Bununla beraber, İsraililer için iyi ve Filistinliler için kötü olan bir önerinin barış getirmesi beklenir değildir. Son tahlilde, Kedar’ın projesinin alternatif projelere kapı aralaması, Oslo Barış Süreci gibi geçici çözümcü yaklaşımın netice vermediğini göstermesi, her iki taraf için kalıcı anlaşma veya kalıcı çözüm iradesinin olması gerekliliğini ortaya koyması bakımından değerli olduğu söylenebilir.

KAYNAKÇA

ABDEL,Jawad Salah,“Zionist Massacres: The Creation of the Palestinian Refugee Problem in 1948 War”, *Israel and Palestinian Refugees*,(ed.E. Benvenisti&C.Gans&S.Hanafi),Springer,New York,2007, ss.59-127.

ABUNIMAH,Ali,*One Country: A Bold Proposal to End the Israeli-Palestinian Impasse*, Henry Holt,New York, 2006.

BARGHOUTI,Omar, *Boycott, Divestment and Sanctions: The Global Struggle for Palestinian Rights*, Haymarket Press,Chicago,2011.

BENVENISTI,Meron, *1987 Report: Demographic, Economic, Legal, Social and Political Developments in the West Bank*, Westview Press, Boulder-Colarado,1987.

BOUM,Aomar,*Memories of Absence, How Muslims Remember Jews in Morocco*, Stanford University Press,Stanford,2014.

BRETT, Michael, “The Arab Conquest and the Rise of Islam in North Africa”, *The Cambridge History of Africa: From c.500 BC to AD 1050*, (ed.J.F.Fage),vol.2, Cambridge University Press, Cambridge, 1978, ss.490-555.

BRETT, Michael, “Population and Conversion to Islam in the Medieval Period”, *Egypt and Syria in the Fatimid,Ayyubid and Mamluk Eras*, (ed.U.Vermeulen&J.V.Steenbergen),vol.IV, Peeters, Leuven, 2005,ss.1-32.

BRETT,Michael&FENTRESS,Elizabeth, *The Peoples of Africa: The Berbers*,Blackwell, Oxford,1996.

CLEAVLAND,William L., *A History of the Middle East*, Westview Press, Oxford,1999.

COOTE,Robert B.&WHITELAM,Keith W., “The Emergence of Israel: Social Transformation and State Formation Following the Decline in Late Bronze Age Trade”,*Social Scientific Criticism of the Hebrew Bible and Its Social World: The Israelite Monarchy*,(ed. N.K.Gottwald), Scholar’s Press, Decatur, 1986, ss.107-147.

ÇAKMAK,Diren,“Smooha’nın Etnik Demokrasi Modeli Üzerine”, *Hitit Üniversitesi SBE Dergisi*, no: 6(2), 2013, ss.53-83.

ÇAKMAK, Diren,“Oren Yiftachel’in Etnokrasi Modeli Üzerine”, *Ekonomik Yaklaşım Dergisi*, no:24(86), 2013,ss.83-117.

ÇAKMAK, Diren,“Asad Ghanem’in Etnik Azınlık Taleplerini Anlama Modeli Üzerine”, *TESAM Akademi Dergisi*, no: 1(2), 2014,ss.97-113.

ÇAKMAK,Diren, “Yoav Peled’in Etno-Cumhuriyetçilik Kavramı Üzerine”, *MSY*, no: 21, 2014,ss.71-122.

DAVIES,Philip R., *In Search of Ancient Israel*,Sheffield Academic Press,Sheffield,1992.

DERSHOWITZ,Alan, *Terror Tunnels: The Case For Israel’s Just War Against Hamas*,Rosetta Books, New York,2014.

ELIAND,Giora , “Regional Alternatives to the Two-State Solution”, *Bar-Ilan University The Begin Sedat Center for Strategic Studies (BESA)*,Ramat Gan-Israel, January 2010,ss.1-46.

FARSAKH,Leila , “Independence,Cantons,or Bantustans: Whither the Palestinian State?” *Middle East Journal*,no:59/2,2005,ss.1-16.

FARSAKH,Leila,“The Political Economy of Israeli Occupation: What is Colonial about it?”, *The Electronic Journal of Middle Eastern Studies*,no:8,2008,ss.41-58.

FARSAKH,Leila, “Economic Prospects For a One-State Solution in Palestine-Israel”, *Holy Land Studies*, no:12/2,2013,ss.119-140.

FINKELSTEIN, Norman G.,*The Holocaust Industry: Reflections on the Exploitation of Jewish Suffering*, Verso,New York,2000.

GHANEM,Asad,*The Palestinian Arab Minority in Israel,1948-2000:A Political Study*, State University of New York Press, Albany,2001.

GHANEM,Asad,*Palestinian Politics after Arafat: A Failed National Movement*, Indiana University Press, Bloomington,2010.

GOLAN,Galia,*Israel and Palestine: Peace Plans and Proposals from Oslo to Disengagement*,Markus Wiener,New Jersey, 2006.

GRIFFITH,Lois& GRIFFITH,Martin, “The Palestine story:to exist to resist”,*New Zealand International Review*,no:37/3,2012,ss.4-9.

HOFFMAN,Michael &LIEBERMAN,Moshe,*The Israeli Holocaust Against the Palestinians*, Independent History&Research,Idaho, 2002.

JÄRVE,Priit, “Re-Independent Estonia”, *The Fate of Ethnic Democracy in Post Communist Europe* (ed.S. Smooha& P.Järve), Open Society Institute, Budapest, 2005, ss.60-79.

KEDAR,Mordechai,*Asad in Search of Legitimacy:Message and Rhetoric in the Syrian Press Under Hafiz and Bashar*, Sussex Academic Press, Brighton,2005.

KEDAR,Mordechai,“When truth is twisted and facts are ignored”,*New Zealand International Review*,no:38/2,2013,ss. 20-22.

KEDAR,Mordechai&YERUSHALMI,David, “Sharia and Violence in American Mosques”,*Middle East Quaterly*, vol.18,no:3, 2011,ss.59-72.

KHALIDI,Rashid,“The Palestinians and 1948: The Underlying Causes of Failure”,*The War For Palestine: Rewriting the History of 1948*, (ed.E.Rogan&A.Shlaim),Cambridge University Press,Cambridge, 2001, ss.12-36.

KHALIDI,Walid, “Plan Dalet:Master Plan for the Conquest of Palestine”, *Journal of Palestine Studies*, special issue:Palestine 1948,no:18/1,1998,ss.4-33.

KIMMERLING,Baruch, *Zionism and Territory: The Socio-Territorial Dimensions of Zionist Politics*, University of California Press,Berkeley,1983.

LEDERMAN,Jim, *Battle Lines: The American Media and the Intifada*, Henry Holt,New York,1993.

LEMICHE,Neils P.,*The Old Testament Between Theology and History: A Critical Survey*, Westminster John Knox Press,Louisville,2008.

LEWIS, Bernard, *The Middle East: A Brief History of the Last 2000 Years*, Touchstone, New York, 1997.

LEVITT, Matthew, *Hamas: Politics, Charity and Terrorism in the Service of Jihad*, Washington Institute for Near East Policy, R.R. Donnelley, Virginia, 2006.

LUSTICK, Ian, *Arabs in Jewish State: Israel's Control of National Minority*, University of Texas Press, Austin, 1980.

MANE, Amir, "Americans in Haifa: The Lowdermilks and the American-Israeli Relationship", *Journal of Israeli History: Politics, Society, Culture*, vol.30, no:1, 2011, ss.65-82.

MANSDORF, Irwin J. & KEDAR, Mordechai, "The Psychological Asymmetry of Islamist Warfare", *Middle East Quarterly*, spring 2008, ss.37-44.

MASALHA, Nur, *Imperial Israel and the Palestinians: The Politics of Expansion*, Pluto Press, London, 2000.

MASTER, Daniel M., "State Formation Theory and the Kingdom of Ancient Israel", *Journal of Near Eastern Studies*, vol.60, no.2, 2001, ss.117-131.

PAPPE, Ilan, *The Making of Arab-Israel Conflict: 1947-1951*, I.B. Tauris, London, 1992.

PELED, Yoav, "Ethnic Democracy and the Legal Construction of Citizenship: Arab Citizens of Jewish State", *American Political Science Review*, vol.86, no:2, 1992, ss.432-443.

PERES, Shimon, *The New Middle East*, Henry Holt, New York, 1993.

PERI, Oded, *Christianity under Islam in Jerusalem: The Question of the Holy Sites in Early Ottoman Times*, Brill, Leiden, 2001.

RAM, Uri, "Jerusalem, Tel Aviv and Bifurcation of Israel", *International Journal of Politics Culture & Society*, no:19/2, 2005, ss.21-33.

RAM, Uri, *The Globalization of Israel: McWorld in Tel Aviv, Jihad in Jerusalem*, Routledge, New York, 2007.

RAM, Uri, *Israeli Nationalism: Social Conflicts and the Politics of Knowledge*, Routledge, New York, 2011.

ROI, Itamar, "The Younger Generation and the Two-State Solution", *Palestine-Israel Journal*, vol.18, no:4, 2013, ss.72-75.

RON, James, "Palestine, the UN and the One-State Solution", *Middle East Policy*, vol.18, no:4, 2011, ss. 59-67.

SMOOHA, Sammy, "Minority Status in an Ethnic Democracy: The Status of Arab Minority in Israel", *Ethnic and Racial Studies*, vol.3, no:3, 1990, ss.389-413.

TILLEY, Virginia, *The One-State Solution: A Breakthrough for Peace in the Israeli-Palestinian Deadlock*, University of Michigan Press, Ann Arbor, 2005.

TROEN, Ilan & RABINEAU, Shay, "Competing Concepts of Land in Eretz Israel", *Israel Studies*, vol.19, no:2, 2014, ss.162-186.

TSCIRGI,Dan, “Obama and the Middle East, Round Two”, *UNISCI Discussion Papers*, no:33, 2013, ss. 173-187.

WALT,Stephen M.&WEISS,Philip&SIEGMAN,Henry,“Symposium:The Future of Israel and Palestine: Expanding the Debate”, *Middle East Policy*,vol.20,no:2,2013,ss.1-24.

WAXMAN,Dov, “Israel’s Palestinian Minority in the Two-State Solution: The Missing Dimension”, *Middle East Policy*,vol.18,no:4, 2011,ss.68-82.

WAXMAN,Dov&PELEG,Ilan,“Neither Ethnocracy nor Bi-Nationalism: In Search of the Middle Ground”, *Israel Studies Forum*, vol.23, no:2, 2008,ss.55-73.

WICTORIWICZ,Quintan, “A Genealogy of Radical Islam”, *Studies in Conflict and Terrorism*, no:28, 2005,ss.75-97.

YIFTACHEL,Oren,“Israel Society&Jewish-Palestinian Reconciliation: Ethnocracy and Its Territorial Contradictions”, *Middle East Journal*, vol.41,no.4,1997,ss.505-519.